

სამეცნიერო ჟურნალი
LA REVUE SCIENTIFIQUE
THE SCIENTIFIC JOURNAL

სამართალი
და
ეკონომიკა

LE DROIT ET L'ECONOMIE
LAW AND ECONOMICS

ISSN 1987-8303

ჟურნალი რეგულირდება ტექნიკური „ქართულ რეგულაციულ
ჟურნალში“. განთავსებულია ინტერნეტში

www.tech.caucasus.net; www.tech.org.ge; www.nplg.gov.ge

№5
საქართველო-GEORGIE-GEORGIA
თბილისი-TBILISSI-TBILISI
2014

UDC(უკა) 34-33(051.2)
ს-216

სამართლებრივი განვითარების ინსტიტუტი
L'INSTITUT DU DEVELOPPMENT DE DROIT
INSTITUTE OF LEGAL DEVELOPMENT

მთავარი რედაქტორი
REDACTEUR EN CHEF
EDITOR IN CHIEF

ქართლოს პრიდონაშვილი
KARTLOS PRIDONACHVILI
KARTLOS PRIDONASHVILI

რედაქტორები:

ნოდარ გრძელიშვილი
ვალერი მოდებაძე

REDACTEURS:

NODAR GRDZELICHVILI
VALERI MODEBADZE

EDITORS:

NODAR GRDZELISHVILI
VALERI MODEBADZE

მისამართი: 0101, ქ.თბილისი, ვაჟა ფშაველას გამზირი №16
Adress : Georgia, Vaja Pshavela ave. №16, თბილისი, 0101
Phone : (+995) 790 476075; მობ: (+995) 595 508599
E-mail: law.economics@yahoo.com

შინაარსი

ქართლოს ფრიდონაშვილი - იდეოლოგია, ერი და სახელმწიფო	გვ.4
ვალერი მოდებაძე - მცოცავი ანექსია და რუსეთიდან მომავალი საფრთხეები..	გვ.22
Thea Abramishvili - Ethnic Conflict as the Main Threat to Societal Security	გვ.29
ვალერი მოდებაძე - ქართულ-ჩეჩნური ურთიერთობები და ისტორიულ-კულტურული კავშირები	გვ.37
Thea Abramishvili - Realism and Cold War	გვ.44
იასონ (იანი) კანდელაკი - პატიმართა პირობით ვადამდე გათავისუფლების შესაბამისობა ევროპულ სტანდარტებთან	გვ.51
ნოდარ გრძელიშვილი - ვენჩურული ფირმების მენეჯმენტის და კონკურენტუნარიანობის ანალიზის სპეციფიკა	გვ.69
ნინო შადური - ინვესტირება მომავალისთვის BP–საქართველოს მიერ განხორციელებული სოციალური პროგრამები (ზოგადი მიმოხილვა)	გვ.75
როინ გრძელიშვილი - ქვეითი ტურიზმი - მისი მნიშვნელობა და ევროპული გამოცდილება	გვ.81
ნოდარ გრძელიშვილი - ადმინისტრირების როლი ფირმის მენეჯმენტში.....	გვ.86

იდეოლოგია, ერი და სახელმწიფო

ქართლოს ფრიდონაშვილი

შესავალი

იდეოლოგია, ერი და სახელმწიფო ურთიერთდაკავშირებული ფენომენებია, რომლებიც ერთიანი სისტემის ფუნქციონირებისათვის ქმნიან შესაბამის საფუძვლებს. იდეოლოგია იდეათა და ღირებულებათა მწყობრი სისტემაა, რომელიც აყალიბებს სასურველი მომავლის მოდელს.

ამდენად, იდეოლოგიად შეიძლება განვიხილოთ ნებისმიერი პოლიტიკურ-სამართლებრივი მოძღვრება, რომელიც მსჯელობს სახელმწიფოს ეკონომიკური, სამართლებრივი და პოლიტიკური მოწყობის საკითხებთან დაკავშირებით. იდეოლოგიად, ასევე შეიძლება განხილული იქნეს ისტორიული მითები, ადათები, ჩვეულებები, პრინციპები და ღირებულებები, რომელთა ერთობლიობა ქმნის ერის ფორმირებისათვის სათანადო თეორიულ ბაზას, კონცეფციას. ერთი სიტყვით, იდეოლოგია სჭირდება საზოგადოებას ერად გარდაქმნისათვის, აგრეთვე სახელმწიფოსაც, რათა განსაზღვროს საკუთარი პოლიტიკურ-სამართლებრივი სისტემა. თუმცა, ჩვენ მიგვაჩნია, რომ პოლიტიკურ-სამართლებრივი ღირებულებების ეროვნულ ღირებულებებად გადაქცევის მცდელობამ შეიძლება მათ მიმართ საზოგადოებაში ნიჰილიზმი გააღვივოს. უარეს შედეგს - მანკიერ პოლიტიკურ-სამართლებრივ სისტემას მივიღებთ თუ ეროვნულ იდენტობებს ვაქცევთ პოლიტიკურ-სამართლებრივ ღირებულებებად. ორივე შემთხვევისათვის ისტორია იცნობს შემდეგ მაგალითებს: საბჭოთა კავშირი, ფაშისტური იტალია, ფაშისტური გერმანია, ფუნდამენტალისტური ისლამის მიმდევარი ქვეყნები...

ჩვენ აზრით, დემოკრატიული პოლიტიკურ-სამართლებრივი ღირებულებები შეიძლება გამოყენებული იქნეს იდენტობათა განსხვავებულობისა და მათი წინააღმდეგობრივი თვისების გასაწონასწორებლად.

შეიძლება ითქვას, რომ ერი და სახელმწიფო ერთმანეთის არსებობას განაპირობებს, რადგანაც ერი შეიძლება მოგვევლინოს სახელმწიფოს დამფუძნებლად, ხოლო სახელმწიფომ კი, მოახერხოს მის ტერიტორიაზე მცხოვრები ხალხის სოციალური მობილიზება და მისი ერად ჩამოყალიბება.

საზოგადოების ერად გარდაქმნა არ არის მარტივი პროცესი. ის მიმდინარეობს გარკვეული ისტორიული და სოციალური კანონზომიერებებითა თუ თვისებებით, რამაც ხელი შეუწყო რამდენიმე კონცეფციის შემუშავებას ეროვნული სახელმწიფოს მოდელთან დაკავშირებით. ასე მაგალითად, ფრანგული კონცეფციის თანახმად, ფრანგი ერი ჩამოაყალიბა სახელმწიფომ, სადაც ყველა მოქალაქეს უარი უნდა ეთქვა პირველსაწყის კულტურაზე ახალი სახელმწიფო კულტურის სასარგებლოდ... ეროვნული სახელმწიფოს თურქული მოდელის მიხედვით კი სახელმწიფოში არ არსებობს ეთნიკური უმცირესობის პრობლემა იმ უბრალო მიზეზით, რომ არ არსებობს თვითონ ეთნიკური უმცირესობა. ვინაიდან გერმანელი ერის საზღვრები არ ემთხვეოდა სახელმწიფო საზღვრებს, გერმანული კონცეფცია ფრანგულისგან განსხვავებით, ერს განმარტავს, როგორც მოცემული ეთნიკურ, წინარე პოლიტიკურ, კულტურულ ერთობას, რომლისთვისაც დამახასიათებელია ისეთი საერთო ნიშნები, როგორცაა ეთნიკურობა, აგრეთვე რელიგია, ენა, რასა და საერთო ბედის ერთიანობა. რაც შეეხება ეროვნული სახელმწიფოს ამერიკულ მოდელს, მისი მიხედვით, ერი კი არ გან-

საზღვრავს სახელმწიფოს, არამედ ტერიტორია განსაზღვრავს ხალხს, რადგანაც ემიგრანტები, გახდნენ ახალი ხალხები, ახალი ერები იმ ახალი ტერიტორიის მეშვეობით, რომლებზეც ისინი გადასახლდნენ. ეროვნული სახელმწიფოს ამერიკულ მოდელებთან დაკავშირებით აღსანიშნავია, აგრეთვე ფედერალისტ ალექსანდრე ჰამილტონის განმარტება ერის შესახებ. მისი აზრით, „ერი გულისხმობდა სახელმწიფო საზღვრებში მოქცეულ ეკონომიკას და სახელმწიფოს მიერ სისტემურ მზრუნველობას“.

ამგვარად, შედეგობრივი თვალსაზრისით, ზემოაღნიშნული კონცეფციები ერისა და ეროვნული სახელმწიფოს შესახებ შედეგობრივი თვალსაზრისით, აბსოლუტურად იდენტურია, ვინაიდან, ისინი ერს განიხილავენ, როგორც ერთ მთლიან, განუყოფელ ორგანიზმს. ფრანგული, თურქული, გერმანული და ამერიკული კონცეფციები ეროვნული სახელმწიფოს და ერის განმარტებებში არ საუბრობენ ეთნიკური უმცირესობის უფლებების შესახებ. პირიქით, ისინი ორიენტირებულნი არიან როგორც ილია იტყოდა: „ყველა საზოგადოებრივ ძალთა ერთ კვალში ჩაყენებაზე“.

მულტიკულტურული, მულტიეთნიკური საზოგადოების ერთად გარდაქმნა ურთულესი პროცესია, რადგანაც საზოგადოების სოციალურ ჯგუფებს განსხვავებული იდენტობები გააჩნიათ ეთნიკური, რელიგიური, ლინგვისტური, გენდერული და სოციალური ფენის კუთვნილების თვალსაზრისით, რომლებიც თავისთავად დამბრკოლებელ წინააღმდეგობებს წარმოადგენენ მულტიეთნიკური საზოგადოების კულტურული და პოლიტიკური ერთობის (ერთად) გარდაქმნის პროცესისათვის.

აღნიშნულ იდენტობათა მიერ გამოწვეული წინააღმდეგობების დაძლევისა და გამაწონასწორებელ საშუალებებად პოლიტიკური და სამოქალაქო ერთობის შემდეგი ელემენტები მიგვაჩნია: მოქალაქეობის ინსტიტუტი, ურბანიზაციის მაღალი დონე, სკოლა და არმია (საშუალო და უმაღლესი სამხედრო განათლება), როგორც საჯარო განათლების ორი უმნიშვნელოვანესი ინსტიტუტი, კონფესიათა თანასწორობა, რეგიონალიზმი ეკონომიკისა და დემოკრატიის განვითარების კონტექსტში, აგრეთვე „საყოველთაო კეთილდღეობის სახელმწიფო“ მდგრადი სოციალური ეკონომიკური სისტემით.

ერის ცნების დადგენის მიზნით, ჩვენ უნდა შევხებით სუვერენიტეტის საკითხს, კერძოდ, სუვერენიტეტი სახელმწიფოს თვისებაა თუ ერის?! ამასთან დაკავშირებით, ჩვენ შეგვიძლია წარმოვადგინოთ ამონარიდები სხვადასხვა ქვეყნის კონსტიტუციებიდან. ასე მაგალითად, შვედეთში „მთელი სახელმწიფო ხელისუფლება ეკუთვნის ხალხს“ (§1), ინდონეზიაში - „სუვერენიტეტი ეკუთვნის ხალხს“ (მუხლი 1), ფინეთში - „სუვერენული ხელისუფლება ეკუთვნის ხალხს“ (მუხლი 1. §2), ესპანეთში - „ეროვნული სუვერენიტეტის მატარებელი არის ესპანელი ხალხი - სახელმწიფო ხელისუფლების წყარო (1-2), პოლონეთის კონსტიტუცია კი ადგენს, რომ უმაღლესი ხელისუფლება პოლონეთის რესპუბლიკაში ეკუთვნის ერს“ (მუხლი 4), საფრანგეთის კონსტიტუცია პირდაპირ ადგენს რომ „ეროვნული სუვერენიტეტი ეკუთვნის ხალხს, რომელსაც თავისი წარმომადგენლის მეშვეობით და რეფერენდუმის გზით ახორციელებს. ხალხის არც ერთი ნაწილს ან ცალკეულ პიროვნებას არ შეუძლია მისი განხორციელება“ (მუხლი 3).

ამრიგად, ჩვენ ვიზიარებთ ბიძინა სავანელის მოსაზრებას, რომ სახელმწიფოს სუვერენიტეტი არის ეროვნული სუვერენიტეტის სამართლებრივი გაფორმება ანუ სამართლებრივ ნორმებში ჩამოყალიბებული ეროვნული სუვერენიტეტი. შესაბამის-

სად, ჩვენ ვფიქრობთ და მიგვაჩნია, რომ სუვერენიტეტი ეს სახელმწიფოს თვისება კი არ არის, არამედ ეს არის ხალხის, ერის თვისება, ხოლო სახელმწიფოს მეშვეობით ერი ახდენს საკუთარი სუვერენიტეტის ფორმალურ, იურიდიულ გაფორმებას. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, სახელმწიფოს, როგორც იურიდიულ პირს დაფუძნების უფლება ემყარება ეროვნულ სუვერენიტეტს, რომელსაც ჩვენი აზრით, ნებისმიერი ერი ატარებს როგორც თვისებას. სახელმწიფოსთვის კი, სუვერენიტეტი არის მხოლოდ მისთვის დამახასიათებელი ნიშანი, რომელიც ვლინდება საგარეო ურთიერთობებში.

უნდა აღინიშნოს ის გარემოება, რომ მკვიდრი ხალხები და უმცირესობანი არ არიან საერთაშორისო სამართლის სუბიექტები ამ ტერმინის სრული მნიშვნელობით და ჯერ არ მიუღწევიათ ფიზიკურ პირებზე მაღალი საერთაშორისო სამართლებრივი სტატუსისათვის. ამასთანავე, თუ მხედველობაში მივიღებთ თანამედროვე სამოქალაქო საზოგადოების კონცეფციასაც, რომლის მიხედვითაც, უკვე მოხდა ეროვნულობისა და მოქალაქეობის ცნებათა იდენტიფიცირება, ე.წ. ეთნიკური უმცირესობების უფლებების დაცვის საკითხი უნდა განიხილებოდეს პიროვნების თავისუფალი განვითარების, პიროვნული თვითგამორკვევისა და თანასწორობის უფლებათა ჭრილში, როგორც ცალკეული ინდივიდის და არა როგორც ეთნიკური ან ეროვნული ერთობისა.

ამგვარად, ჩვენს მიერ განხილული საკითხებიდან გამომდინარე შეიძლება დავასკვნათ, რომ ერი ეს არის ერთიანი, განუყოფელი ორგანიზმი, რომელიც სუვერენიტეტის როგორც თვისების მატარებელია და ნორმატიული თვალსაზრისით, მასზე დამოკიდებული სახელმწიფოს დაფუძნება, შესაბამისად, ჩვენი აზრით, ერის თანამედროვე განამრტება შეიძლება ასე ჩამოყალიბდეს: „ერი ეს არის ერთიან ეკონომიკურ სისტემაში მოქცემული ლინგვისტური ერთობა, რომელსაც გააჩნია პოლიტიკური მიზნები“.

იდეოლოგია

თანამედროვე ცივილიზირებულ ქვეყნებში მიმდინარე იდეოლოგიზაციის პროცესის შეფასებამდე, საჭიროდ მიგვაჩნია მკითხველის ყურადღება გავამახვილოთ იდეოლოგიის ცნებასა და ეტიმოლოგიურ მნიშვნელობაზე.

ტერმინი იდეოლოგია საფრანგეთის რევოლუციის დროს გამოიგონა ანტონ დესტა დე ტრესიმ (1754-1836), საჯაროდ კი ის პირველად 1796 წელს გამოიყენეს. დე ტრესისათვის *ideologie* ნიშნავდა ახალ „მეცნიერებას იდეათა შესახებ“ სიტყვასიტყვით იდეა - ოლოგიას¹

იდეოლოგიის ცნებასთან და მის ფუნქციურ მნიშვნელობასთან დაკავშირებით, სხვადასხვა პოლიტიკურ მოძღვრებას ერთმანეთისაგან განსხვავებული დამოკიდებულება გააჩნია. ასე მაგალითად,

- ლიბერალები, განსაკუთრებით ცივი ომის წლებში, იდეოლოგიას განიხილავდნენ როგორც ოფიციალურად სანქცირებულ რწმენით სისტემას, რომელსაც ჭეშმარიტებაზე მონოპოლიის პრეტენზია აქვს, ხშირად ვითომდა მეცნიერებაზე დამყარებული, ამდენად, იდეოლოგია შინაგანი ბუნებით რეპრესიულია, ტოტალიტარულიც კი; მისი ყველაზე თვალსაჩინო მაგალითებია: კომუნიზმი და ფაშიზმი;

¹ ენდრიუ ჰეივუდი, პოლიტიკური იდეოლოგიები, შესავალი კურსი, მე-3 გამოცემა, თბილისი 2005წ. გვ.7

- კონსერვატორები იდეოლოგიას, ტრადიციულად, რაციონალიზმის თვითდაჯერებულობის გამოხატულებად განიხილავდნენ. იდეოლოგიები აზროვნების დახვეწილი სისტემებია, საშიში და არასაიმედო. ისინი, რეალობისგან მოწყვეტით ისეთ პრინციპებსა და ამოცანებს სახავენ, რომელთაც რეპრესიამდე მივყავართ ან უბრალოდ განუხორციელებელია. ამ მხრივ, სოციალიზმი და ლიბერალიზმი აშკარად იდეოლოგიურია;

- ეკოლოგისტები, ჩვეულებრივ, ყველა ტრადიციულ პოლიტიკურ დოქტრინას ინდუსტრიალიზმის ზეიდეოლოგიის ნაწილად თვლიან. ამგვარად, მათი აზრით, იდეოლოგია შერყვნილია ქედმაღლურ ჰუმანიზმთან და ზრდაზე ორიენტირებულ ეკონომიკასთან კავშირით - ლიბერალიზმი და სოციალიზმი ამის ნათელი მაგალითებია.

- რელიგიური ფუნდამენტალისტები იდეოლოგიად განიხილავენ მთავარ რელიგიურ ტექსტებს, რადგან ღვთით გამჟღავნებული სიტყვის გამოხატვით ისინი საფუძვლიანი სოციალური რეკონსტრუქციის პროგრამას გვთავაზობენ. საერო რელიგიები, ამდენად, უარყოფილია რადგან რელიგიურ პრინციპებს არ ეფუძნება და ზნეობრივ არსს მოკლებულია.²

ამგვარად, იდეოლოგიის ცნებისა და მისი ფუნქციური მნიშვნელობის აღქმა სხვადასხვა პოლიტიკური მოძღვრების მიერ ერთნაირი არ არის, მაგრამ იდეოლოგიის მიმართ ყველას ნეგატიური დამოკიდებულება გააჩნია. ვფიქრობთ, რომ ეს ნორმალურია, რადგანაც მათი პოლიტიკური მოძღვრება ნებისმიერ იდეოლოგიასთან კონკურენციაშია და შეფასებებში ისინი მიკერძოებულები არიან, ამოდიან იმ თეზადან, რომ მათი პოლიტიკური მოძღვრებები ობიექტური ჭეშმარიტებაა, ხოლო ყველა დანარჩენი კი მხოლოდ „იდეოლოგიაა“, რომელსაც ხალხმა არ უნდა დაუჯეროს.

ენდრიუ ჰეივუდი მეცნიერული მიუკერძოებლობითა და ობიექტურობით იდეოლოგიის ცნებას შემდეგნაირად აყალიბებს: „იდეოლოგია იდეათა მეტ-ნაკლებად მწყობრი სისტემაა, რომელიც საფუძველს უქმნის ორგანიზებულ პოლიტიკურ ქმედებას, სულერთია რა მიზანს ემსახურება ის: არსებული სისტემის ან ძალაუფლების შენარჩუნებას, სახეცვლასა თუ დამხობას. ამდენად, ყველა იდეოლოგია გვტავაზობს: (ა) არსებული წყობის შეფასებას, ჩვეულებრივ, „მსოფმხედველობის“ სახით, (ბ) სასურველი მომავლის მოძებნას - „კარგი საზოგადოების“ ხედვას, და (გ) გეგმას, თუ როგორ შეიძლება და უნდა განხორციელდეს პოლიტიკური ცვლილება - როგორ მივიდეთ (ა) - დან (ბ) - მდე“³ თანამედროვე იდეოლოგიზაციის პროცესთან დაკავშირებით კი ვფიქრობთ, რომ სოციალისტური ბანაკის დაშლის შემდეგ ქვეყნები (გარდა რელიგიური ფუნდამენტალიზმის იდეოლოგიის ქვეყნებისა) აღმოჩნდნენ თითქმის ერთი და იგივე შინაარსის იდეოლოგიურ პლატფორმაზე. კერძოდ, ერთმნიშვნელოვნად იქნა აღიარებული დემოკრატიული ფასეულობები და სესაბამისად, კერძო საკუთრების უფლების ხელშეუხებლობა, უფლება ღირსებაზე და სიტვის თავისუფლება.⁴ ადამიანის ეს სამი ფუნდამენტური უფლება იქცა თანამედროვე პოლიტიკურ-

² ენდრიუ ჰეივუდი, პოლიტიკური იდეოლოგიები, შესავალი კურსი, მე-3 გამოცემა, თბილისი 2005წ. გვ.14

³ ენდრიუ ჰეივუდი, პოლიტიკური იდეოლოგიები, შესავალი კურსი, მე-3 გამოცემა, თბილისი 2005წ. გვ.17

⁴ ქართლოს ფრიდონაშვილი, სამოქალაქო საზოგადოება (თანამედროვე პრობლემატიკა), ჟურნალი „კულტურათაშორისი კომუნიკაციები“, №3 2008წ.

სამართლებრივი და ეკონომიკური სისტემების უაღრესად დიდი მსგავსება, საბოლოო ჯამში კი დავრწმუნდით კონვერგენციის თეორიის არსობრივ ჭეშმარიტებაში, რომელიც გულისხმობს კაპიტალიზმისა და სოციალიზმის სინთეზს, რაც განპირობებულია სამეცნიერო-ტექნოლოგიური, საკომუნიკაციო საშუალებების განვითარებით, აგრეთვე ინდუსტრიალიზაციისა და ურბანიზაციის მაღალი დონით. ტრანსნაციონალური კომპანიების რაოდენობა და მათი გავლენის ზრდა მნიშვნელოვნად ზღუდავდა სახელმწიფოს ძალაუფლებას. ამან განაპირობა ძალთა ბალანსის დაცვის პრინციპის ამოქმედება, რაც მიღწეული იქნა ადამიანის სოციალურ უფლებათა დაცვის მოტივებით სახელმწიფოს ჩარევით ეკონომიკურ პროცესში, რომელიც ჩვენი ღრმა რწმენით, ნაკარნახევი იყო სახელმწიფოთა ეროვნული უსაფრთხოებიდან გამომდინარე. სახელმწიფოს (პოლიტიკური ხელისუფლების) მიერ ადამიანის სოციალურ უფლებებზე აპელირებამ გამოიწვია „საყოველთაო კეთილდღეობის კაპიტალიზმის (სახელმწიფოს)“, ან სხვანაირად რომ ვთქვათ, „სოციალურ-სამართლებრივი სახელმწიფოს“ კონცეფციის ჩამოყალიბება და როგორც იდეის გამარჯვება განვითარებულ და განვითარებად დემოკრატიულ პოლიტიკურ სისტემებში... ჩვენი აზრით, კონვერგენციის პროცესი და სოციალურ-სამართლებრივი სახელმწიფო საკუთარი, თვითრეგულირებადი სამოქალაქო საზოგადოებით წარმოადგენს გლობალიზაციის შედეგს. საერთაშორისო ეკონომიკური, საფინანსო, საგანმანათლებლო და უსაფრთხოების სისტემა ხელს უწყობს ადამიანთა და ერების დაახლოებას, შრომის ერთიანი ბაზრის ჩამოყალიბებასა და ერთობლივ ზრუნვას საერთო სიძნელეების დასაძლევად, რაც საბოლოო ჯამში ამყარებს კავშირს უცხო კულტურათა შორის მათი საერთო ნიშნების საფუძველზე. შეიძლება ითქვას, რომ გლობალიზაციამ და კონვერგენციის პროცესმა პოლიტიკურ და ეროვნულ იდეოლოგიურ დოქტრინებს რელევანტურობა დააკარგვინა, რადგანაც სოციალური, ეკოლოგიური, ეკონომიკური და სამხედრო-პოლიტიკური გამოწვევები იდენტურია სხვადასხვა ქვეყნისათვის.⁵ იდეოლოგიის დასასრულის იდეა პოპულარული გახდა XX საუკუნის 50-60-იან წლებში. ამ პოზიციის მხარდამჭერი ყველაზე დიდი ზეგავლენის მქონე განაცხადი ეკუთვნის დანიელ ბელს. მისი აზრით, დასავლეთის პოლიტიკას ახასიათებდა ფართო თანხმობა ძირითად პოლიტიკურ პარტიებს შორის და იდეოლოგიური დაპირისპირებისა და დებატების არარსებობა... პარტიებს შორის ერთადერთი დავის საგანი იყო ის, თუ რომელი მათგანი უფრო სანდო იყო ეკონომიკური ზრდისა და მატერიალური კეთილდღეობის მოსატანად. შედეგად, პოლიტიკა ეკონომიკამ დაჯაბნა. პოლიტიკა დაყვანილი აღმოჩნდა ტექნიკურ საკითხამდე, თუ „როგორ“ მივაღწიოთ მატერიალურ კეთილდღეობას და ის უკვე აღარ ცდილობდა გადაეწყვიტა მორალური ან ფილოსოფიური საკითხები „კარგი საზოგადოების“ ბუნების თაობაზე. იდეოლოგია ყველა თვალსაზრისით არარელევანტური გახდა... ამასთან დაკავშირებით, ენდრიუ ჰეიფუდი ამბობს, რომ „პროცესი რომელზეც ბელი ყურადღებას ამახვილებდა, იმდენად „იდეოლოგიის დასასრული“ არ იყო რამდენადაც ძირითად პარტიებს შორის ფართო იდეოლოგიური კონსენსუსის განვითარება და, შესაბამისად იდეოლოგიური კამათის შეწყვეტა. უშუალოდ ომის შემდგომ პერიოდში სამი ძირითადი დასავლური იდეოლოგიის - ლიბერალიზმის, სოციალიზმისა და კონსერვატიზმის წარმომადგენლებმა საერთო მიზნის - „მართული კაპიტალიზმის“ მიღწევა

⁵ ქართლოს ფრიდონაშვილი, კონცეფცია ქართული პოლიტიკურ-სამართლებრივი დოქტრინისათვის, ჟურნალი სამართალი და ეკონომიკა, №2, 2011წ.

დაისახეს. თუმცა, ეს მიზანი თავისთავად იდეოლოგიური ხასიათის იყო, ის ასახავდა მყარ რწმენას საბაზრო ეკონომიკის, კერძო საკუთრებისა და მატერიალური დაინტერესების აუცილებლობის მიმართ, რომელთაც სოციალური დაცვა და ეკონომიკური ჩარევა გააწონასწორებდა. საბოლოო ჯამში „საყოველთაო კეთილდღეობის კაპიტალიზმის“ ან „სოციალური დემოკრატიის“ იდეოლოგიამ აჯობა კონკურენტებს.⁶

ამგვარად, თანამედროვე ეკონომიკური, პოლიტიკურ - სამართლებრივი და სამხედრო სისტემების ინტეგრაციულმა პროცესმა ძირითადი უფლებების საფუძველზე განაპირობა და უნივერსალურ პოლიტიკურ ღირებულებებად აქცია სოციალურ - სამართლებრივი სახელმწიფოს კონცეფცია, იგივე - საყოველთაო კეთილდღეობის კაპიტალიზმი, ან სოციალური დემოკრატია. მაგრამ ადამიანის ძირითად და საყოველთაო კეთილდღეობის კაპიტალიზმის კონცეფცია ვერ იტვირთებენ ეროვნული იდეოლოგიის სიმძიმეს, რადგანაც საყოველთაო კეთილდღეობის კაპიტალიზმის კონცეფციის რეალიზება მიუხედავად, მისი საერთაშორისო მნიშვნელობისა, მაინც შიდასახელმწიფოებრივ ინტერესს და მიზანს წარმოადგენს, მაშინ, როდესაც ეროვნული იდეოლოგია პირდაპირ კავშირშია სახალხო და სახელმწიფოს სუვერენიტეტებთან, აგრეთვე ერის ფორმირების სოციალური, პოლიტიკურ და სამართლებრივ პრობლემატიკასთან.

ჩვენ, მკაცრად ვმიჯნავთ ერთმანეთისგან პოლიტიკურ-სამართლებრივ მსოფლმხედველობას და ეროვნულ იდეოლოგიას, რადგანაც ეროვნული იდეოლოგია ეყრდნობა მითებს, ტრადიციებს, ისტორიულ მეხსიერებას, ლინგვისტურ და ზოგადად, კულტურულ მემკვიდრეობასა და იდენტობას. ეს უკანასკნელი ერის განგრძობადობისა და ერის სასიცოცხლო მნიშვნელობის საკითხებს მოიცავს. ამიტომ მიგვაჩნია, რომ პოლიტიკურ-სამართლებრივი ღირებულების ეროვნულ ღირებულებებად გადაქცევის მცდელობამ, შეიძლება მათ მიმართ საზოგადოებაში ნიჰილიზმი გააღვივოს, ან საფუძველი ჩაუყაროს ტოტალიტარულ მმართველობას (მაგალითად: საბჭოთა კავშირი, ფაშისტური იტალია, ფაშისტური გერმანია, ისლამური ფუნდამენტალიზმის ქვეყნები). ეროვნული ღირებულებები საზოგადოებრივი განვითარებისა და ერად ჩამოყალიბების საქმეში უნდა იმყოფებოდნენ ავანგარში, ხოლო პოლიტიკურ-სამართლებრივი ფასეულობები კი, უნდა განიხილებოდნენ როგორც თანმდევი, დემოკრატიული პრინციპები.

ერი და სახელმწიფო

ერი და სახელმწიფო მართალია სხვადასხვა ცნებას წარმოადგენს, მაგრამ მათ შორის არსებობს ძალიან მჭიდრო კავშირი, რადგანაც ერი შეიძლება მოგვევლინოს სახელმწიფოს დამფუძნებლად, ხოლო სახელმწიფომ კი - მოახერხოს მის ტერიტორიაზე მცხოვრები ხალხის სოციალური მობილიზება და მათი ერად ჩამოყალიბება. აღნიშნულ მოსაზრებას - სახელმწიფოსა და ერს შორის მჭიდრო ურთიერთკავშირს ადასტურებს კონცეფციები ეროვნული სახელმწიფოს თანამედროვე მოდელებთან დაკავშირებით. ასე მაგალითად, ფრანგული ეროვნული სახელმწიფოს იდეა ეფუძნება იმ ფიქციას, რომ სახელმწიფო არ ჩამოყალიბებია არც ბუნებრივად ფორმირებულ ერს, არც ამ ერის კულტურას. ეროვნული სახელმწიფოს ფრანგული კონცეფციის თა-

⁶ ენდრიუ ჰეივუდი, პოლიტიკური იდეოლოგიები, შესავალი კურსი, მე-3 გამოცემა, თბილისი 2005წ. გვ. 369-370

ნახმად, ახალი ფრანგული ერი ჩამოაყალიბა სახელმწიფომ. განსაკუთრებულ დავას იწვევდა ის გარემოება, რომ ფრანგული კონცეფციიდან გამომდინარე ყველა მოქალაქეს უარი უნდა ეთქვა პირველსაწყის ტრადიციასა და კულტურაზე ახალი სახელმწიფო კულტურის სასარგებლოდ... თურქეთის ლოგიკით, ამ სახელმწიფოში არ არსებობდა ეთნიკური უმცირესობის პრობლემა, იმ უბრალო მიზეზით, რომ არ არსებობს თვითონ „ეთნიკური უმცირესობა“. თურქეთში მცხოვრები ყველა ადამიანი არის პოლიტიკურად თურქი, რამდენადაც ის არის თურქეთის მოქალაქე.

გერმანიში განვითარდა ეროვნული სახელმწიფოს განსხვავებული კონცეფცია, რომლის ხასიათი ბევრად განსაზღვრავს გერმანელი ერის ისტორია. გერმანელებს დიდი ხნის მანძილზე არ გააჩნდათ საკუთარი ეროვნული სახელმწიფო. გერმანელი ერის საზღვრები არ ემთხვეოდა სახელმწიფო საზღვრებს. გერმანელი ერი ყალიბდებოდა სახელმწიფოდ ორგანიზებული ხელისუფლებისაგან დამოუკიდებლად... გერმანული კონცეფცია ფრანგულიგან განსხვავებით, ერს განმარტავს, როგორც მოცემულ ეთნიკურ, წინარეპოლიტიკურ, კულტურულ ერთობას, რომლისთვისაც დამახასიათებელია ისეთი საერთო ნიშნები, როგორცაა ეთნიკურობა, აგრეთვე რელიგია, ენა, რასა და საერთო ბედის ერთიანობა.

ეროვნული სახელმწიფოს ამერიკული მოდელი: Melting-Pot-ის სისტემის მიხედვით, ერი კი არ განსაზღვრავს სახელმწიფოს, არამედ ტერიტორია განსაზღვრავს ხალხს. მიგრანტთა ქვეყანაში ტერიტორია თანაბრად ეკუთვნის ყველა მიგრანტს. ემიგრანტები, გახდნენ ახალი ხალხები, ახალი ერები, იმ ახალი ტერიტორიის მეშვეობით, რომელზეც ისინი გადასახლდნენ.⁷ ეროვნული სახელმწიფოს ამერიკულ მოდელთან დაკავშირებით აღსანიშნავია აგრეთვე ფედერალისტ ალექსანდრე ჰამილტონის განმარტება ერის შესახებ. მისი აზრით, „ერი გულისხმობდა სახელმწიფო საზღვრებში მოქცეულ ეკონომიკას და სახელმწიფოს მიერ სისტემურ მზრუნველობას“. ჰამილტონი, როგორც ყველა ფედერალისტი, ნაციონალიზმის საწყისის განვითარებად ეკონომიკური ხასიათის ღონისძიებებს ისახავდა მიზნად.⁸ ეკონომიკური ხასიათის ღონისძიებების წარმართვა კი, ეკონომიკური სისტემის შესაქმნელად სახელმწიფოს გარეშე უნდა ვაღიაროთ, რომ შეუძლებელია.

ამგვარად, მოცემული კონცეფციები ერთმნიშველოვნად მიუთითებს ერისა და სახელმწიფოს ურთიერთკავშირზე, მიუხედავად, მათი განსხვავებული შინაარსისა, რაც უნდა აიხსნას, ამა თუ იმ ქვეყნის ისტორიულ-პოლიტიკური განვითარების დინამიკიდან გამომდინარე. თუმცა, შედეგობრივი თვალსაზრისით, ეს კონცეფციები აბსოლუტურად იდენტურია, ვინაიდან, ისინი ერს განიხილავენ როგორც ერთ მთლიან, განუყოფელ ორგანიზმს. ფრანგული, თურქული, გერმანული და ამერიკული კონცეფციები ეროვნული სახელმწიფოს განმარტებებში არ საუბრობენ ეთნიკური უმცირესობის უფლებების შესახებ. პირიქით, ისინი ორიენტირებულნი არიან როგორც ილია იტყოდა „ყველა საზოგადოებრივ ძალთა ერთ კვალში ჩაყენებაზე“, რისი მიღწევაც შესაძლებელია ერთიან სამართლებრივ და სისტემურად ორგანიზებულ სივრცეში - სახელმწიფოში. ერთი სიტყვით, ერი და სახელმწიფო ერთმანეთის არსებობისათვის წინაპირობებსა და საფუძვლებს ქმნიან.

⁷ გიორგი ხუბუა, ფედერალიზმი როგორც ნორმატიული პრინციპი და პოლიტიკური წესრიგი, თბილისი 2000წ, გვ. 166

⁸ ერიკ ჰობსბაუმი, ერები და ნაციონალიზმი 1780 წლიდან, პროგრამა, მითი, რეალობა, ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2012წ. გვ 43

სოციალურ-პოლიტიკური თვალსაზრისით, ერის არსებობა არ ნიშნავს ავტომატურად სახელმწიფოს არსებობას და პირიქით, სახელმწიფოს არსებობის შემთხვევაშიც შესაძლებელია, რომ ამ სახელმწიფოს შიგნით მაცხოვრებელ ხალხს არ ჰქონდეს ერთიანობისა და სოლიდარობის განცდა, რაც ერისათვის არის დამახასიათებელი. აღნიშნულის საილუსტრაციო მაგალითად გამოდგება იტალია, რომლის გაერთიანების მომენტში, იტალიურად მოლაპარაკე ადამიანების რაოდენობა მთელი მოსახლეობის მხოლოდ 2,5 % - ს შეადგენდა და დანარჩენები სხვადასხვა, ხშირად ერთმანეთისთვის გაუგებარ დიალექტებზე ლაპარაკობდნენ, რასთან დაკავშირებითაც მასიმო დ'აზელიო თავის ცნობილ სიტყვაში ამბობდა: „ჩვენ შევქმენით იტალია, ახლა ჩვენ იტალიელები უნდა შევქმნათ“.⁹ ექვგარემეა, მასიმო დ'აზელიო აცნობიერებდა, რომ იტალიის სახელმწიფო იტალიელების, ანუ იტალიელი ერის გარეშე დიდხანს ვერ იარსებებდა. ნებისმიერი ქვეყნის სახელმწიფოებრიობა გარეშე ძალებისთვის ადვილად მოწყვლადია თუკი, ის არ ეფუძნება ადამიანების, ხალხთა ერთიანობისა და სოლიდარობის განცდას. თუმცა, უნდა აღინიშნოს, რომ ადამიანებსა და ხალხთა შორის ერთიანობის განცდის მიღწევა ურთულესი პროცესია. მას სჭირდებოდა საუკუნეები და შეიძლება დასჭირდეს ათწლეულები თანამედროვე გლობალიზაციის პირობებში.

მკვლევარები ადამიანებისა და ხალხების ერთად ჩამოყალიბების საქმეში ერთ-ერთ უმთავრეს პირობად და ფაქტორად საერთო ენის საკითხს მოისაზრებენ. ფრანგები ფრანგული ენის გავრცელების არეალს საკუთარ სამშობლოდ აღიქვამენ და მას როგორც ერის იდენტიფიკაციის განმსაზღვრელ საშუალებად აღიარებენ.

მულტიკულტურულ და მულტიეთნიკურ საზოგადოებაში ლინგვისტური ერთობის მიღწევა და შემდეგ მათი სოციალური მობილობა კონკრეტული მიზნისა თუ იდეის გარშემო უაღრესად რთული და ხანგრძლივი პროცესია. მულტიკულტურულ და მულტიეთნიკურ საზოგადოებებში ლინგვისტური ერთობის მიღწევა სახელმწიფომ უნდა აიღოს საკუთარ თავზე, მან უნდა შექმნას ამისთვის სათანადო პირობები.

განსხვავებული ეთნიკური ჯგუფის წევრებისათვის სოციალურ-ეკონომიკური და კულტურული თვალსაზრისით, მომგებიანი უნდა იყოს ამა თუ იმ ლინგვისტური ჯგუფის წევრობა. ეკონომიკური ფაქტორები ხელს უწყობენ ადამიანების თავისუფალ ინტეგრირებას შედარებით მსხვილ ლინგვისტურ ჯგუფში.

სოციალურ-ეკონომიკური მიმართულებიდან უპირველეს ყოვლისა აღსანიშნავია ინდუსტრიალიზაცია და ურბანიზაცია, რადგანაც მულტიეროვნულ სახელმწიფოებში ბუნებრივია, რომ იმ პირებსაც კი, ვისაც ოფიციალური თანამდებობა არ უკავიათ, მაგალითად ვაჭრებს, მუშებს, დიდი სტიმული აქვთ, უფრო მეტად კი იძულებულნი არიან მეორე ენა ისწავლონ, გლეხები კი ყველაზე ნაკლებად არიან ამ ვალდებულებით დატვირთული სოფლის ჩაკეტილობის და თვითკმარობის ხარჯზე, რომელიც დღემდე შენარჩუნებულია... მსგავს რეგიონებში ენობრივი საზღვრები შეიძლება საუკუნეების მანძილზე უცვლელი დარჩეს, განსაკუთრებით ენდოგამიის მეოხებით.¹⁰ მასასადამე, წვრილ-გლეხობრივი მეურნეობების შთანთქმა აგრარული ინდუსტრიის მიერ და მოსახლეობის ურბანული განსახლება ხელს უწყობს მსხვილი ლინ-

⁹ ერიკ ჰობსბაუმი, ერები და ნაციონალიზმი, 1780 წლიდან, პროგრამა, მითი, რეალობა, ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, თბილისი 2012წ.გვ.63

¹⁰ ერიკ ჰობსბაუმი, ერები და ნაციონალიზმი, 1780 წლიდან, პროგრამა, მითი, რეალობა, ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, თბილისი 2012წ.გვ.152

გვისტური ჯგუფის უფრო გაფართოებას, ხოლო ენდემური ლინგვისტური და ტრადიციული ერთობა დასაშლელადაა განწირული, მაგრამ ეს არ უნდა იქნეს ტრაგედიად აღქმული, რადგანაც ეს პროცესი (ინდუსტრიალიზაცია და ურბანიზაცია) ხელს უწყობს ერთიან ღირებულებებზე, პრინციპებზე და ერთი სახელმწიფო ენის გამოყენებაზე შეთანხმებას. „ისტორიულად დასაშვებ ნაციონალიზმად მხოლოდ ისეთი ითვლებოდა, რომელიც პროგრესს ემსახურებოდა ანუ უფრო აკავშირებდა ადამიანთა მეურნეობებს, საზოგადოებებსა და კულტურებს, ვიდრე აცალკევებდა. მცირე ხალხების, ენების დაცვა სხვა არაფერი იყო, თუ არა კონსერვატიული დაჟინება აუცილებელი, ისტორიული პროგრესის წინააღმდეგ... თაობას, რომელმაც „ფოლკლორის“ ცნება გამოიგონა, შეეძლო ცოცხალი აწმყო და წარსულის გადმონაშთები ერთმანეთისგან განესხვავებინა.¹¹ გარდა ეკონომიკის განვითარებისა, სახელმწიფომ განსაკუთრებული ყურადღება უნდა დაუთმოს საჯარო განათლების ორ ყველაზე დიდი ინსტიტუტს - დაწყებით სკოლას და არმიას, ¹² რადგანაც ერთიც და მეორეც სახელმწიფოებრიობის საფუძველს წარმოადგენს და მათ ლინგვისტური და იდეოლოგიური თვალსაზრისით, ერის ინჟინერიაში უაღრესად დიდი წვლილის შეტანა შეუძლიათ.

თანამედროვე მულტიკულტურული და მულტიეთნიკური საზოგადოებების ერთად გადაქცევის საქმეში მოქალაქეობრივი მიკუთვნება და ამის საფუძველზე სამოქალაქო პასუხისმგებლობის განცდის ფორმირება ფუნდამენტალურ საფუძველებს ქმნის.

თანამედროვე ცივილიზებულ ქვეყნებში მოქალაქეობისა და ეროვნულობის ცნება გაიგივებულია ერთმანეთთან, ეროვნულობა კი - წარმომავლობასთან. ასე მაგალითად, არაგერმანული წარმოშობის გერმანიის მოქალაქე ითვლება გერმანელად ან არაფრანგული წარმოშობის საფრანგეთის მოქალაქე - ფრანგად. ერთი სიტყვით, დღესდღეობით მოქალაქეობა განსაზღვრავს ეროვნულობას, რაც ხელს უშლის ეთნიკური განსხვავებულობის შეგრძნებას და ხელს უწყობს სოციალურ მობილობას, ერთიანი საზოგადოებრივი აზრის ჩამოყალიბებას იმ ღირებულებებთან დაკავშირებით, რაზედაც დგას კონკრეტული ქვეყნის სახელმწიფოებრიობა. მაგრამ მხოლოდ მოქალაქეობის თანამედროვე ინსტიტუტის ფორმალური დამკვიდრება ვერ წახალისებს მულტიკულტურული საზოგადოების ტრანსფორმაციას ერთად. ასეთი მიზნის მისაღწევად აუცილებელია, რომ სახელმწიფომ ყველაფერი გააკეთოს მულტიკულტურულ საზოგადოებაში სამოქალაქო პასუხისმგებლობის განცდის გასაღვივებლად, ადამიანები უნდა გახდნენ ერთმანეთის მიმართ სოლიდურები. ამისთვის საჭიროა, რომ დაცული იყოს თანასწორობის ძირითადი უფლებები საზოგადოებრივი ცხოვრების სამართლებრივ, სამოქალაქო-პოლიტიკურ და სოციალურ-ეკონომიკურ სფეროებში.

ენტონი დ. სმითის აზრით, „ ყველაზე აშკარა და ფუნდამენტალურია გენდერის კატეგორია. გენდერული კლასიფიკაციები უცვლელი თუ არა, უნივერსალური და ყოვლის მომცველია. მათგანვე გამომდინარეობს სხვა განსხვავებანი და დაქვემდებარებანი. სქესია, ცხადად თუ ფარულად ჩვენი განმსაზღვრელი; ის განაპირობებს

¹¹ ერიკ ჰობსბაუმი, ერები და ნაციონალიზმი, 1780 წლიდან, პროგრამა, მითი, რეალობა, ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, თბილისი 2012წ.გვ 59

¹² ერიკ ჰობსბაუმი, ერები და ნაციონალიზმი, 1780 წლიდან, პროგრამა, მითი, რეალობა, ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, თბილისი 2012წ.გვ 157

მეტწილად ჩვენს შესაძლებლობებსა და მიღწევებს. იმავდროულად, გენდერული განსხვავებების ეს უნივერსალური და ყოვლისმომცველი ბუნება განაპირობებს იმ გარემოებას, რომ იგი უფრო სუსტ საფუძველს წარმოადგენს კოლექტიური იდენტიფიკაციისა და საზოგადოებრივი მობილიზაციის პროცესში და შემჭიდროების უნარსაც მოკლებულია... კოლექტიური ცნობიერების ან ქმედების ინსპირირებისთვის გეოგრაფიულად, კლასებად და ეთნიკურად დაყოფილი გენდერული განშტოებანი საჭიროა დაუკავშირდეს სხვა, უფრო მეტად შესამჭიდროებელ იდენტობებს.¹³ ენტონი დ. სმითი მიუთითებს იმ სისუსტეზე რაც ახასიათებს გენდერულ განსხვავებულობას კოლექტიური იდენტიფიკაციის პროცესში. ამასთან ერთად აღსანიშნავია, რომ გენდერის სოციალური აღქმა და ზოგადად მის მიმართ დამოკიდებულება სხვადასხვა კულტურულ ურთიერთობებში განსხვავებულია. ერის ფორმირება კი თავისთავად ემყარება კოლექტიური იდენტიფიკაციისა და საზოგადოებრივი მობილიზაციის პროცესს. ამდენად, უმნეშვნელოვანესია რომ სახელმწიფომ არა მხოლოდ ფორმალურად აღიაროს სქესთა შორის თანასწორობა, არამედ ეს თანასწორობა საზოგადოებრივი ცხოვრების ყველა მიმართლებით უზრუნველყოს და სქესთა თანასწორობის საკითხი არ უნდა დატოვოს მხოლოდ საზოგადოებრივი თვითრეგულირების საგნად.

ენტონი დ. სმითი იდენტობის სივრცით კატეგორიაზეც ამახვილებს ყურადღებას: „ლოკალური და რეგიონალური ინდენტობა ასევე ფართოდ გავრცელებულია, განსაკუთრებით, პრემოდერნულ ხანაში, ლოკალიზმიც და რეგიონალიზმიც თითქმის ფლობს იმ შემაკავშირებელ თვისებას, რომელიც გენდერს ჩვეულებრივ არ გააჩნია. მარგამ პირველი შეხედულება ხშირად მცდარია. რეგიონები ადვილად შეიძლება დანაწევრდეს და ეს ნაწილებიც, შესაძლოა, სხვადასხვა დასახლებებად დაიყოს... უმეტესწილად, „რეგიონალიზმს“ განსხვავებული სატკივრებისა და თავისებური პრობლემების მქონე პოპულაციების მობილიზაციის უნარი არ გააჩნია. გარდა ამისა, რეგიონები გეოგრაფიულად ძნელად განსასაზღვრია, მათი ცენტრები ხშირად მრავალრიცხოვანია, საზღვრები კი - ბუნდოვანი.“

როდესაც ენტონი დ. სმითი ლოკალურ და რეგიონალურ იდენტობაზე საუბრობს, მხედველობაში აქვს ქვეყნის რეგიონები, რადგანაც ის მსჯელობებში ყურადღებას ამახვილებს რეგიონის ცენტრებზე და განსხვავებულ პრობლემატიკაზე. მკითველს გვინდა შევახსენოთ, რომ განვითარებადი ქვეყნების რეგიონები კულტურული და ეკონომიკური ცენტრების სიმძლავრით ნამდვილად არ გამოირჩევიან და შესაბამისად ყველა რეგიონისთვის პრობლემატიკა ერთნაირია, ვინაიდან, საქმე გვაქვს ეკონომიკურად განუვითარებელ და ხშირად არადემოკრატიულ ცენტრალიზებულ სახელმწიფოსთან. მაშასადამე, თუ, რეგიონალურ სახელმწიფოში ხალხის ლოკალური და რეგიონალური იდენტობა სუსტია, მაშინ ის ათმაგად სუსტი იქნება ცენტრალიზებულ სახელმწიფოებში. განვითარებად ქვეყნებში რეგიონალური იდენტობის მძლავრი სისუსტე უპირველეს ყოვლისა, გამოწვეულია სოციალურ-ეკონომიკური ფონით, რომელიც არსებობს რეგიონებში.

ერის ერთიანობის კონცეფციიდან გამომდინარე, მისაღებია ისეთი ლოკალური და რეგიონალური იდენტობის სისუსტე, რომელიც რეგიონალურ-ეთნიკურ იდენტობას და მისგან მომდინარე საფრთხეებს (ექსტრემიზმი, სეპარატიზმი) აწონასწორებს, ან სულაც ანეიტრალებს, მაგრამ ეს მიღწეულია მხოლოდ სოციალურ-ეკონომ-

¹³ ენტონი დ. სმითი, ნაციონალური იდენტობა, ლოგოს პრესი, 2008წ. გვ.6

იკური სისტემისა და სამოქალაქო, ღია საზოგადოების ფუნქციონირების შემთხვევაში.

ლოკალური და რეგიონალური იდენტობის სისუსტე, რომელიც გამოწვეულია მძიმე სოციალურ-ეკონომიკური პირობების გამო, ჩვენ მას განვიხილავთ როგორც საფრთხეს ადამიანთა თანასწორობისათვის საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით. ამიტომ, სახელმწიფომ ყველაფერი უნდა გააკეთოს ქვეყნის დეცენტრალიზაციისათვის და რეგიონალური ეკონომიკის განსავითარებლად.

ენტონი დ. სმითის მოსაზრებით, მესამე ტიპი კოლექტიური იდენტობისა სოციალ-ეკონომიკურია და სოციალური კლასის კატეგორიას განეკუთვნება. „კლასი“ აღნიშნავს სოციალურ ურთიერთობას. მოცემულ სოციალურ ფორმირებაში ყოველთვის არსებობს ორი ან მეტი დაპირისპირებული კლასი; ეს დაპირისპირება კიდევ უფრო ამწვავებს კლასთა შორის განსხვავებას და, ამდენად, კლასობრივ იდენტობებსაც. სოციალური კლასი ვერ გამოდგება ხანგრძლივი კოლექტიური იდენტობის საფუძვლად, რადგან მისი ემოციური მიმზიდველობა შეზღუდულია და არც კულტურული სიღრმე გააჩნია.¹⁴ ჩვენ აბსოლუტურად ვიზიარებთ ენტონი დ. სმითის მოსაზრებას ზემოთ განხილულ საკითხთან დაკავშირებით და აქედან გამომდინარე, წინააღდეგნი ვართ საბაზრო ეკონომიკის თვითრეგულირებისა და გამოვთქვამთ რწმენას, რომ უმართავ კაპიტალიზმს დაბალი ინვესტირება მოაქვს. ამიტომ, ჩვენ ვემხრობით ნეოკეინზიანიზმის პრონციპების მიხედვით, ეკონომიკის აგებას და „საყოველთაო კეთილდღეობის სახელმწიფოს“ ჩამოყალიბებას, რომელიც პირდაპირ პასუხობს საქართველოს კონსტიტუციის პრეამბულაში მოცემულ საქართველოს მოქალაქეთა ურყევ ნებას „...დავამკვიდროთ სოციალური და სამართლებრივი სახელმწიფო“.

სოციალურ-სამართლებრივი სახელმწიფოს კონცეფცია ნაწილობრივ ასახულია საქართველოს კონსტიტუციის მე-14 და მე-17 მუხლებში. კონსტიტუციის მე-14 მუხლი ხაზს უსვამს ადამიანთა თავისუფლებას - „ყველა ადამიანი დაბადებით თავისუფალია“. თავისუფლება და თანასწორობა დემოკრატიის ძირითადი პრინციპებია, რომლებიც მჭიდროდ არიან დაკავშირებულნი ერთმანეთთან. თანასწორობის პრინციპის მიზანი გაჭირვებულთა და ღარიბთა, აგრეთვე სხვაგვარად დისკრიმინირებულთა სიტუაციის გაუმჯობესებაა და არა კარგად მცხოვრებთა უარეს მდგომარეობაში ჩაყენება - ასედაც ხომ შეიძლება თანასწორობის მიღწევა. სწორედ ამით უკავშირდება იგი თავისუფლების პრინციპს და დემოკრატიული სახელმწიფოს ლეგიტიმაციის საფუძველს - ღირსებადაცულ ადამიანს. (მუხლი 17) თანასწორობისა და თავისუფლების ელემენტარული მოთხოვნა სწორედ ადამიანთა ღირსეული ცხოვრება და მათ ღირსების დაცვაა. ღირსეული ცხოვრებისათვის კი აუცილებელია საარსებო მინიმუმისა და სხვა სოციალური პირობების უზრუნველყოფა. სიღარიბეში მცხოვრებ ადამიანთა არსებობა სახელმწიფოში თანასწორობისა და თავისუფლების არარსებობას ნიშნავს. სწორედ ამიტომ, სიღარიბის დაძლევა თანასწორობისა და თავისუფლების აუცილებელი წინაპირობაა, სიღარიბეში კი თანასწორობის დარღვევას და თავისუფლების დაკარგვას ნიშნავს“¹⁵

ამგვარად, ყოველივე ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, მიგვაჩნია, რომ სახელმწიფომ ყველაფერი უნდა იღონოს, რათა სოციალურ-ეკონომიკური იდენტობა რაც

¹⁴ ენტონი დ. სმითი, ნაციონალური იდენტობა, ლოგოს პრესი, 2008წ. გვ.6

¹⁵ კონსტანტინე კუბლაშვილი, ძირითადი უფლებები, თბილისი 2003წ. გვ.322

შეიძლება საზოგადოების ფართო წრეზე გავრცელდეს და უზრუნველყოს თანაბარი შესაძლებლობები და თანაბარი სასტარტო პირობები ნებისმიერი ეკონომიკურ-სოციალური ჯგუფის წარმომადგენელთათვის, რათა ადამიანები იყვნენ ერთმანეთის მიმართ სოლიდარულები, რაც აუცილებელ პირობას წარმოადგენს ერის ფორმირებისათვის.

მულტიეთნიკური და მულტიკულტურული საზოგადოების ერად გარდაქმნას შეიძლება საფრთხე შეუქმნას რელიგიურმა იდენტობამ. „რელიგიური იდენტობა“ „სოციალური კლასისაგან“ სრულიად განსხვავებულ კრიტერიუმებს ემყარება და ადამიანური საჭიროებისა და ქმედების სრულიად განსხვავებული სფეროებიდან წარმოდგება. თუ კლასობრივი იდენტობა წარმოებისა და გაცვლის სფეროდან მომდინარეობს, რელიგიური იდენტობა კომუნიკაციისა და სოციალიზაციის სფეროს ნაყოფია. იგი დაფუძნებულია კულტურის ღერძისა და მისი ელემენტების - ღირებულებების, სიმბოლოების, მითებისა და ტრადიციების ანაბეჭდებზე, რომლებიც ხშირად წეს-ჩვეულებებსა და რიტუალებშია კოდირებული. ამდენად, რელიგიური იდენტობა მიდრეკილია იქითკენ, რომ მორწმუნეთა ერთ ჯგუფში გააერთიანოს ყველა ის, ვისთვისაც ერთნაირადაა მისაღები გარკვეული სიმბოლური კოდები, ღირებულებათა სისტემები, სარწმუნოებრივი თუ რიტუალური ტრადიციები, ზემოქირიული რეალობისადმი (თუნდაც უპიროვნო) მიმართებანი და სპეციალიზებული ორგანიზაციების ძალზედ სუსტი ანარეკლი.

რელიგიური ერთობა ხშირად მჭიდროდ უკავშირდება ეთნიკურ იდენტობას. მაშინ, როცა „მსოფლიო რელიგიები“ ცდილობენ გადალახონ და მოშალონ ეთნიკური საზღვრები, რელიგიური ერთობების უმეტესობა თანხვედრა ეთნიკურ ჯგუფებს.¹⁶ სახელმწიფოში როდესაც მონოეთნიკური საზოგადოებაა, მაშინ რელიგიური თანხვედრა ხელს უწყობს და განამტკიცებს სხვადასხვა სფეროში ადამიანთა სოციალურ კავშირებს ერთიან იდეოლოგიურ (რელიგიურ) პლატფორმაზე, რაც პოზიტიურად ადგება მონოკულტურული საზოგადოების ერად ჩამოყალიბებას, რასაც ვერ ვიტყვით მულტიკულტურული და მულტიეთნიკური საზოგადოების შემთხვევაში. ასეთ საზოგადოებაში რელიგიური იდენტობის მძაფრი შეგრძნება და რელიგიური ერთობების თანხვედრა ეთნიკურ ჯგუფებთან წარმოადგენენ უმნიშვნელოვანეს ხელისშემშლელ ფაქტორებს მულტიკულტურული საზოგადოების ერად ტრანსფორმაციის საქმეში.

რელიგიურ იდენტობათა წინააღმდეგობების აღმოფხვრისათვის აუცილებელ პირობად მოგვაჩნია სახელმწიფოს მიერ კონფესიათა შორის თანასწორობის უზრუნველყოფა, რა თქმა უნდა, იმ გარემოების გათვალისწინებით, თუ, ისინი არ აღვივებენ რელიგიურ ან ეთნიკურ ექსტრემიზმს, ან საფრთხეს არ უქმნიან სამოქალაქო ღია საზოგადოებისა და რესპუბლიკურ ღირებულებებს. სამოქალაქო საზოგადოების, რესპუბლიკური და რელიგიური ღირებულებების კოლიდირების შემთხვევაში მხოლოდ დამოუკიდებელმა, დეპოლიტიზირებულმა სასამართლომ უნდა იმსჯელოს, რადგან აღნიშნული საკითხის გადაწყვეტამ პოლიტიკური ორგანოს მიერ საზოგადოების ნაწილში შეიძლება გამოიწვიოს უთანასწორობის მძაფრი შეგრძნება, რაც ნამდვილად ვერ დაეხმარება მულტიკულტურულ საზოგადოებას ერად ჩამოყალიბებაში.

¹⁶ ენტონი დ. სმიტი, ნაციონალური იდენტობა, ლოგოს პრესი, 2008წ. გვ.8

დასკვნა

ამგვარად, მულტიკულტურულ საზოგადოებაში ისეთი იდენტობები როგორცაა: ენა, ეთნიკურობა, სარწმუნოება, რელიგიური, გენდერული (გენდერის სოციალური აღქმა) და სოციალური კუთვნილება გვეკლინებიან დამაბრკოლებელ ბარიერებად და წინააღმდეგობებად მულტიეთნიკური საზოგადოების კულტურულ და პოლიტიკურ ერთობად (ერად) გარდაქმნის პროცესში. აღნიშნულ იდენტობათა მიერ გამოწვეული წინააღმდეგობების დაძლევისა და გამაწონასწორებელ საშუალებებად პოლიტიკური და სამოქალაქო ერთობის შემდეგი ელემენტები მიგვაჩნია: მოქალაქეობის ინსტიტუტი, ურბანიზაციის მაღალი დონე, სკოლა და არმია (საშუალო და უმაღლესი სახედრო განათლება) როგორც საჯარო განათლების ორი უმნიშვნელოვანესი ინსტიტუტი, კონფესიათა თანასწორობა, რეგიონალიზმი ეკონომიკისა და დემოკრატიის განვითარების კონტექსტში; აგრეთვე „საყოველთაო კეთილდღეობის სახელმწიფო“ მდგრადი სოციალურ-ეკონომიკური სისტემით. ჩამოთვლილი ინსტიტუტების შექმნა-განმტკიცება თავისთავად, მხოლოდ საზოგადოებრივი თვითრეგულირებით, სახელმწიფოს უშუალო მონაწილეობის გარეშე წარმოუდგენელია.

ვინაიდან, იდეოლოგია ეს არის იდეათა მეტ-ნაკლებად მწყობრი სისტემა, რომელიც საფუძველს უქმნის ორგანიზებულ პოლიტიკურ ქმედებას და გვთავაზობს სასურველი მომავლის მოდელს, შეუძლებელია მისი უმნიშვნელოვანესი როლის უგულვებელყოფა ერის, ან სახელმწიფოს ჩამოყალიბებაში. ნაშრომის წინა გვერდებზე ჩვენ წარმოვადგინეთ ფრანგული, თურქული, გერმანული და ამერიკული კონცეფციები ერისა და ეროვნული სახელმწიფოს შესახებ, სადაც საუბარია და მითითებულია ერისა და სახელმწიფოს ურთიერთკავშირზე მიუხედავად, მათი განსხვავებული აღქმისა და დამოკიდებულებისა ერის ჩამოყალიბების პროცესთან დაკავშირებით. ჩვენც, სახელმწიფოს განვიხილავთ ერთ-ერთ უმთავრეს ინსტრუმენტად ერის ფორმირებაში, რადგანაც მისი მეშვეობით შესაძლებელია ღირებულებათა სისტემის, იდეოლოგიის დანერგვა და მრავალკულტურული საზოგადოების სოციალური მობილობის მიღწევა.

ჩვენი მსჯელობები სრულ თანხვედრაშია თანამედროვე საერთაშორისო სამართლის ლექსიკონ ცნობარში „ერის“ მნიშვნელობის განმარტებასთან: „ერი - ადამიანთა ისტორიულად ჩამოყალიბებული მყარი „ერთობა“, რომელიც აუცილებლად უნდა აკმაყოფილებდეს მთელ რიგ კრიტერიუმებს. ტერმინ „ერის“ საყოველთაოდ აღიარებული განმარტება არ არსებობს. საბჭოთა კავშირში და სხვა სოციალისტურ ქვეყნებში მიღებული იყო ერის სტალინისეული განმარტება, რომლის მიხედვით ერს ოთხი ძირითადი ნიშანი ახასიათებს: ენის ერთობა, საერთო ტერიტორია, ეკონომიკური წყობის ერთობა და ამასთანავე, მარქსიზმის მტკიცებით, ერები ყალიბდებიან მხოლოდ კაპიტალიზმის ეპოქაში, როდესაც იქმნება საერთო ეროვნული ეკონომიკა და ერთიანი შიდა ბაზარი. ამრიგად, გამოდის, რომ XVI-XVII სს-მდე ერები არ არსებობდნენ, ხოლო XX საუკუნეში იმისდა მიხედვით, თუ საზოგადოებრივ ფორმაციაში იმყოფებოდა ესა თუ ის ქვეყანა, არსებობდნენ სოციალისტური და ბურჟუაზიული ერები.

ერის ასეთ გაგებას ბევრი მოწინააღმდეგე გამოუჩნდა თვით, სოციალისტურ ქვეყნებში. მკვლევართა ნაწილის აზრით, ზემოხსენებული ოთხი ნიშანი ახასიათებს ნებისმიერ ეთნიკურ ერთობას (ტომს, ხალხს, ერს) და ამიტომ ერის რაობის გარკვევისათვის საკმარისი არ არის. ბევრი ერის აუცილებელ კრიტერიუმად საკუთარი სა-

ხელმწიფოს არსებობას მიიჩნევენ და დაასკვნიან, რომ მხოლოდ ის ეთნიკური ერთობა შეიძლება ჩაითვალოს ერად, რომელიც პოლიტიკურ ერთობას წარმოადგენს და აქვს თავისი სახელმწიფო, ეს თვალსაზრისი უახლოვდება დასავლეთში გავრცელებულ წარმოდგენას ერის რაობის შესახებ, სადაც ერი და სახელმწიფო ხშირად იდენტურ ცნებებად მოიაზრება, რადგან დასავლეთ ევროპაში ერის ჩამოყალიბება მათი სახელმწიფოების წარმოქმნასთან ერთად მოხდა (ასეთი თეორია წამოყენებული იყო იტალიაში XIX საუკუნის დამლევს და მიზნად ისახავდა დაქუცმაცებული იტალიის გაერთიანებას). აღსანიშნავის ისიც, რომ ინგლისურ და ფრანგულ ენებში სიტყვა „ერს“ (the nation, la nation) უფრო პოლიტიკური მნიშვნელობა აქვს, ვიდრე ეთნიკური თვით ქართულ და რუსულ ენებშიც კი, სადაც ეს სიტყვა ეთნიკური შინაარსისაა, გვხვდება ტერმინები, სადაც „ერი“ სწორედ სახელმწიფოს მნიშვნელობით გამოიყენება (მაგ., გაერთიანებული ერების ორგანიზაცია, ეროვნული ვალუტა, ეროვნული შემოსავალი და სხვ.).

ერისა და სახელმწიფოს იდენტურობის აღსანიშნავად გამოიყენება ტერმინი „ერი-სახელმწიფო“ ან „ეროვნული სახელმწიფო“ (Nation-state) . ამ ცნებაში იგულისხმება, რომ ასეთი სახელმწიფოს ყველა მოქალაქე, მიუხედავად ეთნიკური კუთვნილებისა, ერთი ერის წარმომადგენელია. მაგ., ფრანგი ერი გულისხმობს საფრანგეთის ყველა მოქალაქეს, ასევე ამერიკელი ერი აშშ-ის მოქალაქეების ერთობლიობაა და ა.შ. ამდენად, ცნება „ფრანგი“ განსხვავდება „ეთნიკური ფრანგისაგან“ , რადგან პირველი გულისხმობს საფრანგეთის ყველა მოქალაქეს, მეორე კი მხოლოდ ეთნიკურ ფრანგებს. ევროპის ქვეყნების აბსოლუტური უმრავლესობა „ერი-სახელმწიფოს“ ტიპს განეკუთვნება, მაშინ როდესაც აფრიკაში „ერი - სახელმწიფო“ იშვიათობას წარმოადგენს. ამიტომ საერთაშორისო დოკუმენტებში უფრო ტერმინი „ხალხი“ იხმარება (მაგ. ხალხთა თანასწორუფლებიანობისა და თვითგამორკვევის უფლება“ .¹⁷

ერის ცნების ჩამოყალიბების მიზნით, აუცილებელ პირობად მიგვაჩნია ორიოდე სიტყვა დავუთმოთ სუვერენიტეტის თეორიასა და თვითგამორკვევის საკითხს.

სუვერენიტეტის თეორია XVI საუკუნეში ჩამოაყალიბა ბურჟუაზიის ადრინდელმა იდეოლოგმა და, ამავე დროს, სამეფო აბსოლუტიზმის მომხრემ, ფრანგმა იურისტმა ჟან ბოდენმა. იგი ასაბუთებდა, რომ სუვერენიტეტი სახელმწიფოს არსებითი და აუცილებელი თვისებაა, რომ სუვერენიტეტი გულისხმობს ხელისუფლების ერთიანობასა და განუყოფლობას. ამგვარი ხელისუფლების, ე.ი. სუვერენული უფლებების მატარებლად იგი თვლიდა მეფეს, აბსოლუტურ მონარქს. XVIII საუკუნის ცნობილი ფრანგი მოაზროვნე, განმანათლებელი ჟან - ჟაკ რუსო ასევე ამტკიცებდა, რომ სუვერენიტეტი ერთიანი, განუყოფელი და განუსხვისებელია, მაგრამ განსხვავებით, ბოდენისაგან იგი თვლიდა, რომ მისი მატარებელი უნდა იყოს ხალხი.¹⁸

„როგორც სახელმწიფო ხელისუფლების უმნიშვნელოვანესი თავისებურება, სუვერენიტეტი არა მხოლოდ სახელმწიფოს თვისებრივ მახასიათებელს წარმოადგენს, არამედ მისი საერთაშორისო სამართალსუბიექტობის აუცილებელი პირობაა.“ - წერს ოთარ მელქაძე. ამასთან, მნიშვნელოვანი ის არის, რომ სახელმწიფოს სუვერენიტეტი სახალხო სუვერენიტეტს ემყარება, რამდენადაც ხალხია სახელმწიფო სუვერენიტე-

¹⁷ ლ. ალექსიძე (პასუხისმგებელი რედაქტორი), ლექსიკონი-ცნობარი, თბილისი 2003წ; გვ.120

¹⁸ გივი ინწვირველი, სახელმწიფოსა და სამართლის თეორია, თბილისი, 1997წ. გვ 30.

ტის შემქნელი და მატარებელი... კონსტიტუციების უმრავლესობაში ნორმები სახელმწიფო ხელისუფლების წყაროსა და მისი სოციალური მატარებლების შესახებ წარმოდგენილია ერთობ მარტივი ფორმულით, რომელშიც გახსნილია სუვერენიტეტის დედაარსი - ხელისუფლების ხალხისადმი მიკუთვნების თაობაზე. ცალკეულ შემთხვევებში, კონსტიტუციებში, უბრალო მინიშნებით კმაყოფილდებიან: შვედეთში „მთელი სახელმწიფო ხელისუფლება ეკუთვნის ხალხს“ (§1), ინდონეზიაში - „სუვერენიტეტი ეკუთვნის ხალხს“ (მუხლი), ფინეთში - „სუვერენული ხელისუფლება ეკუთვნის ხალხს“ (მუხლი. §2), ესპანეთში - „ეროვნული სუვერენიტეტის მატარებელი არის ესპანელი ხალხი - სახელმწიფო ხელისუფლების წყარო (მუხლი 1-2), პოლონეთის კონსტიტუცია კი ადგენს, რომ უმაღლესი ხელისუფლება პოლონეთის რესპუბლიკაში ეკუთვნის ერს“ (მუხლი). საფრანგეთის კონსტიტუცია პირდაპირ ადგენს, რომ „ეროვნული სუვერენიტეტი ეკუთვნის ხალხს, რომელსაც თავისი წარმომადგენლის მეშვეობით და რეფერენდუმის გზით ახორციელებს. ხალხის არც ერთ ნაწილს ან ცალკეულ პიროვნებას არ შეუძლია მისი განხორციელება“ (მუხლი).¹⁹ ამრიგად, სახელმწიფოს სუვერენიტეტი არის ეროვნული სუვერენიტეტის სამართლებრივი გაფორმება ანუ სამართლებრივ ნორმებში ჩამოყალიბებული ეროვნული სუვერენიტეტი.²⁰

რადგანაც, სახელმწიფოს სუვერენიტეტი სახალხო სუვერენიტეტს ემყარება, რამდენადაც ხალხია სახელმწიფო სუვერენიტეტის შემქნელი და ამას იმეორებს სხვადასხვა ქვეყნის კონსტიტუცია და მეტიც, საფრანგეთის კონსტიტუცია ხაზს უსვამს იმ გარემოებას, რომ სუვერენიტეტის განხორციელება ხალხის არც ერთ ნაწილს ან ცალკეულ პიროვნებას არ შეუძლია. ჩვენ ვფიქრობთ და მიგვაჩნია, რომ სუვერენიტეტი ეს სახელმწიფოს თვისება კი არ არის, არამედ ეს არის ხალხის, ერის თვისება, ხოლო სახელმწიფოს მეშვეობით ერი ახდენს საკუთარი სუვერენიტეტის ფორმალურ, იურიდიულ გაფორმებას. საერთაშორისო სამართალიც ერის ანუ ხალხის თვითგამორკვევას ცნობს და არა - სახელმწიფოსას. ე.ი. საერთაშორისო სამართალიც ირიბად, მაგრამ მაინც აღიარებს რომ სუვერენიტეტი არის ერის თვისება, ვინაიდან თვითგამორკვევის უფლება, ანუ სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ სახელმწიფოს, როგორც იურიდიული პირის დაფუძნების უფლება ემყარება ეროვნულ სუვერენიტეტს, რომელსაც ჩვენი აზრით, ნებისმიერი ერი ატარებს როგორც თვისებას. სახელმწიფოსთვის კი სუვერენიტეტი არის მხოლოდ მისთვის დამახასიათებელი ნიშანი, რომელიც ვლინდება საგარეო, სხვა ქვეყნებთან ურთიერთობაში.

ამგვარად, თუ ჩვენ ვთანხმდებით, რომ სუვერენიტეტი არის ერის თვისება და შესაბამისად, ერის არც ერთ ნაწილს არ შეუძლია მისი განხორციელება ცალკე, დამოუკიდებლად, ასეთ შემთხვევაში ყოველგვარი საფუძველი ეცლება იმ მოსაზრებას, რომლის მიხედვითაც, შესაძლებელია სუვერენიტეტის დანაწილება და მსჯელობა ეთნიკური უმცირესობების თვითგამორკვევასთან დაკავშირებით. ამასთან დაკავშირებით მკითხველს უნდა შევახსენოთ ჩვენს მიერ ზემოთ წარმოდგენილი კონცეფციები ეროვნული სახელმწიფოს თანამედროვე მოდელებთან დაკავშირებით და აგრეთვე ის გარემოება, რომ მოქალაქეობა და ეროვნულობა იდენტური ცნებებია თანა-

¹⁹ ოთარ მელქაძე, კონსტიტუციონალიზმი, თბილისი, 2008 წ. გვ. 75-76.

²⁰ ბიძინა სავანელი, სამართლის თეორია, თბილისი 1993წ. გვ.124

მედროვე ერი-სახელმწიფოსა და სამოქალაქო საზოგადოების კონცეფციებიდან გამომდინარე. გარდა ამისა, საინტერესოა როგორია ეროვნული უმცირესობების სამართლებრივი სტატუსი საერთაშორისო სამართალში. ამასთან დაკავშირებით, პიტერ მალანჩუკი წერს, რომ მკვიდრი ხალხები და უმცირესობანი არ არიან საერთაშორისო სამართლის სუბიექტები ამ ტერმინის სრული მნიშვნელობით და ჯერ არ მიუღწევიათ ფიზიკურ პირებზე მაღალი საერთაშორისო სამართლებრივი სტატუსისათვის.²¹ იგივე მოსაზრებას აყალიბებს გიორგი გოგიაშვილი, რომლის მიხედვითაც, საერთაშორისო სამართალი თვითგამორკვევის უფლებას ანიჭებს ხალხს და არა ეროვნულ უმცირესობას. არცერთ საერთაშორისო დოკუმენტში უშუალოდ უმცირესობის უფლება თვითგამორკვევაზე არ არის აღიარებული ... დაუშვებელია, აიძულო სახელმწიფო გადასცეს ეროვნულ უმცირესობებს თავისი ტერიტორიის ნაწილი, ეროვნული სახელმწიფოს შექმნისათვის.²²

მასასადამე, უმცირესობებს საერთაშორისო სამართალში ჯერ არ მიუღწევიათ ფიზიკურ პირებზე მაღალი საერთაშორისო სამართლებრივი სტატუსისათვის და არც ერთ საერთაშორისო დოკუმენტში უშუალოდ უმცირესობის უფლება თვითგამორკვევაზე არ არის აღიარებული და სახელმწიფოსაც ერი აფუძნებს როგორც ეროვნული სუვერენიტეტის მატარებელი, მთლიანი ორგანიზმი და არა დანაწევრებული ეთნიკურ უმცირესობებად. ამასთანავე, თუ მხედველობაში მივიღებთ თანამედროვე სამოქალაქო საზოგადოების კონცეფციასაც, რომლის მიხედვითაც, უკვე მოხდა ეროვნულობისა და მოქალაქეობის ცნებათა იდენტიფიცირება, ე.წ. ეთნიკური უმცირესობების უფლებების დაცვის საკითხი უნდა განიხილებოდეს პიროვნების თავისუფალი განვითარების, პიროვნული თვითგამორკვევისა და თანასწორობის უფლებათა ჩრტილში, როგორც ცალკეული ინდივიდის და არა როგორც ეთნიკური ან ეროვნული ერთობისა.

მსოფლმხედველობრივი თვალსაზრისით, ერის ნეიტრალურ დეფინიციას გვთავაზობს ენტონი დ. სმითი, რომელიც გამოყოფს ნაციონალური იდენტობის ძირითად ნიშან-თვისებებს და მათზე დაყრდნობით აყალიბებს ერის ცნებას: „ნაცია შეიძლება განისაზღვროს როგორც ადამიანთა სახელმძღვანელო პოპულაცია, რომელსაც აქვს საერთო ისტორიული ტერიტორია, საერთო მითები და ისტორიული მეხსიერება, საზოგადოებრივი კულტურა, საერთო ეკონომიკა და საერთო სამართლებრივი უფლება-მოვალეობანი ყველა წევრისათვის“. მაგრამ გლობალიზაცია და თანამედროვე უმსხვილესი მიგრაციული პროცესი, ორმაგი მოქალაქეობის ინსტიტუტთან ერთად კითხვის ნიშნის ქვეშ აყენებს ისეთ იდენტობებს, როგორცაა: „საერთო მითები და საერთო ისტორიული მეხსიერება“, ვერც „საზოგადოებრივი კულტურა“ ვერ გამოდგება იდენტობის განმსაზღვრელად, რადგანაც მულტიეთნიკურ სახელმწიფოში თავისთავად შეიძლება არსებობდეს მულტიკულტურული საზოგადოება, შესაბამისად, თანამედროვე დემოკრატიულ სახელმწიფოში მულტიკულტურული საზოგადოების სოციალური მობილობის მამოძრავებელ ფაქტორებად უნდა განვიხილოთ სოციალური (საყოველთაო კეთილდღეობა) და სამართლებრივი (თანასწორობის უფლებები) უსაფრთხოება ერთიან ლინგვისტურ სივრცეში (სახელმწიფო ენა) მყარი პოლიტიკური მიზნებით.

²¹ პიტერ მალანჩუკი, აკვარსტის თანამედროვე საერთაშორისო სამართალი, გამომცემლობა დიოგინე 2005 წ. გვ 127.

²² გიორგი გოგიაშვილი, შედარებითი ფედერალიზმი, თბილისი, 2000წ. გვ.257.

ამგვარად, ერთან დაკავშირებით ჩვენს მიერ განხილული საკითხებიდან, აგრეთვე, მოცემული დასკვნებიდან გამომდინარე და რადგანაც, ერი ეს არის ერთიანი განუყოფელი ორგანიზმი, რომელიც ერთმნიშვნელოვნად, სუვერენიტეტის როგორც თვისების მატარებელია და ნორმატიული გაგებით, ერზეა დამოკიდებული სახელმწიფოს დაფუძნება, ჩვენი აზრით, ერის თანამედროვე განმარტება შეიძლება ასე ჩამოყალიბდეს: „ერი ეს არის ერთიან ეკონომიკურ სისტემაში მოქცეული ლინგვისტური ერთობა, რომელსაც გააჩნია პოლიტიკური მიზნები“.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ენდრიუ ჰეივუდი, პოლიტიკური იდეოლოგიები, შესავალი კურსი, მე-3 გამოცემა, თბილისი 2005წ.
2. ქართლოს ფრიდონაშვილი, სამოქალაქო საზოგადოება (თანამედროვე პრობლემეტიკა), ჟურნალი „კულტურათაშორისო კომუნიკაციები“, № 3, 2008 წ.
3. ქართლოს ფრიდონაშვილი, კონცეფცია ქართული პოლიტიკურ-სამართლებრივი დოქტრინისათვის, ჟურნალი სამართალი და ეკონომიკა, № 2, 2011 წ.
4. ენდრიუ ჰეივუდი, პოლიტიკური იდეოლოგიები, შესავალი კურსი, მე-3 გამოცემა, თბილისი 2005წ. გვ.369-370
5. ერიკ ჰობსბაუმი, ერები და ნაციონალიზმი, 1780 წლიდან, პროგრამა, მათი რეალობა, ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი, თბილისი 2012, გვ.63
- 6.ენტონი დ. სმიტი, ნაციონალური იდენტობა, ლოგოს პრესი, 2008 წ.
7. ქართველი ერის დაბადება, ილია ჭავჭავაძისადმი მიძღვნილი კონფერენციის მასალები, ილია ჭავჭავაძის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, თბილისი 2009წ.
8. კონსტანტინე კუბლაშვილი, ძირითადი უფლებები, თბილისი 2003 წ.
9. გიორგი ხუბუა, ფედერალიზმი როგორც ნორმატიული პრინციპი და პოლიტიკური წესრიგი, თბილისი 2000წ;
10. ლ.ალექსიძე (პასუხისმგებელი რედაქტორი), ლექსიკონი-ცნობარი, თბილისი 2003წ
11. პიტერ მალანჩუკი, აკეჰარსტის თანამედროვე საერთაშორისო სამართალი, გამომცემლობა დიოგინე, თბილისი 2005წ;
12. გიორგი გოგიაშვილი, შედარებითი ფედერალიზმი, თბილისი 2000წ.
13. გივი ინწკირველი, სახელმწიფოსა და სამართლის თეორია, თბილისი, 1997წ.
14. ოთარ მელქაძე, კონსტიტუციონალიზმი, თბილისი, 2008 წ.
15. ბიძინა სავანელი, სამართლის თეორია, თბილისი 1993წ.
16. ნოდარ ნათაძე, ერი და ეროვნული კულტურა, თბილისი 1990წ.

Ideology, Nation and State

Kartlos Pridonashvili

Abstract

The publication is about the relationships between ideology, nation and state. According to the author, in case of identification of political-legal and national ideology, we can face a political system which cannot be unique. The article also discusses about contradictory qualities during the formation of nations and suggests several recommendations how to overcome them. The author observes several conceptions about nation and national state and offers more contemporary definition of a nation.

იდეოლოგია, ერი და სახელმწიფო

ქართლოს ფრიდონაშვილი

ანოტაცია

წარმოდგენილ ნაშრომში საუბარია იდეოლოგიის, ერისა და სახელმწიფოს ურთიერთკავშირზე. ავტორის აზრით, არ უნდა მოხდეს პოლიტიკურ-სამართლებრივი და ეროვნული იდეოლოგიების გაიგივება, რომ შედეგად არ მივიღოთ მანკიერი პოლიტიკური სისტემა. სტატიაში აგრეთვე ყურადღება გამახვილებულია იდენტობათა წინააღმდეგობრივ თვისებაზე ერის ჩამოყალიბების პროცესში და მოცემულია სათანადო რეკომენდაციები მათი დაძლევის მიზნით. ავტორი მიმოიხილავს ერისა და ეროვნული სახელმწიფოს რამდენიმე კონცეფციას და დასასრულს, გვთავაზობს ერის თანამედროვე განსაზღვრებას.

Nation, l'idéologie et l'état

Kartlos Pridonachvili

Résumé

Dans la publication est examinée les relations entre l'idéologie, la nation et l'Etat. Selon l'auteur, en cas d'identification de l'idéologie politico-juridique et national, nous pouvons faire face à un système politique qui ne peut pas être stable au niveau de la démocratie. L'article traite aussi des qualités contradictoires à propos de la formation d'une nation et propose plusieurs recommandations sur la façon de les surmonter. L'auteur observe plusieurs conceptions de la nation et de l'Etat national et propose une définition plus contemporaine d'une nation.

მცოცავი ანექსია და რუსეთიდან მომავალი საფრთხეები

ვალერი მოდებაძე

შავი ზღვის საერთაშორისო უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი
ამერიკული ჰუმანიტარული უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

საქართველოს წინაშე არსებულ საფრთხეებს, რისკებსა და გამოწვევებს შორის ყველაზე პრობლემატური და თვალშისაცემია რუსების მიერ ქართული ტერიტორიების ოკუპაცია და მცოცავი ანექსია. 2008 წლის აგვისტოს ომმა და სამაჩაბლოში განვითარებულმა პროცესებმა მნიშვნელოვნად გააუარესა საქართველოს უსაფრთხოების გარემო. ამ ომმა ცხადყო რომ რუსეთი ვერ ეგუება საქართველოს დაკარგვას, რომ მისთვის მიუღებელია ქართველი ხალხის პროევროპული, პროდასავლური პოლიტიკური კურსი, ჩვენი ქვეყნის ევრო-ატლანტიკურ სტრუქტურებში ინტეგრაციისაკენ სწრაფვა. როგორც რუსეთის ყოფილმა პრეზიდენტმა, დიმიტრი მედვედევმა განაცხადა, 2008 წლის აგვისტომ ომმა ჩაშალა ნატოს პოსტსაბჰტა სივრცეში გაფართოების გეგმები. „ჩვენ უბრალოდ დავაწყნარეთ ზოგიერთი ჩვენი მეზობელი და მათ ვუჩვენეთ, რომ კორექტულად უნდა მოიქცნენ რუსეთის და მომიჯნავე მცირე სახელმწიფოების მიმართ. ზოგიერთ ჩვენს პარტნიორს, მათ შორის ჩრდილო-ატლანტიკური ალიანსის ჩათვლით ამით გავუზავნეთ სიგანლი, რომ ვიდრე გაფართოების შესახებ გადაწყვეტილებას მიიღებენ, გეოპოლიტიკურ სტაბილურობაზე უნდა იფიქრონ.“, განაცხადა დიმიტრი მედვედევმა 2011 წლის ნოემბერში. რუსეთის ხელისუფლება აგრესიის გზით ცდილობს ქართველი ხალხის პროდასავლური ორიენტაციის შეცვლას. რუსეთს არ სურს რომ საქართველო იყოს სტაბილური, დემოკრატიული, ევროპული სახელმწიფო. რუსეთ-საქართველოს ომმა და რუსეთის ფედერაციის მიერ განხორციელებულმა სამხედრო აგრესიამ ცხადყო, რომ 21-ე საუკუნეშიც კი რუსეთის ხელისუფლება არ ანებებს თავს ნეოიმპერიალისტური პოლიტიკის გატარებას და არაფრად აგდებს საერთაშორისო სამართალს და საერთაშორისო საზოგადოების აზრს.

დღეისათვის ცალკეულ პოლიტიკურ წრეებში და საზოგადოებაში მუსირებს აზრი, რომ რუსეთს აგვისტოს ომის შემდეგ არ დარჩა არანაირი რესურსი საქართველოზე ზეწოლის მოსახდენად. ეს მოსაზრება, რა თქმაუნდა, მცდარია. იმის ნაცვლად რომ დაიწყონ რისკებზე აქცენტის გამახვილება, რაც საქართველოს შეიძლება მისი ჩრდილოელი მეზობლისგან შეექმნას, ქართველი პოლიტიკოსებისა და ექსპერტების გარკვეული ნაწილი სირაქლემას პოზიციაში ყოფნას ამჯობინებს და ხალხს მუდმივად არწმუნებს, რომ რუსეთის მხრიდან საფრთხეებს არ უნდა ველოდოთ. ექსპერტმა ალექსანდრე თვალჭრელიძემ ასოცირების ხელშეკრულების ხელმოწერასთან დაკავშირებით განაცხადა: „რა ბერკეტები დარჩა რუსეთს?! ატომურ ბომბს თუ გვესვრის, არ ვიცი. ასე რომ, ამ ხელშეკრულების გაფორმებასთან დაკავშირებით ოპტიმისტურად ვარ განწყობილი.“ (გიორგი კვიციანი, 2014) სამწუხაროდ რუსეთს არაერთი ბერკეტი გააჩნია საქართველოზე ზეწოლის მოსახდენად. ექსპერტები და პოლიტიკოსები უპირველეს ყოვლისა ქვეყნის წინაშე მდგარი საფრთხეების დეტალური ანალიზით უნდა დაკავდნენ და მათ განეიტრალებათ უნდა იფიქრონ. რა ბერკეტები გააჩნია რუსეთს საქართველოზე ზეწოლის მოსახდენად და რა შეიძ-

ლება ითქვას საქართველოს წინაშე არსებულ საფრთხეებზე, რისკებსა და გამოწვევებზე?

საფრთხე 1: საქართველოს სუვერენიტეტის ხელყოფა და ქვეყნის ანექსია

მაშინ როდესაც ქართველი პოლიტიკოსები და „ძლიერი ამა ქვეყნისანი“ გვიმტკიცებენ, რომ რუსეთისგან ახალი საფრთხე არ არსებობს, აშშ-ის წარმომადგენელთა პალატის დაზვერვის საქმეთა მუდმივმოქმედი კომიტეტის თავმჯდომარე, კონგრესმენი მაიკ როჯერსი უკრაინის შემდეგ საქართველოს საბოლოო ოკუპაციას შიშობს. მან ყურადღება მიაქცია იმ ფაქტს, რომ ყირიმის ანექსიის შემდეგ, რუსეთმა საქართველოს მიმართულელებით სამხედრო ძალების გადაადგილება დაიწყო. საქართველოს წინაშე არსებულ საფრთხეებზე და რისკებზე და რუსეთ-საქართველოს შესაძლო დაპირისპირებაზე როჯერსმა ტელეკომპანია ფოქს ნიუსის ეთერში ისაუბრა და გამოთქვა ვარაუდი, რომ, რუსეთს საქართველოს დაპყრობა სომხეთსა და ირანთან სახმელეთო კავშირის დასამყარებლად სჭირდება. „სამხრეთ ოსეთში რუსეთს თანამედროვე აღჭურვილობა შეაქვს, ამის მიზეზი მათ არ გააჩნიათ. საქართველოს სამხედრო ძალები მათთვის რეალურ საფრთხეს არ წარმოადგენს. მინდა სამხრეთის მიმართულებას შევხედოთ. არსებობს რეალური საფრთხე. მაინტერესებს რატომ მიმდინარეობს აღჭურვილობის გადატანა საქართველოში, სამხრეთ ოსეთში, რომელსაც არანაირი აზრი არ გააჩნია, გარდა იმისა, რომ მათ შესაძლოა იმედი აქვთ, რომ ჯავშანტექნიკის კოლონებით, საქართველოს გავლით, სომხეთს მიაღწევენ და ირანში სახმელეთო გზას გაჭრიან“ -განაცხადა როჯერსმა ტელეკომპანია ფოქს ნიუსის ეთერში. (News.ge, 2014)

პუტინი თვლის რომ საბჭოთა კავშირის დაშლა მეოცე საუკუნის ყველაზე ტრაგიკული მოვლენა იყო, ამიტომაც ის იწყებს ევრაზიული იმპერიის შექმნას. ქვეყნები, რომლებიც არ მოისურვებენ ახალ იმპერიაში გაწევრიანებას დიდი პრობლემების წინაშე აღმოჩნდებიან. რუსეთი პირველ რიგში შეეცდება იმ სახელმწიფოების სამაგალითოდ დასჯას, რომლებიც ნატოსა და ევროატლანტიკურ სტრუქტურებში გაწევრიანებისაკენ მიისწრაფვიან. რუსეთისთვის ყოვლად მიუღებელია როგორც ნატოს, ასევე ევროკავშირის აღმოსავლეთით გაფართოება. ბოლო დროს განვითარებულმა მოვლენებმა დაგვანახა, რომ აღმოსავლეთ პარტნიორობის ის ქვეყნები, რომლებიც ცდილობენ ევროკავშირთან ასოცირების ხელშეკრულების გაფორმებას, რუსეთის დიდი ზეწოლის ქვეშ აღმოჩნდნენ. 2013 წელს ევროპარლამენტმა მიიღო რეზოლუცია რუსეთის მიერ აღმოსავლეთ პარტნიორობის ქვეყნებზე გამოყენებული ზეწოლის შესახებ, რომელშიც აღწერილია თუ როგორ ახორციელებს ზეწოლას რუსეთი აღმოსავლეთ პარტნიორობის ქვეყნებზე. „ზეწოლა მოიცავს მიზანმიმართულ სანქციებს უკრაინული ექსპორტის წინააღმდეგ, [რუსეთში] მოლდოვური ღვინოების შეტანის აკრძალვას, დნესტრისპირეთის კონფლიქტის მოგვარების გზაზე დამატებითი ბარიერების შექმნას, სომხეთისთვის უსაფრთხოების პრობლემების გაჩენას. ზეწოლის მიზანია აღმოსავლეთ პარტნიორობის ქვეყნების იძულება, რომ მათ ხელი არ მოაწერონ ან პარაფირება არ გაუკეთონ ასოცირების ანდა ვაჭრობის შესახებ ღრმა და ყოვლისმომცველ ხელშეკრულებებს და, სანაცვლოდ, შეუერთდნენ რუსეთის ინიცირებულ საბაჟო კავშირს, რომელსაც რუსეთი ევრაზიულ კავშირად გადაქცევას უპირებს.“-ნათქვამია ევროპარლამენტის მიერ მიღებულ რეზოლუციაში. (ზურაბ ჭიაბერაშვილი, 2013) ამ ზეწოლის ჩამონათვალში არაფერია ნათქვამი სა-

ქართველოს შესახებ, მაგრამ ყველასათვის ცხადია, რომ რუსეთი საქართველოზე ზეწოლას დღეისათვის მცოცავი ანექსიის საშუალებით ახორციელებს.

სულ რამდენიმე თვეში საქართველოს ხელისუფლებას მოუწევს ევროკავშირთან ასოცირების ხელშეკრულებაზე ხელის მოწერა. რა საფრთხეებს უნდა ველოდოთ რუსეთისაგან ასოცირების ხელშეკრულების ხელმოწერამდე ან ამ ხელშეკრულების ხელმოწერის შემდეგ? ქართულ პრესაში და ქართულ მედიაში მუსირებს აზრი, რომ მთავარია ხელი მოვაწეროთ ასოცირების ხელშეკრულებას და მერე ყველაფერი კალაპოტში ჩადგება. არავინ არ საუბრობს იმის შესახებ, რომ რუსეთმა საქართველოზე ზეწოლა შეიძლება ნებისმიერ მომენტში გააძლიეროს, როგორც ევროკავშირთან ასოცირების ხელშეკრულების ხელმოწერამდე, ასევე ამ ხელშეკრულების ხელმოწერის შემდეგ. თუმცა ქართული საზოგადოება ოპტიმისტურად არის განწყობილი და ვერ ხედავს რაიმე რისკებს, რაც შეიძლება ჩვენი ქვეყნის სუვერენიტეტისა და დამოუკიდებლობისათვის საფრთხის შემცველი იყოს, აუცილებელია რომ გავითვალისწინოთ დასავლელი ექპერტების მოსაზრებები ამ საკითხთან დაკავშირებით და რუსეთიდან მომავალი საფრთხეების განეიტრალებაზე ვიფიქროთ. მაგალითად, რეალპოლიტიკის ექსპერტი, ავსტრიელი მკვლევარი იუჯინ კოგანი თვლის რომ ყირიმში განვითარებული მოვლენები საქართველოსთვის საგანგაშო სიგნალი უნდა იყოს. კვირის პალიტრასთან მიცემულ ინტერვიუში მან განაცხადა: „შეიძლება პარალელების გავლება ყირიმის მოვლენებსა და 2008 წლის ომს შორის, იმ სამწუხარო განსხვავებით, რომ ამ ხუთი წლის განმავლობაში რუსები კიდევ უფრო დაოსტატდნენ მინიმალური დანაკარგით მაქსიმალური შედეგის მიღწევაში. ის რაც ახლა ყირიმში ხდება, რუსეთის სიგნალია საქართველოსა და მოლდავეთისათვის - თუ უკრაინის გზას დაადგებით და ევროკავშირთან ხელშეკრულებაზე ხელისმოწერის იდეას თავიდან არ ამოიგდებთ, თქვენც იგივე მოგელით. ასე რომ გაფრთხილდით და კარგად დაფიქრდით რის მიღწევას ღამობთ. ასჯერ გაზომეთ, მზად ხართ თუ არა, ბოლომდე გაუძლოთ და ის შედეგებიც იტვირთოთ, რაც რუსეთის მხრიდან ხელშეკრულებაზე ხელის მოწერისაკენ სწრაფვას მოჰყვება.“ (კვირის პალიტრა, 2014) საქართველოს ევრო-ატლანტიკურ სტრუქტურებში ინტეგრაციისაკენ სწრაფვა, რომ დიდი საფრთხეების შემცველია ყველა სადად მოაზროვნე ადამიანს უნდა ჰქონდეს კარგად გათვითცნობიერებული. ყველასათვის ცხადია, რომ როგორც ევროკავშირთან ასოცირების ხელშეკრულების ხელმოწერა, ასევე ჩვენი ქვეყნისთვის მაპის მინიჭება, კრემლის ფართომასშტაბიანი აგრესიის საბაზად შეიძლება იქცეს და საქართველოს ანექსიით დასრულდეს. რუსეთის მხრიდან პროვოკაციებს ნამდვილად უნდა ველოდოთ. როგორც ექსპერტმა მამუკა არემიძემ განაცხადა: „პროვოკაციები საფრთხის შემცველია და უნდა ველოდოთ (რუსეთის მხრიდან) პირდაპირ აგრესიას ნატოს სამიტის მოახლოების კონტექსტში.“ მამუკა არემიძის აზრით „პრობლემათა ნუსხა“ არსებობს, რომელსაც ააქტიურებს რუსეთი იმის მიხედვით რამდენად აქტიურია საქართველოს ევროპული მისწრაფებები. საქართველოს ანექსიისათვის რუსეთმა შეიძლება გამოიყენოს აფხაზეთისა და ე.წ. „სამხრეთ ოსეთის“ ტერიტორიებზე დისლოცირებული საკუთარი სამხედრო ბაზები.

საფრთხე 2: მცოცავი ანექსია და ქართული ტერიტორიების მიტაცება

„პრობლემათა ნუსხა“ რომ არსებობს უპირველეს ყოვლისა მცოცავი ანექსიით დასტურდება. ერთ-ერთი ყველაზე მთავარი პრობლემა და მთავარი გამოწვევა ჩვენი ქვეყნისათვის დღეისათვის არის მცოცვი ანექსიის შეჩერება. რუსეთის ხელისუფ-

ლება სამხრეთ ოსეთის დე ფაქტო რესპუბლიკის ეგრეთ წოდებული საზღვრების გაფართოებას ახდენს ქართული მიწების ოკუპირების ხარჯზე. ოსებისა და რუსების მიერ კონტროლირებად ტერიტორიაზე ყოველ წელს ათასობით ჰექტარი ქართული მიწა ექცევა. მცოცავი ანექსიის შედეგად შიდა ქართლის მოსახლეობა მუდმივად კარგავს მათთვის სასიცოცხლო მნიშვნელობის მქონე მიწის ნაკვეთებს. საოკუპაციო ხაზი თანდათან ქვეყნის სიღრმეში მოიწევს და სამხრეთ ოსეთის „საზღვრების“ აღმნიშვნელი ბანერი ცენტრალური ავტომაგისტრალიდან დაახლოებით 300 მეტრშიც გაჩნდა. რუსმა მესაზღვრებმა მავთულხლართების გავლება სოფლების ორქოსანისა და ხურვალეთის მიმდებარე ტერიტორიაზე დაიწყეს და ქართულ, რუსულ და ინგლისურ ენებზე შესრულებული ბანერი ოკუპირებული ორქოსანისკენ მიმავალ გზაზე დაამონტაჟეს. ბანერთან ახლოს გადის ბაქო-თბილისი-ჯეიჰანის ნავთობსადენი, რომელიც შესალოა ცოტა ხანში ცხინვალის მიერ კონტროლირებად ტერიტორიაზე მოექცეს და მომავალში რუსი მესაზღვრეების მიერ გააკონტროლდეს. (გოგა აფციაური, 2014) მამუკა არეშიძის აზრით არა მარტო ბაქო - თბილისი - ჯეიჰანის მილსადენი, არამედ ცენტრალური მაგისტრალიც ცოტა ხანში ე.წ. „სამხრეთ ოსეთის“ კონტროლს დაექვედგმება. „რუსეთი საქართველოსთვის პრობლემების შექმნის გარკვეულ პაკეტს ქმნის. ამ პაკეტში შეგვიძლია შევიყვანოთ, ღობის გავლება, პასპორტების გაცემა საქართველოს მოსახლეობისთვის და არა მხოლოდ ჯავახეთის მოსახლეობისთვის, როგორც აცხადებენ პრორუსული ორგანიზაციები. არაერთხელ მისაუბრია, რომ ღობეების გავლების თემასთან მიზნულია ტრანსკავკასიური ენერგომაგისტრალის მონაკვეთის ნელ-ნელა მოყოლება ამ საოკუპაციო ზოლს იქეთ. ასეთი ადგილი არის სოფელი ორქოსანი და მისი ტერიტორია. ამის შესახებ არაერთხელ გავაფრთხილე საქართველოს ხელისუფლება. რამდენიმე დღის წინ ტრაფარეტი დადგეს და განაცხადეს, ეს ჩვენი ტერიტორიაა და ნაწილობრივ მოაქციეს კიდევ ენერგომატარებლების მაგისტრალი. ცოტა ხანში თბილისი- გორის ტრასაც მოექცევა საოკუპაციო ხაზს იქით.“- განაცხადა „რეპორტიორის“ პრესკლუბში გამართულ ბრიფინგზე ექსპერტმა კავკასიის საკითხებში მამუკა არეშიძემ. (თეო ტაბათაძე, 2014)

იმ შემთხვევაში თუ ცხინვალის მარიონეტული რეჟიმი პირობითი საზღვრის შემოღობვას საბჭოთა კავშირის დროს შედგენილი რუკებით განაგრძობს, მაშინ არა მარტო ბაქო-თბილისი ჯეიჰანის მილსადენის მცირე მონაკვეთი, არამედ ბაქო-სუფსის ნავთობსადენის 1600 მეტრიანი მონაკვეთიც ოსების მიერ კონტროლირებად ტერიტორიაზე მოექცევა. ბაქო-სუფსის ნავთობსადენის მილსადენი გადის სოფელ ყარაფილადან ერთი კილომეტრის დაშორებით. თუ რუსები მავთულხლართების გავლებას გააგრძელებენ საბჭოთა კავშირის დროს შედგენილი რუკის მიხედვით, მაშინ სოფელი ყარაფილაც შესაძლოა ოსების მიერ კონტროლირებად ტერიტორიაზე მოექცეს. სოფელ ყარაფილასთან ერთად ოკუპირებულ ზონაში შესაძლოა კასპის რაიონის სოფლები სარიზარი და ზადიანთკარიც აღმოჩნდნენ. (Trialeti.ge, 2014) როგორც ზემოთ ვახსენეთ ამ სოფლების სიახლოვეს საქართველოსთვის სტრატეგიული მნიშვნელობის ობიექტი - ბაქო-სუფსის მილსადენი გადის, ამიტომაც ყოველად დაუშვებელია ამ ტერიტორიების დაკარგვა. ამრიგად, მცოცავი ანექსიის გაგრძელების შემთხვევაში საქართველომ შესაძლოა სატრანზიტო ფუნქცია დაკარგოს და აღარ განიხილებოდეს როგორც ევროპისთვის ენერგომატარებლების მიწოდების ალტერნატიული გზა.

რუსეთის ქმედებები შიდა ქართლში და მცოცავი ანექსია გეოპოლიტიკურ ჭრილში უნდა განვიხილოთ. რუსეთი ცდილობს სახმელეთო კორიდორის გაჭრას ცხინვალიდან ახალქალაქის მიმართულებით, რადგან მის ინტერესებში შედის სტრატეგიულ მოკავშირესთან, სომხეთთან საერთო საზღვრის ქონა. სამხრეთ კავკასიაში მსოფლიო პოლიტიკის ორი გეოსტრატეგიული ვექტორი კვეთს ერთმანეთს: დასავლეთ-აღმოსავლეთის (ანკარა-თბილისი-ბაქო) და ჩრდილოეთ-სამხრეთის (მოსკოვი-ერევანი-თეირანი). ამ ორი გეოპოლიტიკური ღერძის ურთიერდაპირისპირება იწვევს მზარდ დამაბულობას კავკასიაში. კრემლში დღის წესრიგში დგას დიუგინის მიერ დაგეგმილი პროექტის განხორციელება და მოსკოვი-ერევანი-თეირანის ღერძის შეკვრა. რუსეთს საქართველოს ტერიტორიების მიტაცება და ოსეთიდან კორიდორის გაჭრა სამხრეთის მიმართულებით იმისათვის სჭირდება, რომ მოსკოვი-ერევანი-თეირანის ღერძი შეიკრას. რუსეთი დღეისათვის ზესახელმწიფოს ტიტულის მოსაპოვებლად იბრძვის და შესაბამისად ძალას არ დაიშურებს იმისათვის, რომ ზემოთ ხსენებული ღერძი შექმნას. ამ მიზნის მისაღწევად მოსკოვი საქართველოსთან სამხედრო კონფლიქტის დაწყებასაც არ მოერიდება და როგორც კი ხელსაყრელი მომენტი შეიქმნება ალბათ სამხედრო ინტერვენციისათვის დაიწყებს მზადებას. ამის დამადასტურებელი საბუთია ის, რომ რუსეთის ხელისუფლებას საქართველოს ოკუპირებულ ტერიტორიებზე განლაგებული სამხედრო ძალები საბრძოლო მდგომარეობაში მოჰყავს.

საფრთხე 3: სეპარატიზმის წახალისება და ეროვნული უმცირესობების გამოყენება საქართველოს ცენტრალური ხელისუფლების წინააღმდეგ საბრძოლველად.

ქართულ საზოგადოებაში მუსირებს აზრი, რომ აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის ოკუპაციის შემდეგ, საქართველოში აღარ დარჩა რეგიონი, სადაც რუსეთს ახალი პროვოკაციების მოწყობა შეეძლება. სამწუხაროდ საქართველოში კვლავ რჩება შენელებული მოქმედების ნაღმები, განსაკუთრებით ეროვნული უმცირესობებით კომპაქტურად დასახლებულ რეგიონებში. ერთ-ერთი ყველზე პრობლემატური რეგიონი საქართველოსთვის არის ჯავახეთი, რომლის მოსახლეობის 90 პროცენტზე მეტს სომხები შეადგენენ. თუმცა ჯავახეთი უშუალოდ არ ესაზღვრება რუსეთს, ეს საფრთხეს მაინც არ ამცირებს. საჭიროების შემთხვევაში მოსკოვმა იქაც შეიძლება წახალისოს სეპარატიზმი და ცხივნალის რეგიონის ან აფხაზეთის მსგავსი სცენარი გაითამაშოს.

თავდაპირველად სომხეთის ტერიტორიული პრეტენზიები მოიცავდა მთელ მესხეთს, მაგრამ შემდეგ შემოიფარგლა მხოლოდ ჯავახეთის რეგიონით. ხმელეთით გარშემორტყმული და ჩაკეტილი სომხეთის პრეტენზიები ეფუძნება იმ ფაქტს, რომ ჯავახეთის რეგიონი არის კომპაქტურად დასახლებული ეთნიკური სომხებით. მაჰმადიან მეზობლებთან დამაბულები ურთიერთობების გამო, სამცხე-ჯავახეთი სომხეთისათვის სტრატეგიულ ზონად ითვლება, ვინაიდან ის არის ერთადერთი რეგიონი, რომელიც არ არის დასახლებული მუსლიმებით და წარმოადგენს ქრისტიანულ სამყაროსთან დამაკავშირებელ ტერიტორიას. იზოლაციის შიშის გამო სომხეთს ყოველთვის გააჩნდა სურვილი თანდათანობით მოეპოვებინა შავი ზღვის სანაპირო ზოლზე გასასვლელი და ამიტომაც, ყოველთვის ცდილობდა დემოგრაფიული ექსპანსიის გზით გაეძლიერებინა პოზიციები მესხეთში. სამცხე-ჯავახეთი არის ის რეგიონი, სადაც მეზობელი სახელმწიფოების გეოპოლიტიკური ინტერესები ეჯახება ქართულ ეროვნულ ინტერესებს. ხანგრძლივი მშვიდობა და სტაბილურობა მესხეთ-

ში დამყარდება იმ შემთხვევაში თუ მოხდება მის ტერიტორიაზე მცხოვრები ეთნიკური უმცირესობების ეფექტური ინტეგრაცია ქართულ საზოგადოებაში. (ვალერი მოდებაძე)

სამცხე-ჯავახეთში სეპარატიზმის საფრთხე მატულობს და რუსული პასპორტების დარიგების პროცესი აქტიურ რეჟიმში მიმდინარეობს. რუსეთი ახალი პროვოკაციის განხორციელებას სავარაუდოდ ჯავახეთში იმ შემთხვევაში შეეცდება, თუ საქართველოს ნატოში გაწევრიანების საკითხი კვლავ დღის წესრიგში დარჩება. რუსეთმა საკუთარი მოქალაქეების „დაცვის მიზნით“ შესაძლოა სამცხე-ჯავახეთში სამხედრო ინტერვენცია განახორციელოს და ამით ხელი შეუშალოს საქართველოს ევრო-ატლანტიკურ სტრუქტურებში ინტეგრაციისაკენ სწრაფვას. (GHN.ge, 2014) კრემლი ჯერ დააკვირდება როგორი იქნება დასავლეთის რეაქცია რუსულ სამხედრო ინტერვენციაზე და პროვოკაციებზე უკრაინაში. თუ დასავლეთს ადეკვატური რეაქცია არ ექნება ყირიმში და აღმოსავლეთ უკრაინაში განვითარებულ მოვლენებზე, მაშინ მოსკოვი დაიწყებს უფრო თამამად მოქმედებას კავკასიაში და სეპარატიზმის წახალისებას საქართველოში. თუ დასავლეთს არ ექნება ხისტი პოზიცია და თვალებს დახუჭავს უკრაინაში განვითარებულ მოვლენებზე, მაშინ სავსებით შესაძლებელია, რომ კრემლმა ყირიმის მსგავსი სცენარი გაიმეოროს საქართველოში, ეთნიკური უმცირესობებით დასახლებულ რეგიონებში.

საჭიროა დიდი სიფრთხილისა და გონიერების გამოჩენა, ყველა შესაძლო სცენარის გაანალიზება და რუსეთის მხრიდან შესაძლო სამხედრო ინტერვენციის განეიტრალებაზე მუდმივი ფიქრი. რა თქმაუნდა, ევრო-ატლანტიკურ სტრუქტურებში ინტეგრაცია საქართველოს საგარეო პოლიტიკის მთავარი პრიორიტეტი უნდა იყოს, მაგრამ ყველას გათვითცნობიერებული უნდა ჰქონდეს, რომ ევროპული გზა არის რთული და ეკლიანი გზა. საქართველოს ხელისუფლება და ქართული საზოგადოება უფრო მეტი ყურადღებით უნდა მოეკიდოს რუსეთიდან მომავალ საფრთხეებს და ყველა შესაძლო სცენარისათვის უნდა მოემზადოს. იმისათვის რომ ჯავახეთში ყირიმის მსგავსი სცენარი არ განვითარდეს, უნდა დაიგეგმოს სპეციალური ღონისძიებები ჯავახეთში სიტუაციის შესაძლო გართულების გასანეიტრალებლად. ამასთანავე, საქართველოს ხელისუფლებამ განსაკუთრებული ყურადღება უნდა დაუთმოს მცოცავი ანექსიის პრობლემას და უნდა მოემზადოს ყველა შესაძლო სცენარის ადეკვატური პასუხისათვის.

ბიბლიოგრაფია:

1. News.ge (2014) რუსეთი საქართველოში ინტერვენციისათვის ემზადება, http://news.ge/ge/news/story/84557-ruseti-saqartveloshi-interventsiisatvis-emzadeba?fb_comment_id=fbcomment_1438410276399304_218990_1438668876373444#f19dc5a51a91434
2. ზურაბ ჭიაბერაშვილი (2013) რუსეთის ბერკეტი, <http://www.tabula.ge/ge/story/75563-rusetis-berketi>
3. გოგა აფციაური (2014) მოექცა თუ არა ნავთობსადენი ოკუპირებულ ტერიტორიაზე? <http://lanbin.ru/forum/threads/moekhca-thu-ara-navthobsadeni-opupirebul-teritoriaze.3822/>
4. თეო ტაბათაძე (2014) მამუკა არემიძე: ცოტა ხანში თბილისი-გორის ტრასაც საოკუპაციო ხაზს იქით მოექცევა, <http://www.reportiori.ge/?menuid=3&id=23444>
5. Trialeti.ge (2014) დარჩება თუ არა ნავთობსადენი ოკუპირებულ ტერიტორიაზე?, <http://www.trialeti.ge/?menuid=2&lang=1&id=1496>

6. ვალერი მოდებაძე (2010) მესხური პრობლემის ანალიზი, გამომცემლობა „კალმოსანი“, თბილისი.
7. GHN.ge (2014) რუსეთი საქართველოს ნატოსკენ გადასადგმელი ნაბიჯისთვის ემზადება - ჯავახეთში რუსული პასპორტები აქტიურად რიგდება, <http://www.ghn.ge/news-105755.html>
8. კვირის პალიტრა (2014) არა მგონია ასოცირების ხელშეკრულების ხელმოწერამდე მიაღწიოთ, #11 (1023), 10-16 მარტი.

მცოცავი ანექსია და რუსეთიდან მომავალი საფრთხეები

ვალერი მოდებაძე

**შავი ზღვის საერთაშორისო უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი
ამერიკული ჰუმანიტარული უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი**

რეზიუმე

სტატიაში განხილულია მცოცავი ანექსია და რუსეთიდან მომავალი საფრთხეები. საქართველოზე ზეწოლის მოსახდენად რუსეთს არაერთი ბერკეტი გააჩნია, რომელთა განიტრალებაზე საქართველოს ხელისუფლებამ აუცილებლად უნდა იფიქროს და ყველა შესაძლო სცენარისათვის უნდა მოემზადოს.

The creeping annexation and threats coming from Russia

Valeri Modebadze

**Associate Professor at International Black Sea University
Associate Professor at American University for Humanities**

Summary

This article analyzes creeping annexation of Georgia's territories and threats coming from Russia. Russia has a lot of leverage to make pressure on Georgia. Georgian government should think of how to neutralize these threats and should be prepared for all possible scenarios.

L'annexion rampante et les menaces provenant de Russie

Valeri Modebadze

**Professeur agrégé de l'Université Internationale de la Mer Noire
Professeur agrégé de l'Université américaine de sciences humaines**

Résumé

Cet article analyse l'annexion rampante des territoires de la Géorgie et des menaces provenant de la Russie. La Russie dispose beaucoup de leviers de pression sur la Géorgie. Le gouvernement géorgien doit prendre les mesures qui s' imposent pour neutraliser ces menaces et se préparer aux scénarios possibles.

Ethnic Conflict as the Main Threat to Societal Security

Thea Abramishvili

Preface

Ethnic conflict is one of the major social conflicts recognized internationally. In order to see the problem and see the ways to its solution, there must be a clear understanding of the concepts and theories that deal with ethnic conflict. Though some scholars have misperceptions and different ideas to deal this complicated and even in some cases politically sensitive issue. Today debates around concepts such as ethnic group, ethnicity and ethnic conflict and theoretical issues including causes and resolutions of inter-ethnic clash, particularly violent conflict are quite actual.

Scholars of social sciences view the content and symbol of ethnic group in various ways. Some consider ethnic group as an objective entity that has its own distinct boundary, while others view it as a subjective phenomenon that is condemned to change through inter-ethnic interaction. Viewed from an objective or "primordialist" perspective, an ethnic group is a category of human population that shares a number of attributes such as common origin, history, culture, language, territory, and the like. One crucial element of an ethnic group is that its members are biologically linked to each other than to others. Essentially, it is because of blood ties that the members distinguish themselves from non-members or "outsiders" and that they are similarly considered by others as distinct identities. In short, primordial approach perceives ethnic identity as something that is fixed and with distinct social boundaries. Subjective or situational perspective sees ethnic group as a flexible and changing phenomenon, which is doomed to alteration through the interaction of an ethnic group with other ethnic communities. The prevailing circumstance determines the content and symbol of an ethnic group. In other words, ethnic group is a socially constructed and fluid entity.

Perhaps one of the apparent limitations of the theories of ethnic conflict is that they tend to sidestep discussing conflict resolution mechanisms. The bulk of the existing literature mostly focuses on problem description rather than on developing possible methods of ethnic conflict resolution. There are, however, two contending theories, namely, Pluralist Society Theory and Consociation List Perspective, both of which deal with issues of ethnic conflict resolution. These perspectives seem to be antithetical to one another in the sense that they hold diametrically opposed positions regarding the possibility of resolving ethnic conflict in a multi-ethnic state. The Pluralist Society Theory sees no solution to ethnic conflict. According to this perspective, because of an incompatibility of interests among ethnic groups, a multi-ethnic state is destined to disintegration. Only the intervention of external forces can rescue it. Consociation List Theory, to the contrary, assumes that it is possible to resolve ethnic conflict and promote inter-ethnic solidarity under a democratic environment. It appears that most researchers accept this approach. They hold the opinion that where there exist democratic system and the rule of law, ethnic conflict may be resolved through negotiation, based on a political will to accommodate the interests of others.

An analysis of the current conceptual and theoretical debates over ethnic conflict and the related issues reveal that there exist contending views and wider gaps among the

researchers in the field. The existence of such gulfs hints at the need for rigorous researches. These studies should be based primarily on empirical data. They must also be comprehensive and they must consider experiences of various parts of the world. Profound empirical research findings are vital instruments for narrowing down the existing misconceptions and for further developing concepts and theoretical explanations.

The end of cold war and decreasing threat of nuclear war opened the way for appearing of non-military conceptions of security. The first author who suggested that international security should include resource, environmental and demographic issues was Tuchman Matthews in 1989. Later the term 'societal security' was first mentioned and discussed by Buzan in *People, States and fear* (1991) In the book societal security was studied through five dimensional approaches together with military, political, economical and environmental concepts. The main interesting issue in this book is the relations between security actors, where the state may prosper at its "citizens' expanse and vice versa" ¹All Buzan's five dimensions were formulated and discussed in neorealist framework of national security where 'society' was considered as just 'one section through which society might be threatened'(Roe 2003). For Buzan military security was the most expensive, important and visible aspect of state behaviour. 'A state and society can be, in their terms, secure in the political, economic, societal and environmental dimensions, and yet all of these accomplishments can be undone by military force'(Buzan 1991)

Later in 1993 appeared the new book *Identity, Migration and the New Security Agenda in Europe* where its authors Ole Waever, Buzan, Morten Kelstrup and Pierre Lamaitre suggested that societal securities had become important 'vis-à-vis' concerns over state sovereignty in post Cold War Europe and suggested a duality of state and societal security instead of five dimensional approach. The key point was the notion of *survival*, for state security the main concern is its sovereignty but societal security is concerned with threat to its identity – if a society loses its identity it will not survive as a society.(Roe 2002)

What is societal identity and national identity? Identity can be explained as a self conception of collectives or individuals identifying themselves as members of that collectivity so accordingly, societies are units constituted by a sense of collective identity. Though defining societal identity is not easy. Waever considers that modern societies are generally nation states or based on idea of the nation state. In later works Buzan, Weaver (1998) the term 'society' is already used to refer to state population or rather nation. So, nation can be defined in relations to 'citizenship', or in terms of 'ethnicity' (Roe 2002)

Often nationality and ethnicity are not the same. Nation fights for its own state, but ethnic groups 'act within the state as it exists' (Roe 2002). According to D. Smith ethnic groups can also form nation when it has become 'politicized', or in other words when begins to act as political units. Every nation can have some civil or ethnic elements. In some nations can be more civil and territorial elements, while in others we can see components of ethnic and local culture. So nations are nourished with the ideology of nationalism. (Smith 1991)

For Smith nation is a 'popularized' unity having common historical territory, common myths and historical memory, social culture, common economy etc.² For Weaver

---

¹ Allan Collins, *Contemporary security Studies*, Oxford 2010, p.203

² D. Smith, *National Identity*, p.19

politicized ethnic groups do not always strive to form a statehood. 'Nations are often predicted on ethnicity. Shared ethnic groups provide nations with some sort of legitimacy over claims for territory and political autonomy'. So Weaver uses the term 'ethno-national group'.³

The only enemy to ethno-national identity can be religion. Religion can generate a feeling of self identification and it can be as strong as the nationalism. If religious and ethno-national identities reinforce each other (Catholic, Croats, Orthodox, Serbs), this can produce very defined and resilient identities. (Roe 2002)

For Weaver the main units of analysis for societal security are 'politically significant ethno-national and religious entities' and defines societal security as the 'ability of a society to persist under changing conditions and possible and actual threats.

Threats to societal security. When we talk about threats to societal identity, we should not forget that they exist when the society perceives the danger of its identity, when 'forbidding the use of language, names and dress, though closure of places of education and worship, to the deportation or killing members of the community' (Buzan 1993) or, society can be harmed through Buzan's five dimensions: societal, military, political and environmental. In the *Identity, Migration* Book, Buzan suggests that, by analogy with relations between states, it may be possible to talk about societal security dilemmas.

During the period of Cold War, the concept of security dilemma came to occupy a central position in explaining the existence and frequency or escalation of internal or intra state conflicts. After the Cold War appeared new threats for the societal security in European countries. But the intensity of conflicts were different. Russian-Ukrainian relationships becomes more and more complicated; Serbs, Croats and Bosnian Muslims 'have waged open warfare and Armenians and Azers seem destined to fight a slow-motion attrition war' (Posen 1995)

How can conflicts emerge? According to realist theory, the collapse of imperial regimes cause anarchy – the absence of sovereigns and often religious, ethnic or cultural groups appear despite they do not have many of the attribute of statehood. When the violence reaches the point that ethnic communities cannot rely on state to protect them, they try to find their own ways how to protect their security.

The problem is that the war hardens ethnic identities and sometimes even victory can be assured by physical control over the territory in dispute. Ethnic conflicts also generate security dilemmas. So, wars last for years and they cannot end just by separation of rival groups. Solutions for finding the way of restoring multi-ethnic civil policies and avoid transfers of refugees is not an easy problem.

According to Kaufman, wars generally can be ended in three ways:

- The complete victory of one side
- Temporary suppression of the conflict by third party military occupation
- Self-governance of separate communities

One of the most dangerous problem is that conflicts escalate and populations become enemies which lead to endless conflicts and guerrillas.(Posen.B 1995)

Another problem is security dilemma in conflicts. Once violence reaches the point that ethnic communities cannot rely on the state to protect, each community is mobilized

---

³ Collins, *Contemporary security Studies*, Oxford 2010, p.206

and takes the responsibility for its own security. And during this anarchy each conflict groups cause threat to the security of each other.

Because of the security dilemma, ethnic war causes ethnic separation. The war between Greece and Turkey, the 1948-49 Arab-Israeli war and the war between Armenia and Azerbaijan were followed by emigration.

Consequently, in case of ethnic wars, they cannot be ended until the populations are separated into homogeneous region. Though we cannot guarantee that ethnic separation leads to peace but it allows it. When populations are separated, cleansing and offensive activities disappear and in such case any attempt to seize more territory is offensive. (Posen.B 1995)

It is a fact, that after the exchange of their population in 1920's, there have not been any wars among Bulgaria, Greece and Turkey. Ethnic violence on Cyprus was also somehow regulated since the partition and population exchange which was followed Turkish invasion. The Armeni-Azeri conflict was escalated in 1992 and Armenian conquest of all Karabakh created a diffensive separation and cease-fire in April 1994.

But we should not forget that ethnic separation is not a unique way of resolving the conflict, it may have also some objections. First of all, **it encourages splintering of states**. International interventions to conduct an ethnic separation sometimes could even increase ethnic violence. As Anthony Smith argues about the collapse of Czechoslovakia, Yugoslavia, the Soviet Union and Ethiopia are having such a demonstrative effects. (Smith, 1995) But intervention can somehow reduce loss of life in the states which are already splitting. Sometimes, the belief that international communities will not intervene, can increase repressions in minorities. (Kaufman2005)

We should not forget about **refugee flows**, especially when these populations leave spontaneously, they often face direct attacks and aggression by hostile civilians or armed forces. The solution to this problem is planned population exchanges, but such kind of operations are impossible to be held in advance.

Separation sometimes transfers civil wars into international ones. Motivated by 'revanchism of security fears very often post-separation wars are possible'. Let's remember how India and Pakistan suffered from two wars after the separation – in 1965 over ethnically mixed Kashmir and in 1971 from Hindu-Muslim religious conflict. (Kaufman 2005 p35)

Separation may help to reduce inter-ethnic antagonism, but when it lasts for a long time. So, partition never resolves ethnic hatreds, large-scale violence. The only strong mechanism here can be reconstructing political and social systems of the involved groups, but not in the case when the conquering the country lasted for years.(e.g. the rehabilitation of Germany after World War II)

If we look through the data set of ethnic conflicts made by Ted Robert Gurr,⁴ we'll see that 27 ethnic civil wars that ended, twelve were ended by complete victory of one side, five by *de jure* or *de facto* partition, and two by a third party.⁵ Only eight ethnic wars have been ended by an agreement that did not partition the country:

---

⁴ see *A global View of Ethnopolitical Conflicts*, Institute of peace, 1993

⁵ see the table I, retrieved from Kaufman, *Possible and Impossible solutions to Ethnic civil wars*, 1995

<i>Nagas vs Indidi</i>	1952-75	<i>Autonomy 1972</i>
<i>Basques vs Spain</i>	1959-80	<i>Autonomy 1980</i>
<i>Tripuras vs India</i>	1967-89	<i>Autonomy 1972</i>
<i>Palestinians vs Israeli</i>	1968-93	<i>Autonomy 1993</i>
<i>Moros vs Phillipians</i>	1972-87	<i>Limited autonomy 1990</i>
<i>Chittagong hill peoples vs Banglades</i>	1975-89	<i>Limited autonomy 1989</i>
<i>Miskitos vs Nicaragua</i>	1981-88	<i>Autonomy 1990</i>
<i>Abkhazians vs Georgians</i>	1992-93	<i>Autonomy 1993</i>

Kaufman argues that in all the eight cases the involved groups were already separated before the conflict that gives him the reason to explain why there were fewer deaths.

These discussions give us an opportunity to argue and seek the solutions for the question which was raised in the abstract of this article: **What are the stable resolutions to prevent restoring or creating multi-ethnic states? How to protect the population against further combats, ethnic cleansing and maintain the sovereignty of the state?**

As we have already seen, separation, humanitarian or military intervention can just partly resolve the conflict, but what about post-ethnic war results? Which are the suitable solutions for peace building and after conflict regulation among ethnically divided societies?

For seeking answers to all these problematic questions I will try to focus the reader's attention about the role of territorial self-governance to conflict resolution in divided states.

Recently territorial approaches of preventing, managing and settling internal conflicts have been associated with self-determination conflicts, when identity groups 'demand to exercise their right to self-determination. (Wolff. S 2012) Territorial approaches make sense when particular territory is contested. But scholars argue if territorial approaches to conflict resolution offer the best ways and offer suitable mechanisms to keep or restore peace in divided societies. For Gurr 'recent historical track record shows that autonomy arrangements can be effective means for managing regional conflicts. (Gurr 1993). Some authors see the reduction of violence in federalism, concluding that 'federal institutions promote successful accommodation' during the ethnic conflict. (Berneo 2002) Quinn (2008) says that '79 territorially concentrated ethnic groups waged armed conflicts for autonomy or independence. By 2006 there were twenty-six ongoing violent self determination agenda with non violent means. So, at the beginning of XXI century there are more than 120 ethnic groups that seek independence from their host states with demand leading either to independent statehood or unification with other state. (Wolff 2012)

Territorial approaches to conflict resolution in divided societies figures out five distinct governance arrangements: *confederation, federation, autonomy, devolution and decentralization* but much discussions generally is focused on two forms-autonomy and federation.

There are plenty definitions of autonomy but all the scientists share one concrete feature is that 'autonomy involves a division of powers between the central authorities and the autonomous entity'. (Lapidoth 1997). An autonomy has similar powers and constitutional protection as federal entities and these entities does not have territorial subdivisions across the entire state. (Wolff 2012) Classical examples include Alan Islands (Sweden) and South Tyrol (Italy), Gagauzia (Moldova)

Federalism is a 'constitutionally entrenched structure in which the entire territory of a given state is divided into separate political units, all which enjoy certain exclusive executive, legislative and judicial powers independent of the central government'. (Wolff 2012) For almost every unitary state, federalism is not a pleasant step for maintaining self-determination. In juridical literature federalization is a complex form of self-governing but history shows that it played a particular role in many ethnic conflict resolutions.

Most of the scholars see the best way for prevention and resolution of conflicts by the means of federation. The same opinion have some Georgian politicians and constitutionalists, they seek the solution in 'asymmetric' federal model where the republic of Abkhazia could have higher autonomous status.

In the Georgian reality the problem may seem even deeper as anyone can imagine. The occupation of Abkhazian and Ossetian autonomous republics in 2008 was followed by recognition of independence and building Russian Military bases in the region. We should not forget to take into consideration the actuality of realism in the modern world, from our experience we can see which difficulties we face from the Russian side.

Conclusion

So, one of the most indefinable and difficult phenomenon in the international relations is ethnic conflict. It is always arguable and enigmatic who fights in ethnic conflicts, who are the victims, what is the role of international organizations.

Ethnic conflict is generally associated negatively and makes lots of confusions, as ethnicity is not ultimate, irreducible source of violent conflict in such cases. Or ethnicity may provide the mobilization for collective action using violence as a tactic. (Cordell, Wolf 2009) It describes the situation when one or two actors pursue incompatible goals. The goals of at least one party are defined in ethnic terms and in which the primary wrong sideline of confrontation is one of the ethnic distinctions. Ethnic conflict involves at least one party that is organized around the ethnic identity of its members. Most of all the ethnic conflicts are violent and directed against innocent civilians.

According to Kaufman, stable resolutions of ethnic conflicts are possible but only when the opposing groups are demographically separated into defensive enclaves. Separation reduces further combat and eliminates reasons and chances for ethnic cleansing of civilians. Other ways to resolve conflicts is territorial self-governance.

The fact is that territorial approaches to conflict resolution is quite effective but in several cases these approaches failed to prevent the break-up of multi-national states, sometimes it appeared impossible to maintain the peace between the conflict parties. As an example we can focus our attention on the post-Soviet region.

And finally, each ethnic conflict is unique by its origin, escalation, culmination and resolution (if these resolutions could be made) and each conflict should be discussed separately and here Kaufman's three conflict resolution assumptions can be doubted. The best way out maybe is the combined resolution mechanisms, even in "resolved" conflicts the chance of revoking new dangers is huge.

References:

1. Collins, *Contemporary security Studies*, Oxford 2010
2. Anthony D. Smith, *National Identity*, 1995
3. Chaim Kaufman, *Possible and impossible Solutions to Ethnic Civil Wars*, International Security, Vol 20, 1996)
4. Bojana Blgojci, *Causes of Ethnic Conflict-A conceptual Framework*, Journal of Global Change and Governance, 2009
5. Paul Roe – *Ethnic Violence and the Societal Security Dilemma*, 2005
6. Stefan Wolff – *Ethnic Conflict*, 2006
7. Stefan Wolff – *Territorial Approaches to conflict resolution in Divided Societies*, 2012
8. <http://archive.unu.edu/unupress/unupbooks/uu12ee/uu12ee05.htm>
9. Posen Barry – *The Security Dilemma and Ethnic Conflict*, 1995

Ethnic Conflict as the Main Threat to Societal Security

Thea Abramishvili

Abstract

Ethnic conflicts are everywhere in different parts of the world. Mostly these conflicts are against human civilians, threaten the societal security. International communities cannot or do not stop them. This article seeks to find out the reasons of provoking civil wars and find the ways how to prevent and resolve them in order ethnic identities could survive their entity and territorial integrity. **What are the stable resolutions to prevent restoring or creating multi-ethnic states, protect the population against further combats, ethnic cleansing and maintain the sovereignty of the country?** The aim of the research is to suggest more solutions and approaches to peace building and after-conflict regulation ways among ethnically divided societies.

ეთნიკური კონფლიქტი - მთავარი საფრთხე ეროვნული უსაფრთხოებისათვის

თეა აბრამიშვილი

ეთნიკურ კონფლიქტებს მსოფლიოს სხვადასხვა ნაწილში შეიძლება წავაწყდეთ. ძირითად ისინი მოქალაქეების წინააღმდეგ არიან მიმართულნი და საფრთხეს უქმნიან საზოგადოებრივ უსაფრთხოებას. წინამდებარე სტატია იძიებს სამოქალაქო ომების პროვოცირების მიზეზებს და მსჯელობს მათი თავიდან აცილებისა და გადაჭრის გზებზე, რათა ეთნიკურმა ჯგუფებმა მოახერხონ თვითმყოფადობისა და ტერიტორიული ერთიანობის შენარჩუნება. **როგორ შეიძლება ავიცილოთ მულტი-ეთნიკური სახელმწიფოების შექმნა ან აღდგენა, მოსახლეობის დაცვა სავარაუდო თავდასხმებისგან, ეთნიკური წმენდისა და ქვეყნის სუვერენიტეტის შენარჩუნება?** სტატიის მიზანია ეთნიკურად დაყოფილი საზოგადოებებში მშვიდობის აღდგენისა და კომფლიქტის შემდგომი პერიოდის პრობლემების მოგვარების ხერხების შეთავაზება.

résumé

Les conflits ethniques sont partout dans les différentes parties du monde. Généralement, ces conflits sont des civils humaines, menacent la sécurité sociétale. Communauté internationale ne peut pas ou ne les empêchez pas. Cet article cherche à découvrir les raisons de provoquer des guerres civiles et de trouver les moyens Comment prévenir et les résoudre afin identités ethniques peuvent survivre à leur entité et l'intégrité territoriale. Quelles sont les résolutions stables pour prévenir la restauration ou la création d'Etats multi-ethniques, de protéger la population contre de nouvelles combats, le nettoyage ethnique et maintenir la souveraineté du pays? Le but de la recherche est de proposer plus de solutions et d'approches à la construction de la paix et de régulation après-conflit moyens entre les sociétés ethniquement divisées.

ქართულ-ჩეჩნური ურთიერთობები და ისტორიულ-კულტურული კავშირები

ვალერი მოდებაძე

შავი ზღვის საერთაშორისო უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი
ამერიკული ჰუმანიტარული უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

ქართველ ხალხს ვაინახებთან მრავალსაუკუნოვანი მეზობლობა და მჭიდრო კულტურულ-ისტორიული ურთიერთობები აკავშირებს. ეს ურთიერთობები საერთო ადათ-წესებით, გენეტიკური ნათესაობით და საერთო კავკასიური წარმომავლობითაც არის განმტკიცებული.

ქართველურ და ვაინახურ ტომებს შორის ურთიერთობები უძველესი დროიდან იღებს დასაბამს. ქართულ ისტორიულ წყაროებში თანამედროვე ვაინახთა წინაპრები ნახჩებად, ღლიღვებად, ძურძუკებად ან დურძუკებად მოიხსენებიან. ძურძუკები (დურძუკები) ცენტრალური კავკასიის ჩრდილოეთ კალთებზე სახლობდნენ და მჭიდრო კავშირები ჰქონდათ საქართველოსთან. მჭიდრო ისტორიული კონტაქტების დამადასტურებელი საბუთია ასევე ის, რომ ჩეჩნების მონათესავე ბაცბები და ქისტები საქართველოს ტერიტორიაზე ცხოვრობენ და ქართველებთან საერთო წეს-ჩვეულებები და გენეტიკური ნათესაობა აკავშირებთ. ანტიკური ხანიდან მოყოლებული შუა საუკუნეებამდე ძურძუკეთი საქართველოს გავლენის სფეროდ ითვლებოდა და იქ ქართული კულტურა, დამწერლობა და ადათ-წესები ნელ-ნელა ფეხს იკიდებდა. ძურძუკებს ქართველებთან ინტენსიური პოლიტიკური, ეკონომიკური და კულტურული ურთიერთობები ჰქონდათ. ხშირად ხდებოდა ძურძუკების (დურძუკების) მიგრაცია საქართველოს მთიან რაიონებში. XI საუკუნის ქართველი ისტორიკოსის ლეონტი მროველის თანახმად ვაინახური ტომების პირველი ნაკადი საქართველოში ჩვ. წ. III საუკუნეში შემოვიდა. მათ დროთა განმავლობაში ასიმილაცია განიცადეს და გაქართველდნენ. როგორც “ქართლის ცხოვრება” გვაუწყებს ქართველთა სახელოვან მეფეს ფარნავაზს, რომელიც ქართული სახელმწიფოებრიობის ფუძემდებლად და დამაარსებლად არის აღიარებული, ცოლად ჰყავდა ძურძუკი ქალი. ამ ქალისაგან ფარნავაზს გაუჩნდა ვაჟი, რომელსაც სახელად საურმაგი დაარქვეს, რაც ვაინახების ენაზე “ყოვლისშემძლეს” ნიშნავდა. (ექსპერტთა კლუბი, 2011) “ქართლის ცხოვრებიდან” ირკვევა რომ დურძუკები ქართველი მეფის, საურმაგის მოკავშირეები იყვნენ და გაჭირვების ჟამს მას მხარში ედგნენ. როდესაც საურმაგს ქართლის ერისთავები და დიდგვაროვნები აუჯანყდნენ და მისი მოკვლა განიზრახეს, მან დამხარებისათვის ძურძუკეთს (დურძუკეთს) მიმართა. როგორც კი მის სიცოცხლეს საფრთხე დაემუქრა “წარვიდა ფარულად, და ილტვოდა, და წარიტანა თანა დედაი მისი, და მივიდა დურძუკეთს დედისძმათა მისთა თანა.” (ქართლის ცხოვრება, I ტომი, 2012) საურმაგმა ძურძუკების (დურძუკების) დახმარებით ურჩი ერისთავების, დიდგვაროვნების აჯანყება ქართლში ადვილად ჩაახშო და მეფის ცენტრალური ხელისუფლება განამტკიცა. “და საურმაგ შეკრიბა დურძუკეთიცა და წამოემართა ქართველთა ზედა, და ვერავინ წინა-აღუდგა მას. და დაიპყრა ყოველი ქართლი და მოსრნა განდგომილნი მისნი, და რომელთამე შეუხდო, ხოლო დაამდაბლნა ქართლოსიანნი და წარ-

ჩინებულ ყვნა აზნაურნი, ხოლო განმრავლებულ ყვნა დურძუკნი, ნათესავნი კავკასისნი.” (ქართლის ცხოვრება, I ტომი, 2012) ამ აჯანყების ჩახშობის შემდეგ, როგორც “ქართლის ცხოვრებიდან” ირკვევა, საურმაგმა ძურძუკები (დურძუკები) საქართველოს ტერიტორიაზე დაასახლა, ურჩი დიდგვაროვნები ჩამოაქვეითა და მათ ადგილზე მისი ერთგული ძურძუკები (დურძუკები) დააწინაურა. “მაშინ ამან საურმაგ წარმოიყვანა იგინი, ყოველთა კავკასიისა ნათესავთა ნახევარნი, და რომელნიმე მათგანნი წარჩინებულ ყვნა, და სხუანი დასხნა მთიულეთს დიდოეთითგან ვიდრე ეგრისამდე, რომელ არს სუანეთი.” (ქართლის ცხოვრება, I ტომი, 2012) საქართველოს მთიანეთში დასახლებულმა დურძუკებმა დროთა განმავლობაში ასიმილაცია განიცადეს და ქართველი ერის განუყოფელი ნაწილი გახდნენ.

ძურძუკებისა და ვაინახური ტომების მიგრაცია საქართველოში მომდევნო საუკუნეებშიც არ შეწყვეტილა და პერიოდულად მეორდებოდა. (XIII, XVIII, XIX და XX საუკუნეები). ვაინახების საქართველოში მიგრაცია სხვადასხვა მიზეზებით იყო გამოწვეული (მტრებთან ხშირი ომები & კონფლიქტები, მცირემიწიანობა, ეკონომიკური სიდუხჭირე, სისხლის აღების ტრადიცია და ა.შ.) ამ მიგრაციების შედეგად ჩნდება ჩეჩნების კომპაქტური დასახლებები საქართველოს მთიან რეგიონებში. მათი ნაწილი ასიმილაციას განიცდის, ნაწილი კი ინარჩუნებს ეროვნულ იდენტობას. მაგალითად, პანკისის ხეობაში ჩამოსახლებული ჩეჩნური წარმომავლობის ქისტები არ ივიწყებენ თავიანთ ადათ-წესებს და დღემდე ლაპარაკობენ მშობლიურ ენაზე. (ჯალაბაძე, 2008)

საქართველოს გავლენა ძურძუკეთზე განსაკუთრებით გაძლიერდა XI – XIII საუკუნეებში, როდესაც საქართველო თავისი ძლევამოსილების მწვერვალზე იმყოფებოდა. “მეფე მზის”- თამარის მეფობის დროს საქართველოს გავლენა ვრცელდებოდა მთელ ჩრდილოეთ კავკასიაზე და იქ მოსახლე ერებზე, მათ შორის ვაინახებზეც. წარმართობას მთაში ღრმად ჰქონდა ფესვები გადგმული, ამიტომაც თამარ მეფეს ქრისტიანობის გავრცელება კავკასიის მთებში ცელცხლითა და მახვილითაც უწევდა. როგორც “ქართლის ცხოვრებიდან” ირკვევა, ამ დროს ძურძუკები ქართველების მოკავშირეები იყვნენ და მათთან ერთად იბრძოდნენ კავკასიაში წარმართების წინააღმდეგ. როდესაც 1212 წელს ფხოვლებმა და დიდოელებმა ამბოხება მოაწყვეს და საქართველოს სამეფოს განუდგნენ, თამარმა თავისი სახელოვანი სარდალი ივანე მხარგრძელი გაგზავნა მთაში აჯანყების ჩასახშობად. ფხოვლებისა და დიდოელების წინააღმდეგ წარმოებულ ბრძოლაში ივანე ათაბაგს მხარი დურძუკებმა (ძურძუკებმა) დაუჭირეს. “ცნეს რა მისვლა ათაბაგისა, მოვიდეს ძღუენითა მეფენი დურძუკეთანი, მოსცნეს ლაშქარნი და დაუდგეს გუერდს. და იწყეს ზეიდამ ბრძოლა, რბევა და კლვა და ტყუეობაი და დაწუვა; და მოსწყვიტეს ურიცხვ კაცი დიდო და ფხოელი, და დაყვნეს სამნი თუენი: ივნისი, ივლისი და აგვისტოსი. მაშინ შეიწრებულთა ათაბაგისაგან მოსცეს მძევლები, აღუთქუეს მსახურებაი და ხარაჯა, და მისცეს პირი სიმტკიცისა, ქმნეს ზავნი. და წარმოასხა მძევლები, და ესრეთ გამარჯუებულნი მოვიდეს წინაშე მეფისა და რქუა ივანე ათაბაგმა მეფესა თამარს: ძლიერო მეფეო! იქმნა ბრძანება შენი, და მოვაოხრენ ურჩნი მეფობისა შენისანი დიდოეთი და ფხოეთი.” (ქართლის ცხოვრება, I ტომი, 2012) თამარ მეფემ კარგად იცოდა, რომ მეამბოხეთა დამორჩილება მარტო ცეცხლითა და მახვილით ვერ მოხერ-

ხდებოდა, საჭირო იყო ამ მხარის იდეოლოგიურ-სარწმუნოებრივი შემომტკიცება. ამიტომაც ხდებოდა ეკლესია-მონასტრების მშენებლობა კავკასიის მთებში და იქ ქართველი მისიონერების მიერ ქრისტიანული რელიგიის გავრცელება. ამ პერიოდში ჩრდილოეთ კავკასიაში და ჩეჩნეთ-ინგუშეთის ტერიტორიაზე აშენდა მრავალი ქართული საზოგადოებრივი და საკულტო დანიშნულების ძეგლი. ამის დამადასტურებელი საბუთია არღუნის და ასას ხეობებში აღმოჩენილი ქართულ ეკლესიათა ნანგრევები, ქვის ჯვრები, ქართული წარწერები და ხელნაწერები. ვაინახებში დღემდე ფართოდ არის გავრცელებული ქართული ტერმინები. მაგალითად ჩეჩნეთში, ხილდიხაროს ხეობაში გვხვდება ქართული კულტურის გავლენით წარმოქმნილი ტოპონიმები (ქერისტიე, ცაცახი, ჩამრა, მოზღარი, მეციხ, და ა.შ.) ჩეჩნურ ენაში დღემდე არის შემორჩენილი ქართული წარმომავლობის სიტყვები, რაც იმაზე მეტყველებს, რომ დურძუკებს მთაში მცხოვრებ ქართველებთან მჭიდრო ურთიერთობა ჰქონდათ.

სანამ ჩრდილოეთ კავკასიაში ქრისტიანობა იყო გავრცელებული, ვაინახები ქართველების მოკავშირეებად რჩებოდნენ და ავბედით წუთებში მათ დახმარებას უწევდნენ. მემატანის ცნობით, საქართველოს დაუძინებელი მტრის, ჯალალედინის მეორე შემოსევის დროს 1226-1227 წწ. ძურძუკებმა და ჩრდილოეთ კავკასიელებმა ქართველების მხარდამხარ იბრძოლეს და მედგარი წინააღმდეგობა გაუწიეს ხვარაზმელებს. რუსუდან მეფემ განსაცდელის ჟამს “მოუწოდა ყოველსა სპათა თვისთა”, აქტიურად შეუდგა ჯარის შეკრებას და საქართველოს დარაზმვას პირსისხლიანი მტრის წინააღმდეგ, გახსნა “კარნი დარიალისანი და გარდამოიყვანნა ოვსნი, დურძუკნი, ამათ თანა ყოველნი მთიულნი. შეკრბეს ნაქარმაგევსა სიმრავლე ურიცხვ და წარავლინა მეფემან ბრძოლად ხვარაზმელთა.” (ქართლის ცხოვრება, II ტომი, 2012) თუმცა სასტიკ და უთანასწორო ბრძოლაში ქართველები დამარცხდნენ, მათთვის დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა ჩრდილოეთ კავკასიელების, მათ შორის დურძუკების მხარდაჭერას.

ქართული სახელმწიფოს დაკნინებასთან და კავკასიაში თათარ-მონღოლების გამოჩენასთან ერთად, იწყება ორ მეზობელ ხალხს შორის მჭიდრო ურთიერთობების შესუსტება. თემურ-ლენგის შემოსევათა შემდეგ ჩრდილოეთ კავკასიაში მაჰმადიანობა ვრცელდება, რომელმაც ახალი პოლიტიკურ-სოციალური და კულტურული ტენდენციები წარმოშვა. თანდათანობით იშლება კავკასიელთა რელიგიურ-კულტურული ერთიანობა და დროთა განმავლობაში ქრება ვაინახებსა და ქართველებს შორის არსებული მყარი ალიანსი. ქრისტიანობის ისლამით ჩანაცვლებას საკმაოდ დიდი დრო დასჭირდა და ჩეჩნების გამაჰმადიანებაც გვიან, XV-XVI საუკუნეებში მოხდა. მას შემდეგ ჩეჩნები სუნიტური ისლამის მიმდევრები არიან (Henrik Bischof, 1995)

ქართულ - ჩეჩნური ურთიერთობების განმტკიცებაში განსაკუთრებული წვლილი მიუძღვით პანკისელ ქისტებს, რომელთა წინაპრები XVII-XVIII საუკუნეებში ჩეჩნეთიდან ჩამოსახლდნენ პანკისის ხეობაში. პანკისის ხეობა ლეკების ხშირი თავდასხმების გამო იმ დროს მოსახლეობისგან დაცარიელებული და გაუკაცრიელებული იყო. დაღესტნელი ლეკების გამუდმებული თავდასხმებისაგან შევიწროებული ქართული მოსახლეობა იძულებული ხდებოდა დაეტოვებინა მშობლიური მიწები და თავშესაფარი სხვა ადგილებში ეძებნა. დაღესტნელი ლეკების კახეთში შეჭრა პანკისის გავლით ხდებოდა. ქართული მხარე დაინტერესებული იყო ქისტების, რო-

გორც გამორჩეულად მამაცი და მეომარი ხალხის, პანკისის ხეობაში ჩასახლებით, რადგან მათ შესწევდათ უნარი შეეჩერებინათ ლეკების გამუდმებული თავდასხმები საქართველოს მთიანეთში. ქისტებმა მართლაც შესძლეს ლეკური საფრთხის განეიტრალება. პანკისის ხეობაში ქისტების დასახლებიდან ცოტა ხანში კახეთში ლეკების თარეშს ბოლო მოეღო და საბოლოოდ შეწყდა.

ქისტებმა ძალზედ მჭიდრო კონტაქტები დაამყარეს მიმდებარე რეგიონებში მცხოვრებ ქართველებთან, დაუნათესავდნენ და დაუმეგობრდნენ ხევსურებს, შეისწავლეს და შეისისლხორცეს მათი ადათ-წესები და ტრადიციები. ქისტებსა და ხევსურებს შორის ურთიერთობა კარგად არის აღწერილი ვაჟა ფშაველას პოეტურ შემოქმედებაში. განსაკუთრებით აღნიშვნის ღირსია პოემები „ალუდა ქეთელაური“ და „სტუმარ-მასპინძელი“. ამ პოემებში კარგად არის გადმოცემული ორი მეზობელი ხალხის ვაჟკაცური და ზნეობრივი თვისებები, მთის ხალხის ადათ-წესები და სტუმარ-მასპინძლობის ტრადიციები. დამძობილების ინსტიტუტი, სისხლის აღება, და შუასაუკუნეების სხვა ჩვეულებები ქისტებში კვლავ არის გავრცელებული. დღეს საქართველოში შემორჩენილი ტოპონიმები, გვარები მეტყველებს იმაზე, რომ ქისტებსა და ქართველებს საუკუნეების განმავლობაში ძალზე მჭიდრო ეკონომიკური, პოლიტიკური და კულტურული ურთიერთობები ჰქონდათ. ხევსურეთის სოფლებში დღესაც გავრცელებულია გვარები, რომლებიც ქისტური წარმოშობისაა. განსაკუთრებით აღნიშვნის ღირსია ის ფაქტი, რომ ჩეჩნები აქტიურად იბრძოდნენ საქართველოს ჯარების შემადგენლობაში XI, XII, XIII, XV საუკუნეებში, აგრეთვე 1750, 1751 და 1754 წლებში მეფე თეიმურაზისა და ერეკლე მეორეს მიერ წარმოებულ ომებში. ქართლ-კახეთის მეფე, ერეკლე მეორე დიდ მნიშვნელობას ანიჭებდა ქისტებთან ურთიერთობების გაღრმავებას და ხშირი მიწერ-მოწერა ჰქონდა ჩვენს ჩრდილოელ მეზობლებთან. ქისტებიც ვაჟკაცურად მხარში ედგნენ ერეკლე მეფეს და გასაჭირის ჟამს ქართველ მეომრებს დახმარებას უწევდნენ, მათთან ერთად გამირულად იბრძოდნენ საერთო მტრის წინააღმდეგ. (ექსპერტთა კლუბი, 2011) ქისტების ბოლო მასობრივი ჩამოსახლება პანკისის ხეობაში XIX საუკუნის ოციან წლებში მოხდა. რუსეთის იმპერიის მიერ შევიწროებული ქისტები იწყებენ მასიურ ჩამოსახლებას საქართველოში. ცარიზმის კოლონიური ჩაგვრის გაძლიერებამ აიძულა ისინი სამშობლო დაეტოვებინათ და თავშესაფარი საქართველოში ეძებნათ.

ამ პერიოდში რუსეთის პოლიტიკა ჩრდილოეთ კავკასიაში მკვეთრად გამოხატული კოლონიური ექსპანსიის ხასიათს იძენს, რის გამოც მწვავედება ურთიერთობა რუსებსა და ჩეჩნებს შორის. კავკასიის თავისუფლებისმოყვარე ერები ვერასოდეს ვერ ეგუებოდნენ რუსეთის დამპყრობლურ პოლიტიკას. რუსეთის იმპერიის მიერ კოლონიური ჩაგვრის გაძლიერებას შედეგად მოჰყვა ანტირუსული გამოსვლები და აჯანყებები კავკასიაში. რუსეთის იმპერიის სამხედრო ექსპანსია და კავკასიის კოლონიზაცია როგორც ჩრდილოეთ კავკასიელების, ასევე ქართველების დიდ უკმაყოფილებას იწვევდა, რის გამოც ისინი ხშირად აწყობდნენ აჯანყებებს. XIX საუკუნეში როგორც ჩრდილოეთ, ასევე სამხრეთ კავკასია აჯანყებების ცეცხლში იყო გახვეული. ამ მხრივ აღსანიშნავია 1804 წლის მთიულეთის, 1812 წლის კახეთისა და 1820 წლის იმერეთის აჯანყებები, 1832 წლის თავადაზნაურთა შეთქმულება და კავკასიის ომები 1817-1864 წლებში. ჩრდილოეთ კავკასიაში ანტიკოლონიურ ბრძოლას სათავეში ჩაუდგა ხუნძი პო-

ლიტიკური და რელიგიური მოღვაწე, დაღესტანში, ავარულ სოფელ გიმრში დაბადებული შამილი. (Kerim Fenari) მან შესძლო დაღესტნელების, ჩეჩნებისა და ჩერქეზების გაერთიანება და 1820-1830-იან წლებში თეოკრატიული სახელმწიფო – იმამატი შექმნა. ეს სახელმწიფო მედგარ წინააღმდეგობას უწევდა რუსეთს და აქტიურად იბრძოდა ცარიზმის კოლონიური ჩაგვრის წინააღმდეგ. შამილი, რომელიც ისლამური სამყაროს მიერ გმირად არის აღიარებული, მრავალრიცხოვანი მტრის წინააღმდეგ პარტიზანული ბრძოლის ტაქტიკას იყენებდა. ის 25 წლის განმავლობაში 20.000 მეომრით წარმატებით იბრძოდა 280.000 კაციანი რუსული ჯარის წინააღმდეგ, სანამ 1859 წელს ტყვეობაში არ ჩავარდა და დაღესტნის სოფელ ღუნბში რუსებს დანებდა. შამილი თავის ოჯახთან ერთად კალუგაში გადაასახლეს.

შამილის ეთნიკური წარმომავლობის შესახებ საინტერესო მოსაზრებას გამოთქვამს არაერთი ქართული საისტორიო წყარო. ალექსანდრე ფრონელი თავის ნაშრომში “მთის არწივი შამილი” ხაზს უსვამს შამილის ქართულ წარმომავლობას და მის ნათესაურ კავშირს ბაგრატიონთა სამეფო გვარეულობასთან. ალექსანდრე ფრონელი ადასტურებს, რომ შამილი იყო ერეკლე მეორის შვილიშვილი და ალექსანდრე ბატონიშვილის შვილი. ისტორიული წყაროებიდან ცნობილია, რომ ქართლ-კახეთის რუსეთთან შეერთების შემდეგ ალექსანდრე ბატონიშვილი სათავეში ჩაუდგა ეროვნულ-განმათავისუფლებელ ბრძოლას და მიზნად დაისახა ქართული სახელმწიფოს აღდგენა. ამ მიზნის მისაღწევად მან კავშირები დაამყარა ამიერკავკასიაში არსებულ ყველა მნიშვნელოვან პოლიტიკურ და სამხედრო ძალასთან, ვისაც კი რეალური დახმარების გაწევა შეეძლო. 1812 წელს რუსების მიერ კახეთის აჯანყების ჩახშობის შემდეგ ალექსანდრე ბატონიშვილმა თავი შეაფარა დაღესტანს და 1818 წლამდე იქ მოღვაწეობდა. ალექსანდრემ როგორც უცოლო ასაკოვანმა ვაჟკაცმა შეიყვარა ლეკი ქალი და მისგან გაუჩნდა ვაჟი, “მთის არწივი” შამილი. შამილის ქართულ წარმომავლობას ადასტურებს მოხუც ლეკთაგან მოსმენილი გადმოცემებიც.

ალექსანდრე ბატონიშვილის მიერ დაწყებული ბრძოლა თავისუფლებისათვის მისმა შვილმა გააგრძელა და დიდი წვლილი შეიტანა რუსული კოლონიალიზმის წინააღმდეგ ბრძოლაში. ალბათ ქართული წარმომავლობის გამო გადაწყვიტა შამილმა, რომ მხოლოდ ქართველებს ჩაბარებოდა ტყვედ. დატყვევების შემდეგ შამილის მიერ შექმნილმა თეოკრატიულმა სახელმწიფომ – იმამატმა არსებობა შესწყვიტა. 1864 მთიელთა წინააღმდეგობა შეწყდა და კავკასიის ომის დამთავრების შემდეგ ასობით ათასი ჩრდილოეთ კავკასიელი გადასახლებულ იქნა ოსმალეთში, მათ მშობლიურ მიწებზე კი რუსი “კოლონისტები” დაასახლეს. (Bischof Henrik, 1995) ამის შემდეგ რუსეთის კოლონიური უღლის წინააღმდეგ მიმართული ბრძოლები ლოკალური გამოსვლებით ხასიათდება და მასშტაბურ ხასიათს აღარ იღებს.

ჩეჩენი და ქართველი ხალხის ბრძოლა რუსი დამპყრობლების წინააღმდეგ საბჭოთა მიმართველობის დამყარების შემდეგაც გაგრძელდა. ჩეჩნები და სხვა ჩრდილოეთ კავკასიელი ამბოხებულები ქაქუცა ჩოლოყაშვილის მოკავშირეები იყვნენ 1924 წლის აჯანყების დროს. პანკისის ხეობა ითვლებოდა ქაქუცა ჩოლოყაშვილის შეფიცულთა რაზმის ბაზად, სადაც შეთქმულთ ქისტი თანამოაზრეები ჰყავდათ. 1922 წლის სექტემბრის დამლევს ქაქუცა ჩოლოყაშვილი თავი

ვის თანამოაზრეებთან და შეფიცულთა რაზმთან ერთად იძულებული გახდა ჩეჩნეთში გადასულიყო. ჩოლოყაშვილს განზრახული ჰქონდა ჩეჩნებთან გაერთიანება და რუსების წინააღმდეგ ერთობლივი ბრძოლის დაწყება. მიუხედავად ზოგიერთი წარმატებისა, ერთიანი ძალებით შეტევა გარკვეული მიზეზების გამო ვერ მოხერხდა. საბჭოთა ხელისუფლებამ ჩეჩენი ლიდერები დააპატიმრა, რის გამოც ისინი ვერ ჩაერთვნენ ქაქუცა ჩოლოყაშვილის მიერ ორგანიზებულ აჯანყებაში.

დღეისათვის კავკასიელ ხალხებს ერთიანობა აკლიათ, რაშიც დიდი წვლილი რუსეთის იმპერიულ პოლიტიკასაც მიუძღვის. რუსეთისათვის ყოველთვის მიუღებელი იყო კავკასიის თავისუფლებისმოყვარე ერების გაერთიანება. ამიტომაც მოსკოვი ცეცხლითა და მახვილით ეწინააღმდეგებოდა კავკასიელთა გაერთიანების იდეას და კავკასიაში “გათიშე და იბატონეს” პრინციპით მოქმედებდა. რუსეთი მუდმივად ცდილობს, ჩეჩნეთი საქართველოს დაუპირისპიროს და პირიქით, რათა არ დაუშვას ორი თავისუფლებისმოყვარე ერის გაერთიანება საერთო მტრის წინააღმდეგ. ამის დამადასტურებელი საბუთია, გრუ-ს აგენტის, შამილ ბასაევის მონაწილეობა აფხაზეთის ომში, რომელმაც ლახვარი ჩასცა და დიდი ზიანი მიაყენა ქართულ-ჩეჩნურ ურთიერთობებს. კრემლის პოლიტიკის მიზანია კავკასიელ ხალხთა შორის მტრობისა და შუღლის გაღვივება. კავკასიელ ხალხთა შორის მუდმივი დაპირისპირება რუსეთის წისქვილზე ასხავს წყალს და ამიტომაც კრემლი ყოველთვის იქნება ასეთი მზაკვრული გეგმების ინიციატორი.

ბიბლიოგრაფია:

1. ექსპერტთა კლუბი (2011) ვაინახები და ქართველი მთიელები, http://expertclub.ge/portal/cnid_7752/alias_Expertclub/lang_ka-GE/tabid_2546/default.aspx
2. ქართლის ცხოვრება, I ტომი (2012) ბაკურ სულაკაურის გამომცემლობა, თბილისი.
3. ქართლის ცხოვრება, II ტომი (2012) ბაკურ სულაკაურის გამომცემლობა, თბილისი.
4. ჯალაბაძე, ნათია (2008) "ეთნოსები საქართველოში", საქართველოს სახალხო დამცველის ბიბლიოთეკა, თბილისი, 2008წ. <http://www.dzglebi.ge/statiebi/istoria/qistebi.html>
5. Henrik Bischof (1995) Sturm über Tschetschenien : Rußlands Krieg im Kaukasus, available from World Wide Web: <http://www.fes.de/research/fpolicy/sturm.html>
6. Kerim Fenari, The Jihad of Imam Shamil, available from World Wide Web: http://www.naqshbandi.org/naqshbandi.net/www/haqqani/sufi/NaqshSufiWay/Imam_Shamil.html

ქართულ-ჩეჩნური ურთიერთობები და ისტორიულ-კულტურული კავშირები

ვალერი მოდებაძე

შავი ზღვის საერთაშორისო უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი
ამერიკული ჰუმანიტარული უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

რეზიუმე

სტატიაში განხილულია ქართულ-ჩეჩნური ურთიერთობები და ორ მეზობელ ერს შორის ისტორიულ-კულტურული კავშირები. ქართველ ხალხს ყოველთვის მჭიდრო ურთიერთობები ჰქონდა ვაინახებთან. ხშირად ხდებოდა ვაინახური ტომების მიგრაცია საქართველოში, რაც სხვადასხვა მიზეზებით იყო გამოწვეული: მტრებთან ხშირი ომები & კონფლიქტები, მცირემიწიანობა, ეკონომიკური სიდუხჭირე, სისხლის აღების ტრადიცია და ა.შ.

Georgia - Chechen relations and historical - cultural connections

Valeri Modebadze

**Associate Professor at International Black Sea University
Associate Professor at American University for Humanities**

Summary

This article analyzes Georgian-Chechen relations, historical and socio-cultural relations between two nations. Georgians always kept very close relations with the Vainakhs. The Vainakh tribes often migrated to Georgia, which was caused by a variety of reasons: Frequent conflicts with enemies, lack of arable land, economic hardship, blood-feud tradition, etc.

Les relations historiques et socio-culturelles entre la Géorgie et la Tchétchénie

Valeri Modebadze

**Professeur agrégé de l'Université Internationale de la Mer Noire
Professeur agrégé de l'Université américaine de sciences humaines**

Résumé

Cet article analyse les relations historiques et socio-culturelles entre la Géorgie et la Tchétchénie. Les Géorgiens entretenaient toujours des relations étroites avec les Vainakhs. Les tribus Vainakhs s'immigraient souvent en Géorgie pour plusieurs raisons, telle que: conflits fréquents avec les ennemis, manque de terres arables, problèmes économiques, tradition de vengeance, etc.

Realism and Cold War

Thea Abramishvili

History of Realism

Realism in International Relations is considered as a dominating theory. The reason for this can be the fact, that it explains better politics among states. International politics is considered as “power politics”, where conflicts and wars between states occur systematically. According to Morgenthau “ politics is a struggle for power over men, and whatever its ultimate aim may be, power is its immediate goal and the modes of acquiring maintaining and demonstrating it, determines the technique of political action” (Morgenthau, 1965)

In Realist thought values of national security and state survival are the principle assumptions and the principle actors in world politics are states and there is no higher authority above them (J.Meacheirmer). This absence of hierarchy or anarchy is not considered as chaos and violence but simply that states are sovereign political entities, the major actors in the world politics. Other actors like individuals, international organizations, NGOs, are considered as less important. As the main aim of foreign policy is to defend the national interests, which can be fulfilled only by the means of power, an international politics is portrayed as “an arena of rivalry, conflict and war between states” and for realists it is understood as a “struggle between the great powers for domination and security. The state is seen as a protector of its territory, population and the national interest is the final arbiter in judging foreign policy.”¹

The roots of realism can be traced in antique world in famous works from Greece, Rome, India and China. Ancient history is full of examples of states and empires that were destroyed. Thucydids considered that, if states wanted to survive and prosper, they had to adopt to the reality of unequal power and conduct according to the situation. ‘The standard of justice depends on the equality of power to compel and that in fact the strong do they have to do and weak accept what they have to accept.’² For Machiavelli the main political value id independence and the rules should be responsible to defend the interests of their state using power and deception. For Hobbes security and survival have fundamental values, but the core value is domestic peace. The state is organized for war in order to provide domestic peace.

Political realism in the twenty first century can be dated from 1939 when E.H Carr’s book “Twenty Years Crisis” dominated the other schools of thought in International relations. Later other schools like Shuman(1933), Nicolson(1939), Niebur (1940), Swarzenberger(1941), Wight(1946), Morgenthau(1948), Kennan (1951) and Butterfield(1953) invigorated realists’ approach and disagreed with the claim of liberal approach as dominating in that era. “Realism maintains that universal moral principles cannot be applied to the actions of states in their abstract formulation, but that they must be filtered through the concrete circumstances of time and place. The individual may say

---

¹ R. Jackson, G.Sorensen, Introduction to International Relations Theories and Approaches, Oxford University press, 2007, p.60-61

² R. Jackson, G.Sorensen, p.62-63

for himself: fiat justita, peareat mundus (let justice be done even if the world perish) but the state has no right to say so in the name of those who are in care.”(Morgenthau 1985)

So ethics of international relations is a political or situational ethics which is very different from private morality. A political leader has huge responsibilities for the people, for their security and welfare. “They do not preclude the evil actions, they underline and recognize the inevitability of moral dilemmas in international politics: that evil actions must sometimes be taken to prevent of greater evil.”³

Morgenthau considers that while realists are aware of the moral significance of political action, they are also aware of tension between morality and the requirement of successful political action. “Universal moral principles...must be filtered through the circumstances of time and place”. In political realism ethics somehow play a role. “A man who was nothing but a ‘political man,’ would be a beast for he would be completely lacking in moral restraints. A man who was nothing but a ‘moral man’ would be a fool for he would be completely lacking in prudence.” Political art requires that these dimensions of human life, power and morality, be taken into consideration. ⁴

So, Morgenthau maintains that states are indulged in instable lust for power. According to Waltz, “the structure of the system causes states to compete for power, but states instead of maximizing their power should aim to control ‘an appropriate amount of power. There are important differences between” defensive” and “offensive” realists.”⁵

For “defensive” realists excessive power is counterproductive, because it provokes hostile alliances by other states of security or survival. Though states seek hegemony and are aggressive. For the United States the goal is to dominate or at least control the entire system for keeping the states like Canada, Mexico, Brazil from going to war against the United States. All huge powers struggle for ideal situation but the global hegemony is impossible, as according to Mearsheimer “no state would have the necessary power” therefore state can only become the hegemony in their own region of world. ⁶

Offensive realists consider to see the dominance of realism to look through the history of cold war and post cold war period. Practically, cold war was an intensive struggle between capitalist (held by the United States) and communist bloc (held by the soviet Socialistic Republic) held indirectly.

Cold War Began

The first threats emerged after 1917 when after the revolution Bolsheviks started spreading communist regime throughout the world, but after World War II the world’s attention turned to the newly strengthened Soviet Union. The term “cold war” first used by Bernard Branch the senior advisor to Harry Truman and later, Cold War became the most important political event in the history during the 20th century up to present days. The main monster enemy countries like the United States and the USSR started the war but fearing the fight with each other directly in a “hot” war (due to risks of using nuclear

---

³ R. Jackson, G.Sorensen, p.89

⁴ Complete information is available at (<http://plato.stanford.edu/entries/realism-intl-relations/#Bib>)

⁵ see J. Mearsheirer, Realism, the real world and the Academy, p26

⁶ R. Jackson, G.Sorensen, p.87

weapons) both sides preferred to fight with each other indirectly with allies and proxy wars, provoking different conflicts in different parts of the world.

Europe was divided between two huge forces: with the forces of the United States and NATO on one side and massive force of The Soviet Union and its Warsaw pact allies on the other. As for Germany, it was divided between the United States, Britain, France and the Soviet Union. In 1961 the East Germany was separated from the West Berlin with the Berlin Wall, which Winston Churchill had called the Iron Curtain. His speech later became one of the most important historical fact as the Soviet Union started provoking political tensions in Central and Eastern Europe, threatened Turkey and Greece. After the Great Britain withdrew from Greece, president Truman responded with the Truman Doctrine promising military and economic support to Greece.

The Truman administration believed that both Turkey and Greece were threatened by the communists and “it must be the policy of the United States to support free people who are resisting attempted subjugation by armed minorities or by outside pressures. No government is perfect. One of the chief virtues of democracy, however is that its defects are always visible and under democratic processes can be pointed out and corrected.”⁷ Truman indicates on “non perfect government in Greece, that due to “chaos and extremism” made mistakes.

As for Turkey, it also needed help. “We must take immediate and resolute action”. In this dramatic speech Truman officially declared the Cold War “to endanger the peace of the world and endanger the welfare”. In Greece leftist forces had been battling the Greek Royal government after World War II. In Turkey the soviets wanted to control the Dardanelles which was practically the strategic way form the Black Sea to the Mediterranean.⁸

After Truman Doctrine another economic package Marshall’s Plan was announced for Western European countries to reconstruct war torn countries. During the policy of containment, United States maintained an extensive military bases worldwide. In 1950 Korean War broke when communist North Korea attacked US allied South Korea and this war practically hardened US-Soviet relationships. Conflicts in Hungary in 1956, in Czechoslovakia, regime of Fidel Castro were the results of Cold war, but the Cuban missile crisis was the critical phase, though realizing its crucial consequences, both sides were alarmed seriously.

On October 14, a spy plane took pictures of the USSR missile bases launching for nuclear attack against US. The world was facing a nuclear war catastrophe. When US president J. Kennedy imposed a naval blockade, the Soviet Union backed down and US promised not to invade Cuba in future. Later in 1963 the sides signed the Limited Test Ban Treaty “prohibiting atmospheric nuclear tests and began to cooperate in cultural exchanges, space exploration and other areas.”⁹

The two superpowers continued struggling with proxy wars. They supplied opposing sanctions in civil wars. In 1970 during the Somalia and Ethiopian revolution, the United States started supporting Somalia. Wars in Vietnam, invasion in Afghanistan in 1975

---

⁷ The Truman Doctrine, 12 March, 1947, see full text at //history.state.gov/milestones/1945-1952/truman-doctrine/

⁸ J. Goldstein, International Relations, p.33

⁹ J. Goldstein, International Relations, p.34

weakened the Soviet Union. In 1989 communist regime in China was defeated which was followed the fall of Berlin Wall in 1989. In 1991 Soviet Union collapsed.

United States emerged as a single global power with overarching effects globally. Global politics changed and world order shifted from bipolar to unipolar system. The United States as the most powerful state in the world faced many problems. An event which totally changed the recent history was an event of September 11, 2001. United States initiated a global war against terrorism. The Bush administration a year later issued a formal national security doctrine that the United States will not hesitate to strike its enemies preemptively and never allow other superpower challenge or threaten United States' military supremacy. Until today there is no end of war against terrorism, besides the United States is struggling to maintain order in Afghanistan and Iraq but results are disappointing.

During the years political leaders have tried and have changed many things politically and economically, but the Cold War continued despite change of regimes. Somehow the era of detent reduced tensions between the two sides which tried to be more flexible for averting bigger crisis. Cold War was the most visible example of "power politics" and the events of Korean War, Truman Doctrine, Marshal Plan, Cuban missile crisis, Vietnam, Arab-Israeli, Afghanistan wars and lots of proxy conflicts really proved it. The United States emerged as the world's biggest political and technological power. US's hegemony to maintain peace and order of the world threatened the rest of the world.

The critical points were the post cold era when US government was involved in Gulf war in 1991, Iraq war in 2003, and also September 11, 2001 tragedy which pushed the United States to start up war against terrorism.¹⁰ EU considered the United States as a critical enemy for European integration and security. Conflicts effect not only the dominant states, the main victims are civilians. "The European Security Strategy" which was adopted in Brussels, December 12, 2003 identified key security challenges and subsequent political implications for the EU, European Council singled out the main threat like terrorism, proliferation of weapons for mass destruction (WMD) regional conflicts, state failure, organized crime. For building security and prosperity depend on an effective multilateral system...development of a stronger international society is the principle point. So EU sees the solution against violence and conflicts to implement active policies and foster early or rapid intervention.

Most of the scholars are concerned that after cold war the basic international system remains unchanged as states are the main actors and they still continue to operate in an anarchic system. Again the world is facing the danger that the security competition can lead to war (J. Mearsheirer 2000), and the evident example is the fact that America still has to show its power in Iraq, Kosovo and other conflict regions. Security completion is still outmoded in permanent conflict zones like South Asia, Kasmir, the Persian Cult.

Today Europe faces a new and permanent threat from Russia's "awaking". Twenty years ago after the cold war Russia was not geopolitically strong enough to cause problems to Europe. Even most political scholars believed that they should have worked with the west creating a peaceful order across Europe. They even argued that after cold war EU

---

¹⁰ M.Amin, R.Naser, T.Ishtiaq – Realism-Dominating Theory In International Relations

could be the guarantee for providing a stable political order in Western Europe and the entire world.

It is obvious that neither NATO, nor EU can provide a peaceful stability in Europe and NATO eastward expansion practically has angered the Russians. (J. Mearsheirer 2000) In January 10, 2000 a document “The national Security Concept of Russian Federation was signed and if we consider what Putin says, we can face the reality of horror. “The formation of International relations is accompanied by competition and also by aspiration of a number of states to strengthen their influence on global politics, including by creating weapons of mass destruction. Military force and violence remain substantial aspects of international relations.”

Twenty years earlier NATO was a guarantee for European security against Russia’s aggression. “To disband NATO would throw Europe into deep insecurity. It would be a strategic disintegration. Germany would stand out as a dominant power...and Russia as the disturbing power in the East. The United States would lose much of its international authority. (Christoph Bertman, 1995)

Predictions are coming through. As Z. Brzezinski predicted in his book ‘Out of Control’ in 1993, the collapse of the Soviet Union transformed the Europe and Asia into of mo a geopolitical vacuum. In the longer run it could be the source of major and novel political dangers. After the collapse of Soviet Union, the United States can enlarge its influence over post soviet republics near the Chinese frontiers and also to dominate the Persian Gulf region.

Z.Brzesinski talks about the political instabilities in former soviet republics after 1992. But the most interesting prediction is about Russian-Ukraine relationships.

“It is to be expected that problems will set worse. If the socioeconomic difficulties of the newly independent Ukraine become acute, the large Russian minority of some 10 million people may become openly disaffected... That will tempt the Kremlin to apply pressure on Ukraine...and to exploit its grievances as the leverage for destabilizing Ukrainian statehood. ¹¹

Undoubtably Russia would think about reconstruction of the former empire for strengthening its geopolitical balance “over Kaliningrad, to preserve a Russian enclave on the Dniester River between Ukraine and Moldova...in Crimea on the Black sea to fortify a protectorate in North Ossetia and in Caucasus...and to retain control over the southern Kurile islands in the Far East.” ¹²

In 1992 James Schlesinger¹³ concluded: “the world order of the future...will be marked by power politics, national rivals and ethnic tensions.”

Conclusion

Actually Russia really became the threat to Europe and during the last decade it became engaged in intensifying conflicts with its neighbours. Throughout the Cold war were dominant factors in international politics. The two countries however constrained each

---

¹¹ Zbigniew Brzezinski, *Out of Control (Global turmoil on the eve of the 21st century)*, new York, 1993, p 158

¹² Zbigniew Brzezinski, *Out of Control*, p 160

¹³ American economist and public servant who was best known for serving as Secretary of Defense from 1973 to 1975 under Presidents Richard Nixon and Gerald Ford. He became America's first Secretary of Energy under Jimmy Carter.

other. But now the United States is alone in the world. “As nature abhors a vacuum, so international politics abhors unbalanced power. Faced with unbalanced power, some states try to increase their own strength or they ally with others to bring the international distribution of power into balance’. (Kenneth N. Waltz 1998) Unbalanced power leaves weaker states feeling in a difficult condition and gives them reason to strengthen their position. The United States has a long history of intervening in weak states. Some countries may strive to become great powers, others may wish to avoid doing it.

So until today there is no end to wars. States across the globe evidently continue competing among themselves for power. And this means that realist theories are like to have much to say about politics in the twenty-first century.

References

1. *Robert Jackson/George Sorensen, Introduction to International Relations Theories and Approaches, Oxford University press, 2007*
2. *Henry Kissinger, Diplomacy, New York, 1994*
3. *Joshua S. Goldstein, International Relations, Pearson, 2000*
4. *Zbigniew Brzezinski, Out of Control (Global turmoil on the eve of the 21st century, new York, 1993*
5. *A Secure Europe in a Better World, European Security Strategy, Brussels, 12 December 2003*
6. *M.Amin, R.Naser, T.Ishtiaq – Realism-Dominating Theory In International Relations, Berkley Journal of Social Sciences, Vol.1, No.7, 2011*
7. *Kenneth N. Waltz, Structural Realism after Cold War 1988*
8. *J. Mearsheirer, Realism, the real world and the Academy, 2000*

Realism and Cold War

Thea Abramishvili

Abstract

Realism in International Relations is considered as a main and dominating theory, though many American and European scholars consider realism as an old thinking theory that is irrelevant to the new realities of world politics. The aim of the article is: to estimate the role of the theory in post Cold War era and discuss the main research question: Is realism still a dominating theory in modern world politics?

რეალიზმი და ცივი ომი

თეა აბრამიშვილი

რეზიუმე

საერთაშორისო ურთიერთობებში რეალიზმი ცნობილია როგორც დომინირებადი თეორია. თუმცა ზოგიერთი ამერიკელი თუ ევროპელი მკვლევარი ვარაუდობს რომ ეს თეორია ახალი მსოფლიო პოლიტიკური სინამდვილისთვის მოძველებულია. სტატიაში საუბარია რეალიზმის ისტორიაზე და ცივი ომის ძირითად მოვლენებზე.

Réalisme et guerre froide

Thea Abramishvili

résumé

Réalisme dans les relations internationales est considérée comme une théorie dominante, bien que de nombreux chercheurs américains et européens considèrent le réalisme comme une théorie de la pensée ancienne qui est sans rapport avec les nouvelles réalités de la politique mondiale. Le but de l'article est: d'estimer le rôle de la théorie dans l'ère post-guerre froide et de discuter de la question principale de recherche: Est-réalisme encore une théorie dominante dans la politique du monde moderne?

პატიმართა პირობით ვადამდე გათავისუფლების შესაბამისობა ევროპულ სტანდარტებთან

იასონ (იანი) კანდელაკი

ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
მაგისტრატურის მეორე კურსის სტუდენტი (სპეციალიზაცია: სისხლის სამართალი)

შესავალი

ცნობილი თეორემის თანახმად, ნებისმიერი სახელმწიფოს სახეა ის, თუ როგორ ექცევა იგი თავის პატიმრებს. სწორედ ამიტომ, ყველა ცივილიზებული, დემოკრატიული სახელმწიფოსთვის პრინციპულად მნიშვნელოვანია, რომ მან უზრუნველყოს პატიმრისათვის ღირსეული ყოფა-ცხოვრება და შესაბამისი პირობები. ამისთვის ისინი, უპირველეს ყოვლისა, დაცულნი უნდა იყვნენ პატივის შემლახველი და არაადამიანური მოპყრობისგან. ნებისმიერი პატიმრის ამ უფლებას ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია იცავს, რომლის თანახმად, არავინ შეიძლება დაექვემდებაროს წამებას, არაადამიანურ და ღირსების შემლახველ მოპყრობას ან დასჯას.¹ ეს უფლებები საქართველოს კონსტიტუციის მე-17 მუხლითაც არის დაცული, რაც იმას გულისხმობს, რომ ადამიანის არსებობისთვის აუცილებელი ინდივიდუალური და სოციალური პირობები შენარჩუნებული უნდა იყოს ყველა შემთხვევაში, ეს ეხება სასჯელის აღსრულებასაც.²

წამების პრევენციის ეროვნულმა კომიტეტმა აღიარა, რომ საპატიმრო და თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულებათა გადატვირთულობა პირდაპირ კავშირშია წამების და არაადამიანური ან ღირსების შემლახავი მოპყრობისა და დასჯის გამოწვევასთან.³ ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია 99 (22) „ციხის გადატვირთულობის და „ციხის მოსახლეობის,, ზრდის თაობაზე,, მიუთითებს, რომ პატიმრობის და თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულებების გადატვირთულობა მნიშვნელოვანი პრობლემაა დაწესებულების ადმინისტრაციისა და სისხლის სამართლის სისტემისთვის, როგორც ადამიანის უფლებების დაცვის მხრივ, ასევე პენიტენციალური დაწესებულებების მართვის კუთხით.⁴

გარდა ამისა, იმ ფონზე, როდესაც საქართველო მიზნად ისახავს ევროპულ გაერთიანებებში ინტეგრაციას, კანონმდებლობის ევროპულ სტანდარტებთან შესაბამისობაში მოყვანა განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი ხდება. ევროკავშირის საქმიანობის ფუძემდებლური პრინციპი ის არის, რომ ევროგაერთიანების სასამართლოს მიერ მოწმდება წევრ-სახელმწიფოთა ნორმატიული აქტების შესაბამისობა კავშირის დამფუძნებელ კონვენციასთან და სხვა საერთაშორისო ევროპულ სტანდარტებთან,⁵ ნებისმიერი სახელმწიფოს კანონმდებლობა, რომელიც ამ ორგანიზაციაში გაწევრიანებისკენ მიისწრაფვის, უნდა აკმაყოფილებდეს მათ. ეს პატიმართა პირობით ვადამდე გათავისუფლებასთან დაკავშირებულ სტანდარტებსაც შეეხება. ესენია რამოდენ

¹ ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია. მე-3 მუხლი.

² კ. კუბლაშვილი. ძირითადი უფლებები. 2003. გვ. 88.

³ გივი მიქანაძე, პატიმრის პირობით ვადამდე გათავისუფლება-ეროვნული გამოცდილება და საქართველოს რეალობა. კ. კორკელია სტატიათა კრებული 2012. გვ. 127.

⁴ Рекомендация Rec (99) 22 Комитета министров Совета Европы „О проблеме переполнения тюрем и увеличения числа лиц, находящихся под стражей,,. Преамбула.

⁵ ლ. ალექსიძე. თანამედროვე საერთაშორისო სამართალი. თბილისი 2008. გვ. 136.

ნიმე იმ მრავალ მიზეზთაგანი, თუ რატომ უნდა ზრუნავდეს სახელმწიფო, რომ მაქსიმალურად ეფექტური და მოქნილი მექანიზმები დანერგოს პატიმართა პირობით ვადამდე გათავისუფლების უფრო აქტიურად გამოყენებისთვის.

ნაშრომის მიზანია საქართველოში პატიმართა პირობით ვადამდე გათავისუფლების თითოეული სტადიის (მომზადება, მიმართვა, ადგილობრივი საბჭოს მიერ გადაწყვეტილების მიღება, პრობაცია) შედარება ევროპულ სტანდარტებთან, ხოლო შეუსაბამობათა აღმოჩენის შემთხვევაში, მათი გამოსწორების შესაძლო გზების დასახვა. ნაშრომი ეხება პატიმართა პირობით ვადამდე გათავისუფლების ინსტიტუტს ფართო გაგებით. განხილული იქნება ევროპულ სტანდარტებთან შესაბამისობა პატიმართა პირობით ვადამდე გათავისუფლების ყველა სტადიისა, დაწყებული მომზადებიდან, დასრულებული გადაწყვეტილების მიღებით და მისი გასაჩივრების პროცედურებით.

სტრასბურგის სასამართლოს არაერთი მნიშვნელოვანი სიტყვა აქვს ნათქვამი პატიმართა პირობით ვადამდე გათავისუფლების სფეროში. ამ სასამართლოს გადაწყვეტილებები, რომლებიც პირდაპირ ეხებოდა პირობით ვადამდე გათავისუფლებას, ევრო-საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაციათა მნიშვნელოვან წყაროდ იქნა გამოყენებული.⁶ სწორედ ეს რეკომენდაციებია პირობით ვადამდე გათავისუფლების ევროპული სტანდარტების უმნიშვნელოვანესი წყარო. აღნიშნულ რეკომენდაციათაგან აღსანიშნავია 2003 წლის № 22 რეკომენდაცია „პირობით ვადამდე გათავისუფლების შესახებ„; 1992 წლის № 16 რეკომენდაცია საზოგადოებრივი სანქციებისა და ღონისძიებების ევროპული წესების შესახებ„; 2000 წლის № 22 რეკომენდაცია „საზოგადოებრივი სანქციებისა და ღონისძიებების აღსრულების მარეგულირებელი ევროპული წესების იმპლემენტაციის გაუმჯობესებაზე„. აქვე უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ არანაკლებ მნიშვნელოვანი წყაროა წამების პრევენციის კომიტეტის (CPT) საზოგადოებრივი სტანდარტები. სტრასბურგის სასამართლო წამების პრევენციის კომიტეტის სტანდარტებს სულ უფრო და უფრო ხშირად ეყრდნობა თავის გადაწყვეტილებებში. ზემოხსენებულ რეკომენდაციებსა და სტანდარტებს პირობითად „რბილ კანონს„ (soft law) უწოდებენ.

თავი II. პირობით ვადამდე გათავისუფლებისთვის კანონით დადგენილი კრიტერიუმები

ევროპულ ქვეყანათა უმარველესობას აქვს საკმაოდ დახვეწილი და ყოვლისმომცველი კრიტერიუმები პატიმართა პირობით ვადამდე გათავისუფლების კუთხით. იგულისხმება, რომ სხვადასხვა სახის დამნაშავეებზე პირობით ვადამდე გათავისუფლების სხვადასხვა ვადებია მოცემული. ბელგიაში განსხვავებული ვადებია დაწესებული დანაშაულის პირველად ჩამდენთა და რეციდივისტთათვის. ბელგიის კანონმდებლობით, დანაშაულის პირველად ჩამდენმა უნდა მოიხადოს სასჯელის 1/3, რათა მოიპოვოს პირობით ვადამდე გათავისუფლების უფლება, რეციდივისტმა კი სასჯელის 2/3. იგივე პრინციპია საფრანგეთში, პოლონეთში, ჩეხეთსა და იტალიაში, სადაც პირობით ვადამდე გათავისუფლებისთვის დანაშაულის პირველად ჩამდენმა უნდა მოიხადოს სასჯელის ნახევარი, რეციდივისტმა კი-2/3 (იტალიაში-3/4).⁷ საქარ-

⁶ Nicola Padfield, Dark van Zyl Smit & Frieder Dünkel. *Release from Prison: European Policy and Practice*, 2010. გვ. 11.

⁷ Nicola Padfield, Dark van Zyl Smit & Frieder Dünkel. *Release from Prison: European Policy and Practice*, 2010. გვ. 407.

თველოს კანონმდებლობაში ამგვარი დიფერენციაცია არ გვხვდება, რაც ხარვეზად უნდა ჩაითვალოს, რადგან ასეთი დებულების არარსებობით ნაწილობრივ უგულებელყოფილია დამნაშავის პიროვნების გათვალისწინების პრინციპი პირობით ვადამდე გათავისუფლების განხორციელებისას. მართალია საქართველოში მოქმედი კანონმდებლობა ითვალისწინებს დანაშაულის სიმძიმეს პირობით ვადამდე გათავისუფლებაზე მიმართვისთვის საჭირო ვადის მინიმუმის განსაზღვრისას (ნაკლებად მძიმე დანაშაულზე-სასჯელის არანაკლებ 1/2; მძიმე დანაშაულზე-სასჯელის არანაკლებ 2/3; განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულზე-სასჯელის არანაკლებ 3/4), მაგრამ ის არაფერს ამბობს დანაშაულის რეციდივზე, როგორც პირობით ვადამდე გათავისუფლების ვადის განმსაზღვრელ კრიტერიუმზე.

საყურადღებოა საფრანგეთის პრაქტიკა, სადაც მსჯავრდებული შესაძლებელია პირობით ვადამდე გათავისუფლდეს თავისუფლების აღკვეთიდან უმცირეს ვადაში, ყოველგვარი მინიმალური ვადის მოხდის გარეშე, თუ მას ჰყავს ათ წლამდე შვილი, რომელიც მასთან იზრდებოდა მის დაპატიმრებამდე. მსგავსი მიდგომა დასაბუთებულია თავისუფლების აღკვეთის უარყოფითი ფაქტორების შემცირებით და აგრეთვე ოჯახური კავშირების გამყარების ხელშეწყობით, რაც დამნაშავის რესოციალიზაციისა და გამოსწორებისთვის ბიძგის მიმცემი ფაქტორია. ეს პრაქტიკა იშვიათად გამოიყენება.⁸ მსგავსი პრაქტიკის იშვიათად გამოიყენება რათქმაუნდა სწორი მიდგომაა, რადგან წინააღმდეგ შემთხვევაში 10 წლამდე შვილის ყოლა პრაქტიკულად სასჯელისგან გათავისუფლების გარანტიას გაუთანავრდებოდა. თუმცა მეორე მხრივ მართებულია, რომ ესეთ პრაქტიკას კანონმდებლობა იცნობს, რადგან ის იძლევა მსჯავრდებულთან მიდგომის მეტი ინდივიდუალიზაციის საშუალებას. მსგავსი რეგულაცია შვილისა და ოჯახის ინტერესების, მსჯავრდებულის პიროვნების და რისკების შეფასების შედეგად შესაძლებელს ხდის გამონაკლისის დაშვებას და პირობით ვადამდე გათავისუფლებისთვის მოსახდელი კანონით გათვალისწინებული მინიმალური ვადის გვერდის ავლით პატიმრის გათავისუფლებას სასჯელის შემდგომი მოხდისგან. საქართველოს კანონმდებლობა მსგავს შესაძლებლობას არ იცნობს. მართალია საქართველოს სსკ-ს 75-ე მუხლის თანახმად, სასამართლოს შეუძლია გადაუვადოს სასჯელის მოხდა ორსულ ქალს, მშობიარობის შემდეგ ერთ წლამდე, თუმცა ეს ფრანგული უპირობო გათავისუფლების ანალოგად ვერ ჩაითვლება, რადგან მისი სუბიექტი მხოლოდ ორსული ქალია. გარდა ამისა, ის არ არის პირობით ვადამდე გათავისუფლება (მიუხედავად იმისა, რომ როცა შვილს ერთი წელი შეუსრულდება, დედა შესაძლებელია გათავისუფლდეს სასჯელის შემდგომი მოხდისგან), ის სასჯელის გადავადებაა.

ვთვლი, რომ არ იქნებოდა ურიგო საქართველოში საფრანგეთის მსგავსი პრაქტიკის დანერგვა, როდესაც გამონაკლისის სახით შვილის, ოჯახის, პიროვნული მახასიათებლების, და სხვა რელევანტური ფაქტორების აწონ-დაწონვისა და ურთიერთდაპირისპირების შედეგად იშვიათ შემთხვევებში შესაძლებელი იქნებოდა კანონით დადგენილი მინიმუმის მოუხდელად პატიმრის პირობით ვადამდე გათავისუფლება.

⁸ გივი მიქანაძე, პატიმრის პირობით ვადამდე გათავისუფლება-ეროვნული გამოცდილება და საქართველოს რეალობა. კ. კორკელია სტატიათა კრებული 2012. გვ. 128.

თავი III. პატიმრის პირობით ვადამდე გათავისუფლებისთვის მომზადება

პატიმრის პირობით ვადამდე გათავისუფლებისთვის მომზადებაში რამოდენიმე გარემოება იგულისხმება, რომელთა არსებობაც აადვილებს რესოციალიზაციას, გამოსწორებას, ამცირებს განმეორებითი დანაშაულის ჩადენის ალბათობას და ხელს უწყობს უმტკივნეულო გადასვლას თავისუფალ ცხოვრებაში. ესენია გარესამყაროსთან კავშირის ეტაპობრივი აღდგენა, პატიმრობის პერიოდში ზოგადი და პროფესიული განათლების მიღება და სარეაბილიტაციო პროგრამები.

ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის 2003 წლის № 22 რეკომენდაციის თანახმად, ვიდრე პირი პირობით ვადამდე გათავისუფლებისთვის საჭირო პატიმრობის მინიმალურ ვადას მოიხდის, მას შეძლებისდაგვარად უნდა მიეცეს საშუალება იქონიოს კონტაქტი არა მხოლოდ საკუთარ ნათესავებთან და ოჯახის წევრებთან, არამედ შესაბამის ორგანიზაციებთან, პირებთან, რომლებიც ნებაყოფლობით ეხმარებიან მსჯავრდებულებს რესოციალიზაციასა და სწორ გზაზე დადგომაში. რეკომენდაცია სახელმწიფოს მოთხოვნას უყენებს, რომ მსჯავრდებულის მიერ კანონით დადგენილი მინიმალური სასჯელის მოხდამდე გარკვეული პერიოდით ადრე მას მიეცეს საშუალება იქონიოს ე.წ. „ციხის შვებულებები,, რაც ხელს შეუწყობს მის თავისუფლებისთვის მომზადებას და აამაღლებს მისი რესოციალიზაციისა და სწორ გზაზე დადგომის შანსს.⁹ ციხის შვებულებების აუცილებლობას ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის კიდევ ერთი რეკომენდაცია უსმევს ხაზს, რომლის თანახმად, გამოცდილება გვიჩვენებს, რომ მსჯავრდებულთათვის შვებულებების მინიჭება არის მათი სოციალური რეინტეგრაციის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი საშუალება.¹⁰ ეს საკითხი განსაკუთრებით სენსიტიურია მძიმე ან განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულისათვის გასამართლებული მსჯავრდებულის შემთხვევაში, როდესაც პირი საკმაოდ ხანგრძლივი პერიოდის განმავლობაში იმყოფება გარესამყაროსგან იზოლირებული. ამ საკითხის სენსიტიურობას ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის (2006)2 „ევროპული ციხის წესების შესახებ” რეკომენდაციაც უსვავს ხაზს, რომელიც მიუთითებს, რომ „იმ პატიმართა შემთხვევაში, რომლებიც დიდი ვადით რჩებიან ციხეში, მიღებული უნდა იქნას შესაბამისი ზომები, რათა თანდათან განხორციელდეს დაბრუნება თავისუფალ, ჩვეულებრივ საზოგადოებაში,,¹¹ ამ სტანდარტს ქართული კანონმდებლობა არ შეესაბამება, რადგან პატიმრობის კოდექსის 27-ე მუხლის თანახმად, მსჯავრდებულს თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულების გარეთ ხანმოკლე გასვლის უფლება შეიძლება მიეცეს, თუ მან მოიხადა პატიმრობის კოდექსით დადგენილი ვადა: ნაკლებად მძიმე დანაშაულზე-სასჯელის არანაკლებ 1/2; მძიმე დანაშაულზე-სასჯელის არანაკლებ 2/3; განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულზე-სასჯელის არანაკლებ 3/4. რაც შეეხება არასრულწლოვან მსჯავრდებულს: ნაკლებად მძიმე

⁹ Рекомендация Rec (2003) 22 Комитета министров Совета Европы „Об условно-досрочном освобождении,, Приложение к Рекомендации N Rec (2003) 22. III. Подготовка к условно-досрочному освобождению.

¹⁰ Рекомендация Rec (82) 16 Комитета министров Совета Европы „О предоставлении отпусков заключенным,,.

¹¹ ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (2006)2 „წვერი სახელმწიფოებისადმი ევროპულ ციხის წესებთან დაკავშირებით,,. 107.2.

დანაშაულზე-სასჯელის არანაკლებ 1/3; მძიმე დანაშაულზე-სასჯელის არანაკლებ 1/2; განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულზე-სასჯელის არანაკლებ 2/3

გამომდინარე იქიდან, რომ საქართველოს სსკ-ს 72-ე მუხლითა და პატიმრობის კოდექსის მე-40 მუხლით პირობით ვადამდე გათავისუფლებისთვის დადგენილია ზუსტად იგივე ვადები, რაც პატიმრობის კოდექსით მისთვის თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულების გარეთ წელიწადში ორჯერ (ხოლო 3 წლამდე ბავშვის დედებისთვის და არასრულწლოვნებისთვის-წელიწადში სამჯერ) ხანმოკლე (არაუმეტეს ხუთი დღისა) გასვლის უფლების მოსაპოვებლად საჭირო, ამკარაა რომ ევრო-საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის 2003 წლის № 22 რეკომენდაციის ეს დებულება ჩვენი კანონმდებლობით არ სრულდება. ამის გამოსასწორებლად, მიზანშეწონილად მიმაჩნია, მსჯავრდებულისთვის ციხის გარეთ ხანმოკლე გასვლის უფლების მოსაპოვებლად დადგენილი მოსახდელი მინიმალური ვადის შემცირება და გარდა ამისა, „ციხის შვებულებების“, მაქსიმალური წლიური რაოდენობის მცირედით გაზრდა. თუ საჭიროა, „ციხის შვებულებების“ განმავლობაში მსჯავრდებულს უნდა დაევალოს დაამყაროს კონტაქტი იმ პირებთან თუ ორგანიზაციებთან, რომლებიც მას რესოციალიზაციასა და სწორ გზაზე დადგომამი დაეხმარებიან.

იმისთვის, რათა პატიმრის გათავისუფლება იყოს გეგმაზომიერი და მაქსიმალურად უმტკივნეულო, ევროპის საბჭოს მონისტრთა კომიტეტის 2010 წლის № 1 რეკომენდაცია მოითხოვს, რომ მსჯავრდებულის ვადამდე გათავისუფლებამდე პრობაციის ორგანოებს ჰქონდეთ ხელმისაწვდომობა მასთან, რათა დაეხმარონ მას გათავისუფლებისთვის მომზადებაში, საზოგადოებაში რეინტეგრაციის პროცესის დაგეგმვაში.¹² ეს სტანდარტი ქართული პრობაციის ორგანოების მიერ დაცულია. პრობაციის ეროვნული სააგენტოს მიერ 2014 წლის 1 აპრილს მოწოდებული ინფორმაციის თანახმად, პრაქტიკაში ამ პირობათა შესრულებას დიდი ყურადღება ეთმობა. პრობაციის ორგანოები უშუალოდ არიან ჩართულნი პატიმართა პირობით ვადამდე გათავისუფლების პროცესში, განსაკუთრებით არასრულწლოვან მსჯავრდებულთა შემთხვევაში. არასრულწლოვან მსჯავრდებულთა პირობით ვადამდე გათავისუფლებამდე, პრობაციის ოფიცერი/სოციალური მუშაკი აფასებს მსჯავრდებულის ოჯახის მდგომარეობას, საცხოვრებელ პირობებს და ოჯახის წევრთა დამოკიდებულებას მსჯავრდებულთან. გარდა ამისა, მსჯავრდებულის თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულებიდან კალენდარულად გათავისუფლებამდე ორი კვირით ადრე, პრობაციის ოფიცერი/სოციალური მუშაკი ხვდება მას და აცნობს, თუ რა უფლება-მოვალეობები ექნება პირობითი მსჯავრის განმავლობაში.

3.1 პატიმართა განათლება და შრომა

პირობით ვადამდე გათავისუფლება დასაშვებია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ პატიმრობის მიზნები ვადაზე ადრე იქნა მიღწეული და პირი მზად არის დაუბრუნდეს საზოგადოებას ჯანსაღ წევრად. პატიმრის პირობით ვადამდე გათავისუფლებისთვის მომზადებისას, უპირველეს ყოვლისა, იგულისხმება, რომ პატიმრობის მოხდის ვადაში მოხდა მისი სწორ გზაზე დაყენება. პატიმრის განათლებით უზრუნ-

¹² ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის 2010 წლის № 1 რეკომენდაცია. VI. პრობაცია: საზოგადოებაში ხელახლა დამკვიდრება (რეინტეგრაცია).

ველყოფა მისი პირობით ვადამდე გათავისუფლებისთვის მომზადების უმნიშვნელოვანესი დეტალია. პატიმართა განათლებით უზრუნველყოფას ეხება არაერთი საერთაშორისო აქტი. მათ შორისაა: ციხის ევროპული წესები (1987) (77-82 მუხლები); „ UNESCO „-ს რეკომენდაციები მოზრდილთა განათლების თაობაზე (1985); ევროპული კომიტეტის ანგარიში „განათლება ციხეში„ (1989) და მის საფუძველზე ევროპის საბჭოს მიერ გამოქვეყნებული ჩვიდმეტი რეკომენდაცია; გაერთიანებული ერების კონვენცია ბავშვის უფლებების თაობაზე (1989) (37-ე მუხლი); და რათქმაუნდა ადამიანის ძირითად უფლებათა და თავისუფლებათა ევროპული კონვენციის მე-2 მუხლი.

1987 წლის „ციხის ევროპული წესების„ თანახმად, ციხეს უნდა გააჩნდეს სრული საგანმანათლებლო პროგრამა, რათა ყველა პატიმრის ინდივიდუალური ინტერესები და მოთხოვნილებები დაკმაყოფილდეს. ასეთი პროგრამების მიზანი უნდა იყოს რესოციალიზაციის გაადვილება და პატიმრების საკუთარ თავზე შექმნილი უარყოფითი წარმოდგენის, საკუთარი ღირსებისადმი დამოკიდებულების გაუმჯობესება.¹³

საქართველოში პატიმართა განათლების საკითხს პატიმრობის კოდექსის XVIII თავი არეგულირებს. ამ კანონის 113-ე მუხლი ავალდებულებს ციხის ადმინისტრაციას, რომ მან შექმნას პირობები, რათა პატიმრებმა მიიღონ ზოგადი და პროფესიული განათლება. გარდა ამისა, ციხის ადმინისტრაციას მოუწოდებს დაწესებულებაში მოაწყოს ბიბლიოთეკა, რომელიც აღჭურვილია როგორც საგანმანათლებლო ლიტერატურით, ისე მსჯავრდებულისთვის გასაგებ ენაზე მოცემული თავისუფლების აღკვეთის აღსრულების შესახებ საქართველოს და საერთაშორისო კანონმდებლობით. პატიმრობის კოდექსის 114-ე მუხლის თანახმად, პატიმარს უნდა ჰქონდეს საშუალება მიიღოს სრული ზოგადი განათლება საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების მინისტრის მიერ დამტკიცებული პროგრამით. პატიმრობის კოდექსი საგანგებოდ ეხება არასრულწლოვან პატიმართა განათლებას, და ამბობს, რომ სავალდებულოა მათთვის დაწყებითი და საბაზისო განათლების მიცემა. აქიდან გამომდინარე, შეგვიძლია ვთქვათ, რომ საქართველოს კანონმდებლობით გარანტირებულია პატიმრისთვის როგორც ზოგადი, ასევე პროფესიული განათლება.

მთლიანობაში საქართველოს კანონმდებლობა აკმაყოფილებს პატიმართა განათლებასთან დაკავშირებულ ევროპულ სტანდარტებს, თუმცა არა აბსოლუტურად. მაგალითისთვის შეგვიძლია მოვიყვანოთ ევროპის საბჭოს ჩვიდმეტი რეკომენდაციათაგან ერთ-ერთი. მეთოთხმეტე რეკომენდაციის თანახმად, როცა ეს შესაძლებელია, პატიმრებს უნდა მიეცეთ შესაძლებლობა მონაწილეობა მიიღონ ციხის გარეთ არსებულ განათლებაში.¹⁴ პატიმრობის კოდექსი ესეთ შესაძლებლობას არ იძლევა. საყურადღებოა სკანდინავიის ქვეყნების პრაქტიკა, კერძოდ კი გასული საუკუნის 70-იან წლებში მიღებული „სკადჰოგის გეგმა„. ამ გეგმის არსი იმაში მდგომარეობდა, რომ პატიმრებს (უპირატესად ღია ტიპის დაწესებულებებში) დღის განმავლობაში ანიჭებდა „თავისუფლების პრივილეგიას“, რათა მათ შეძლებოდათ მიეღოთ საზოგადოებაში ხელმისაწვდომი განათლება (სკოლაში, უნივერსიტეტში და სხვა საგანმანათ-

¹³ სსიპ „სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის სასწავლო ცენტრი„ განათლება სკანდინავიის ციხეებში: მუდმივი სწავლის პერსპექტივა. 2007. გვ. 175.

¹⁴ სსიპ „სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის სასწავლო ცენტრი„ განათლება სკანდინავიის ციხეებში: მუდმივი სწავლის პერსპექტივა. 2007. გვ. 178.

ლებლო დაწესებულებებში).¹⁵ გეგმა აქცენტს აკეთებდა პატიმრის ინტერესებზე, თუ რა სახის პროფესიული განათლების მიღება სურდა თავად მას, რა იყო მისი ინტერესის სფერო. „გათავისუფლების პრივილეგიის,, მთავარი დასაბუთება და მიზანი არის პატიმართა წახალისება, რათა მათ განუვითარდეთ სოციალური იდენტურობა, იქიდან გამომდინარე, რომ ისინი სწავლობენ სხვა ჩვეულებრივ მოსწავლეებთან და სტუდენტთან ერთად.¹⁶

როგორც აღვნიშნეთ, პატიმართა განათლება პირობით ვადამდე გათავისუფლებისათვის მომზადების ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი კომპონენტი და მათი რესოციალიზაციის უმთავრესი წინაპირობაა. შესავამისად, სასურველია სახელმწიფოს მხრიდან კიდევ უფრო მეტი ყურადღება დაეთმოს ამ საკითხს, რაც კონკრეტული ცვლილებების განხორციელებაში გამოიხატება. სასურველია სასჯელაღსრულების დაწესებულებებში დაინერგოს პრაქტიკა, რომლის მიხედვითაც იმ მსჯავრდებულებს, რომლებთანაც ეს შესაძლებელია, მიეცემათ საშუალება განათლების მისაღებად დღის განმავლობაში განსაზღვრულ დროს გავიდნენ ციხიდან და იარონ შესაბამის საგანმანათლებლო დაწესებულებებში. რათქმაუნდა ამისთვის საჭირო იქნება, რომ პატიმრის მიმღებმა სასწავლო დაწესებულებამ უზრუნველყოს სათანადო ზედამხედველობა მასზე, მისი ციხის გარეთ ყოფნის საათებში, თუმცა ეს დიდწილად გაზრდის სწავლის ეფექტურობას. დანიის პრაქტიკამ აჩვენა, რომ დახურული ტიპის ციხეებში პატიმრები თავს პატიმრებად გრძნობდნენ მაშინაც კი, როცა გაკვეთილებს ესწრებოდნენ. ისინი პრაქტიკულად არ აღიქვავდნენ თავს მოსწავლეებად, სტუდენტებად, ან პირებად, რომლებსაც განათლების მიღება სურთ. რათქმაუნდა ეს გარემოება სერიოზულ გავლენას ახდენს სწავლის ხარისხზე და მათ მოტივაციაზე.¹⁷ ხოლო ის პატიმრები, რომლებიც „დღის განმავლობაში გათავისუფლების პრივილეგიით,, სარგებლობდნენ და განათლებას ჩვეულებრივ საგანმანათლებლო დაწესებულებებში იღებდნენ, რის შემდეგაც „სახლში,, ანუ ციხეში ბრუნდებოდნენ, სწავლას მეტი მოტივაციითა და ენთუზიაზმით ეკიდებოდნენ. ეს გარემოება კიდევ ერთხელ ადასტურებს, რომ პატიმართა განათლების ეფექტურობის გაზრდისთვის საჭიროა დაინერგოს „დღის განმავლობაში გათავისუფლების პრივილეგია,, საგანმანათლებლო მიზნებისთვის.

ევრო-საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის (2006)2 რეკომენდაციის თანახმად, ციხეებში შრომითი პროგრამები ისე უნდა იყოს დაგეგმილი, რომ შეესაბამებოდეს სასჯელის მოხდის მიზნებს.¹⁸ მსჯავრდებულის დასაქმებას ორი ძირითადი მიზანი აქვს. პირველი მიზანია, გათავისუფლების შემდგომ მას ჰქონდეს დაგროვილი დანაზოგი, რათა სიდუხჭირემ არ უბიძგოს მას განმეორებითი დანაშაულის ჩადენისკენ. მეორე მიზანი კი არის პატიმარს გაუჩნდეს/აუმაღლდეს შრომითი კომპეტენცია, რომ გათავისუფლების შემდგომ მოახერხოს შრომით ბაზარს მორგება. საყურადღებოა ნორვეგიაში ჩატარებული სკადჰამარის კვლევა, რომელიც 2000

¹⁵ სსიპ „სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის სასწავლო ცენტრი,, განათლება სკანდინავიის ციხეებში: მუდმივი სწავლის პერსპექტივა. 2007. გვ. 71.

¹⁶ სსიპ „სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის სასწავლო ცენტრი,, განათლება სკანდინავიის ციხეებში: მუდმივი სწავლის პერსპექტივა. 2007. გვ. 52.

¹⁷ სსიპ „სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის სასწავლო ცენტრი,, განათლება სკანდინავიის ციხეებში: მუდმივი სწავლის პერსპექტივა. 2007. გვ. 53

¹⁸ ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (2006)2 „წევრი სახელმწიფოებისადმი ევროპულ ციხის წესებთან დაკავშირებით,, 105.1

წლის გაზაფხულში, ნორვეგიის ციხის 247 პატიმრის მონაწილეობით ჩატარდა. კვლევამ დაადგინა, რომ პატიმართა შრომა არანაირად არ პასუხობდა შრომითი ბაზრის მოთხოვნებს, და ის არ აძლევდა პატიმრებს იმ გამოცდილებას, რომელიც მათ გათავისუფლების შემდგომ დასაქმებაში დაეხმარებოდათ. სკადჰამარის დასკვნის მიხედვით, ციხეში პატიმრის მიერ შესრულებულ სამუშაოს უნდა მოჰყვეს მისი ფორმალური კომპეტენციის ზრდა, რომ გათავისუფლების შემდგომ პატიმრებს მიეცეთ შესაძლებლობა მოერგონ შრომის ბაზარს და დასაქმდნენ. ამისთვის, უპირველეს ყოვლისა, თავად სამუშაოს სახეობა უნდა იყოს ადაპტირებული შრომის ბაზართან, ანუ ეს უნდა იყოს სამუშაო იმ სფეროში, რომელშიც უფრო რეალურია, რომ გარეთ იარსებებს სამუშაო. ანუ ციხეში ნასწავლი სამუშაო სასარგებლო და გამოსადეგი უნდა იყოს გათავისუფლების შემდეგ, რათა მსჯავრდებულს მომავალში დასაქმების პერსპექტივა მისცეს.¹⁹ სწორედ სკადჰამარის კვლევის შედეგად დადებულ დასკვნას იმეორებს ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის (2006)2 რეკომენდაცია, რომელიც წევრ სახელმწიფოებს მოუწოდებს, რომ პატიმრები ისეთი საქმით დასაქმონ, რაც გათავისუფლების შემდგომაც მისცემს მათ თავის რჩენის უნარს. ხსენებული რეკომენდაცია აგრეთვე მოუწოდებს წევრ სახელმწიფოებს, მისცენ პატიმრებს შესაძლებლობა შეთავაზებულ სამუშაოთაგან თავად შეარჩიონ მათთვის სასურველი.²⁰

პატიმრობის კოდექსის XVII სწორედ პატიმრის შრომის ორგანიზებას ეხება, რომლის თანახმად, პატიმარი შესაძლებელია დასაქმებულ იქნეს თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულების ტერიტორიაზე თავად დაწესებულების მიერ შექმნილ სამუშაო ადგილზე, ან ამავე ტერიტორიაზე არსებულ სახელმწიფო თუ არასახელმწიფო დაწესებულებაში. პატიმრობის კოდექსი არ ითვალისწინებს შესაძლო სამუშაოთა ჩამონათვალს, მხოლოდ მიუთითებს იმ გარემოებაზე, რომ სამუშაოს სახეობები, რომლებზეც აკრძალულია პატიმრის დასაქმება, თავად თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულების დებულებით განისაზღვრება, ხოლო პატიმარს უფლება აქვს, ციხის ადმინისტრაციის მიერ შეთავაზებულ სამუშაოებიდან თავად აირჩიოს მისთვის ყველაზე შესაფერისი. ვთვლი, რომ პატიმართა შრომის იმ მიზნის მისაღწევად, რომელიც სკადჰამარის კვლევამ დაასახელა, საჭიროა პატიმრობის კოდექსში მიეთითოს, რომ პატიმართათვის შათავაზებული სამუშაო მაქსიმალურად უნდა იყოს მორგებული შრომის ბაზარზე არსებულ რეალობას, ან ჩამოთვლილი იყოს ამ პრინციპით გამოკვეთილ პრიორიტეტულ სამუშაოთა სახეობები.

პატიმრის შრომით უზრუნველყოფის მეორე მიზანია გათავისუფლების შემდგომ მისთვის ფინანსური მარაგის შექმნა, რაც აამაღლებს მისი ცხოვრებისეული კეთილმოწყობის შესაძლებლობას, და შეამცირებს განმეორებითი დანაშაულის ჩადენის ალბათობას. ამ პრინციპს პატიმრობის კოდექსი სრულად იზიარებს და ადგენს, რომ მსჯავრდებულს შესრულებული სამუშაოსთვის ხელფასი ერიცხება პირად საბანკო ანგარიშზე და მისი სრული განკარგვის უფლება მას გათავისუფლებისას მიეცემა.

¹⁹ სსიპ „სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის სასწავლო ცენტრი,, განათლება სკანდინავიის ციხეებში: მუდმივი სწავლის პერსპექტივა. 2007. გვ. 123

²⁰ ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (2006)2 „წევრი სახელმწიფოებისადმი ევროპულ ციხის წესებთან დაკავშირებით,, 26-ე წესი.

თავი IV. მსჯავრდებულის პირობით ვადამდე გათავისუფლება

ევროპაში პირობით ვადამდე გათავისუფლების ორი სისტემა გამოირჩევა: დისკრეციული და სავალდებულო. დისკრეციულის შემთხვევაში, რომელიც საქართველოში მოქმედებს, კანონი განსაზღვრავს მინიმალურ ვადას, რომლის მოხდის შემდეგ მსჯავრდებულს ეძლევა შესაძლებლობა, რომ შესაბამისმა ორგანომ, განიხილოს მისი პირობით ვადამდე გათავისუფლების საკითხი. სავალდებულო პირობით ვადამდე გათავისუფლების სისტემის შემთხვევაში ხდება სასჯელის პერიოდის განსაზღვრა, რომლის მოხდის შემდეგ მსჯავრდებული თავისუფლდება, თუ არ არსებობს კანონით განსაზღვრული საგამონაკლისო შემთხვევები, როცა პირობით ვადამდე გათავისუფლება გადავადდება მკაფიოდ განსაზღვრული ვადით.²¹ ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის 2003 წლის № 22 რეკომენდაცია ორივე სისტემას იცნობს, და მოითხოვს, რომ პირობით ვადამდე გათავისუფლება ეხებოდეს ყველა მსჯავრდებულს, თუნდაც უვადოდ თავისუფლება აღკვეთილს.²²

საქართველოში 2006 წლამდე მოქმედი სისტემით, ციხის დირექტორი წარუდგენდა მსჯავრდებულის საქმეს შესაბამის სასამართლოს, მისი პირობით ვადამდე გათავისუფლების საკითხის გადასაწყვეტად. 2006-2009 წლებში ეს ფუნქცია სასჯელაღსრულების დეპარტამენტში შექმნილ კომისიას გადაეცა. ის იხილავდა იმ მსჯავრდებულთა საქმეებს, რომლებმაც მოიხადეს სასჯელისგან პირობით ვადამდე გათავისუფლებისთვის კანონით დადგენილი მინიმალური ვადა და წყვეტდა, თუ რომელი საქმეები წარედგინა სასამართლოში გადაწყვეტილების მისაღებად. 2009 წლიდან კი პატიმართა პირობით ვადამდე გათავისუფლების საკითხს სასამართლო აღარ იხილავდა, ამას სასჯელაღსრულების სამინისტროს მუდმივმოქმედი კომისია აკეთებდა. 2010 წლის 1 ოქტომბრიდან კი პატიმართა პირობით ვადამდე გათავისუფლების საქმეების განიხილა და გადაწყვეტილების მიღება სასჯელაღსრულების სამინისტროს ადგილობრივ საბჭოებს დაევა. ხოლო მუდმივმოქმედმა კომისიამ მათი მაკონტროლებელი ორგანოს ფუნქცია შეითვისა²³

სსკ-ს 72-ე და პატიმრობის კოდექსის მე-40, 41-ე მუხლების თანახმად, საქართველოში პატიმრის პირობით ვადამდე გათავისუფლების საკითხს იხილავს საქართველოს სასჯელაღსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა სამინისტროს ადგილობრივი საბჭო. საქართველოს სასჯელაღსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა მინისტრის 2010 წლის 28 ოქტომბრის № 151 ბრძანების თანახმად, საქართველოში 3 ადგილობრივი საბჭო მოქმედებს. ესენია: აღმოსავლეთ საქართველოს ადგილობრივი საბჭო, დასავლეთ საქართველოს ადგილობრივი საბჭო და არასრულწლოვან მსჯავრდებულთა საქმეების განიხილველი ადგილობრივი საბჭო. აღნიშნული ბრძანება აგრეთვე განსაზღვრავს თითოეული საბჭოს იურისდიქციის ფარგლებს. აღმოსავლეთ საქართველოს ადგილობრივი საბჭო განიხილავს თბილისის, რუსთავის, გარდაბნის

²¹ გივი მიქანაძე, პატიმრის პირობით ვადამდე გათავისუფლება-ეროვნული გამოცდილება და საქართველოს რეალობა. კ. კორკელია სტატიათა კრებული. 2012. გვ. 124.

²² Рекомендация Rec (2003) 22 Комитета министров Совета Европы „Об условно-досрочном освобождении,„ Приложение к Рекомендации N Rec (2003) 22. II. Общие принципы.

²³ გივი მიქანაძე, პატიმრის პირობით ვადამდე გათავისუფლება-ეროვნული გამოცდილება და საქართველოს რეალობა. კ. კორკელია სტატიათა კრებული 2012. გვ. 130.

და მცხეთის ტერიტორიაზე მდებარე პატიმრობის/თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულებებში განთავსებული მსჯავრდებულების საქმეებს, გარდა არასრულწლოვან მსჯავრდებულთა საქმეებისა; დასავლეთ საქართველოს ადგილობრივი საბჭო განიხილავს აჭარის, ქუთაისის, ზუგდიდის, წყალტუბოს და ხონის ტერიტორიაზე განთავსებული თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულებებში განთავსებული მსჯავრდებულების საქმეებს, გარდა არასრულწლოვან მსჯავრდებულთა საქმეებისა; ხოლო არასრულწლოვანთა საქმეების განმხილველი ადგილობრივი საბჭო განიხილავს არასრულწლოვან მსჯავრდებულთა საქმეებს.

ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის 2003 წლის № 22 რეკომენდაციის თანახმად, როგორც კი მსჯავრდებული კანონით განსაზღვრულ მინიმალურ ვადას მოიხდის, შესაბამისმა სახელმწიფო ორგანოებმა თუ თანამდებობის პირებმა უნდა დაიწყონ პირობით ვადამდე გათავისუფლების გადაწყვეტილების მიღებისთვის საჭირო პროცედურა. რეკომენდაცია ხაზს უსვავს იმ გარემოებას, რომ ეს პროცედურები სახელმწიფო ორგანოებმა უნდა დაიწყონ, რათა მსჯავრდებულს თავად არ მოუხდეს მიმართვა შესაბამისი ორგანოსათვის პირობით ვადამდე გათავისუფლების საკითხის განხილვის თაობაზე. ამ შემთხვევაში, იარსებებდა რისკი იმისა, რომ მსჯავრდებულს, მის ახლობელს ან ადვოკატს შესაძლოა რაიმე შეეშალოს, ვადა არასწორედ გამოთვალოს, ან დოკუმენტაცია წარადგინოს არასრულად, რაც მიმართვის განუხილველად დატოვებას გამოიწვევს. გამომდინარე იქიდან, რომ ვადის გაშვებამ, ან სხვა სახის შეცდომამ შესაძლოა გამოიწვიოს მიმართვის განხილვის გარეშე დატოვება, რეკომენდაცია სწორედ ესეთ მიდგომას უჭერს მხარს. ქართული კანონმდებლობა ამ მოთხოვნას შეესაბამება. პატიმრობის კოდექსის 42-ე მუხლის თანახმად, თუ მსჯავრდებულმა მოიხადა პირობით ვადამდე გათავისუფლებისთვის კანონით დადგენილი ვადა, ციხის ადმინისტრაცია ვალდებულია დაუყოვნებლივ მიმართოს ადგილობრივ საბჭოს შესაბამისი შუამდგომლობით და ამის შესახებ აცნობოს მსჯავრდებულს.

ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის 2003 წლის № 22 რეკომენდაცია ავალდებულებს სახელმწიფოს შექმნას ისეთი ქმედითი მექანიზმი, რომელიც მსჯავრდებულს მისცემს შესაძლებლობას ზემდგომ დამოუკიდებელ და მიუკერძოებელ ორგანოში გაასაჩივროს პირობით ვადამდე გათავისუფლების საკითხის განმხილველი ორგანოს როგორც გადაწყვეტილების შინაარსი, ასევე პროცედურული გარანტიების არდაცვა საკითხის განხილვის თუ გადაწყვეტის პროცესში.²⁴ როგორც ითქვა, თავისუფლებააღკვეთილი მსჯავრდებულის პირობით ვადამდე გათავისუფლების საკითხს საქართველოში ადგილობრივი საბჭოები იხილავენ. ხოლო მათი უარყოფითი გადაწყვეტილების გასაჩივრება, მინისტრის № 151 ბრძანების 21-ე მუხლის თანახმად, მსჯავრდებულს დასაბუთებული გადაწყვეტილების გაცნობიდან 1 თვის ვადაში შეუძლია სასამართლოში ერთჯერადად ადმინისტრაციული წესით. თუმცა იმ შემთხვევაშიც კი, როცა სასამართლო დაადგენს, რომ გადაწყვეტილების მიღებისას არ იქნა გათვალისწინებული ყველა შესაბამისი გარემოება, ის ვერ ცვლის საბჭოს გადაწყვეტილებას, არამედ უბრალოდ უბრუნებს მას საქმეს ხელახალი განხილვისთვის. გასაჩივრების ესეთი

²⁴ Рекомендация Rec (2003) 22 Комитета министров Совета Европы „Об условно-досрочном освобождении,„ Приложение к Рекомендации N Rec (2003) 22. VIII. Процессуальные гарантии.

პროცედურა რათქმუნდა ვერ ჩაითვლება ოპტიმალურად და მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაციის მოთხოვნის დამაკმაყოფილებელ მექანიზმად, რადგან საქმის ადმინისტრაციული წესით განმხილველი სასამართლო ვერ ცვლის საბჭოს გადაწყვეტილებას. მაშინაც კი, თუ სასამართლომ დაუბრუნა საქმე ადგილობრივ საბჭოს ხელახალი განხილვისთვის, არ არსებობს არანაირი გარანტია იმისა, რომ აღნიშნული ორგანო გაითვალისწინებს სასამართლოს პოზიციას, რის გამოც გასაჩივრების როლი და ფუნქცია ამ შემთხვევაში ერთიორად ნივილირდება.

საქართველოს კანონმდებლობა ითვალისწინებს ადგილობრივი საბჭოს უარყოფითი გადაწყვეტილების გადასინჯვის კიდევ ერთ მექანიზმს. ეს არის სასჯელაღსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა სამინისტროს მუდმივმოქმედი კომისია. მუდმივმოქმედი კომისიის დაკომპლექტების და საქმიანობის წესი განისაზღვრება პატიმრობის კოდექსის 44-ე მუხლით აგრეთვე საქართველოს სასჯელაღსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა მინისტრის №185.

მუდმივმოქმედი კომისია, პერიოდულად, მაგრამ არანაკლებ 3 თვეში ერთხელ, განიხილავს ადგილობრივი საბჭოს მიერ წარმოდგენილ ანგარიშებს მიღებულ გადაწყვეტილებათა შესახებ. მუდმივმოქმედ კომისიას საკუთარი ინიციატივით, შეუძლია გამოითხოვოს ადგილობრივი საბჭოს მიერ განხილული ნებისმიერი საქმე, რომლითაც მსჯავრდებულს უარი ეთქვა პირობით ვადამდე გათავისუფლებაზე ან სასჯელის მოუხდელი ნაწილის უფრო მსუბუქი სახის სასჯელით შეცვლაზე და შეცვალოს მისი გადაწყვეტილება. თუმცა, მუდმივმოქმედი კომისიის მიერ საქმის გამოთხოვა და განხილვა ვერ ჩაითვლება ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის 2003 წლის № 22 რეკომენდაციით გათვალისწინებული გასაჩივრების სრულყოფილი მექანიზმის არქონის მაკომპენსირებელ ფაქტორად, იმ მიზეზის გამო, რომ ეს არ არის გასაჩივრების მექანიზმი, რადგან მუდმივმოქმედ კომისიაში ადგილობრივი საბჭოს უარყოფით გადაწყვეტილებას მსჯავრდებული არ ასაჩივრებს, არამედ კომისია თავად წყვეტს საქმის გამოთხოვის და განხილვის საკითხს. გარდა ამისა, მუდმივმოქმედი კომისიის მიერ ამ გადაწყვეტილებათა გადასინჯვის წესი კონსტიტუციის მე-14 მუხლით გარანტირებულ თანასწორობის პრინციპს არღვევს. თანასწორობის პრინციპის თანახმად, პირი სხვა პირთან მიმართებით უთანასწოროდ შეიძლება იქნეს განხილული მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ არსებული განსხვავება იძლევა ამ უთანასწორობის მართლზომიერების დასაბუთების საშუალებას.²⁵ ხოლო ამ შემთხვევაში კი რეალურად საუბარი ვერ იქნება უთანასწორობის მართლზომიერების დასაბუთებაზე, რადგან ადგილობრივი საბჭო წარუდგენს მუდმივმოქმედ კომისიას ანგარიშს, რომელშიც უბრალოდ ჩამოთვლილია ის საქმეები, რომლებზეც საბჭომ უარყოფითი გადაწყვეტილება მიიღო. ამ ანგარიშიდან კომისია საკუთარი შეხედულებით, ისე რომ კანონით არანაირი კრიტერიუმები არ არის გაწერილი, არჩევს, თუ რომელ საქმეებს განიხილავს. მიმაჩნია, რომ კანონში, კერძოდ კი მინისტრის ბრძანებაში, რომელიც არეგულირებს მუდმივმოქმედი კომისიის საქმიანობას, კონკრეტულად უნდა გაიწეროს ის კრიტერიუმები, თუ რა შემთხვევაში უნდა გამოითხოვოს და განიხილოს მუდმივმოქმედმა კომისიამ ადგილობრივი საბჭოს მიერ არდაკმაყოფილებული

²⁵ ლ. იზორია, ვ. კორკელია, ვ. კუბლაშვილი, გ. ხუბუა. საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარები. გამომცემლობა „მერიდიანი“, თბილისი 2005. გვ. 23.

პირობით ვადამდე გათავისუფლების შუამდგომლობა. ამ კრიტერიუმების გაწერა შეამცირებს მუდმივმოქმედი კომისიის საქმიანობაში მიკერძოებულობის ელემენტების არსებობის ალბათობას და უფრო ეფექტურს გახდის მას. აქვე ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ საქართველოს სასჯელაღსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების მინისტრის № 185 ბრძანების თანახმად, მუდმივმოქმედი კომისიის წევრები ხელფასსარიღებენ.ეს ფაქტორი კიდევ ერთხელ მეტყველებს იმაზე, რომ მუდმივმოქმედი კომისია მხოლოდ ფორმალურად ითვლება ადგილობრივი საბჭოს გადაწყვეტილებებზე კონტროლის განმახორციელებელ ორგანოდ, რადგან იმ პირის მოტივაცია და პასუხისმგებლობა, რომელიც ამათუიმ საქმეში ხელფასს არ იღებს, როგორც წესი არ არის ისეთი, როგორც ანაზღაურებადი საქმის დროს. გარკვეულწილად სწორედ ამ გარემოებით აიხსნება მუდმივმოქმედი კომისიისთვის კანონის მიერ ისეთი ზერელე და კონკრეტულობას მოკლებული ფუნქციებისა და სამოქმედო არეალის მინიჭება, როგორცაც მოქმედი საკანონმდებლო რეგულაცია ითვალისწინებს.

ჩემი შეხედულებით, ადგილობრივი საბჭოს უარყოფითი გადაწყვეტილების გასაჩივრების მექანიზმის დახვეწა და ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის 2003 წლის № 22 რეკომენდაციით გათვალისწინებულ გასაჩივრების სტანდარტთან დაახლოება სამი გზითაა შესაძლებელი. პირველი გზაა, მსჯავრდებულს მიეცეს უფლება ადმინისტრაციული წესით სასამართლოში ერთჯერადად გაასაჩივროს ადგილობრივი საბჭოს გადაწყვეტილება, თუკი ის ჩათვლის, რომ განხილვა პროცესუალური დარღვევებით წარიმართა და არ იქნა დაცული შესაბამისი პროცესუალური გარანტიები. ამ შემთხვევაში, სასამართლო დაადგენს პროცედურული წესების დარღვევას და საქმეს ხელახალი განხილვისთვის დაუბრუნებს ადგილობრივ საბჭოს. ხოლო იმ შემთხვევაში, თუ მსჯავრდებულს პრეტენზია ადგილობრივი საბჭოს გადაწყვეტილების შინაარსთან და მის სამართლიანობასთან აქვს, ზემდგომ და მაკონტროლებელ ორგანოში-მუდმივმოქმედ კომისიაში მოხდეს გასაჩივრება, რომელსაც შეუძლია შეცვალოს გადაწყვეტილება. ადგილობრივი საბჭოს უარყოფითი გადაწყვეტილების გასაჩივრების ესეთი რეგულაცია, რომელიც ემყარება საჩივართა სახეების დიფერენციაციას უფრო სრულყოფილი და ქმედითი იქნებოდა, ვიდრე მოქმედი რეგულაცია. გარდა ამისა, ამ შემთხვევაში მაქსიმალურად იქნებოდა მიღწეული აღნიშნული რეკომენდაციის მიზანი, რომელიც მკაფიოდ გამიჯნავს გადაწყვეტილების შინაარსის თუ სამართლიანობის გასაჩივრებასა და განხილვისას პროცესუალური გარანტიების არდაცვის გასაჩივრებას. ამ შემთხვევაში მსჯავრდებულისთვის გასაჩივრება გაცილებით ეფექტიანი და დამაკმაყოფილებელი იქნებოდა.

მეორე გზად მესახება საჩივრის მიმდებ სასამართლოსთვის უფლებამოსილების გაზრდა. უფლებამოსილების გაზრდაში, ერთის მხრივ, ვგულისხმობ გამოწვევის წესით სასამართლოსთვის აქტის დასაბუთებულობასთან ერთად მის სამართლიანობაზე მსჯელობის პრეროგატივის მინიჭებას. ხოლო მეორეს მხრივ, იმ შემთხვევაში, თუ სასამართლო მივა იმ გადაწყვეტილებამდე, რომ ადგილობრივი საბჭოს უარი პირობით ვადამდე გათავისუფლებაზე დაუსაბუთებელი ანდა უსამართლოა, მას უნდა შეეძლოს აღნიშნული გადაწყვეტილების შეცვლა. დაბრუნება კი იმ შემთხვევაში უნდა ხდებოდეს, თუ საჩივარი შეეხება

ადგილობრივი საბჭოს მიერ გადაწყვეტილების მიღებისას პროცესუალურ დარღვევებს და სასამართლო დაადგენს, რომ ესეთ დარღვევებს ადგილი მართლაც ჰქონდა. ხოლო მუდმივმოქმედი კომისია, მოქმედი წესის მსგავსად, საკუთარი ინიციატივით გამოითხოვს საქმეებს, რომლებზეც საბჭომ უარყოფითი გადაწყვეტილება მიიღო და განიხილავს. თუმცა აქაც რათქმაუნდა კანონში მკაფიოდ უნდა გაიწეროს ის კრიტერიუმები, რომელთა მიხედვითა მუდმივმოქმედი კომისია გამოითხოვს საქმეებს ადგილობრივი საბჭოსგან.

მესამე გზაში, იგულისხმება ადგილობრივი საბჭოს გადაწყვეტილების გასაჩივრების ორი ინსტანციისგან შემდგარი მექანიზმის შემოღება. ეს გულისხმობს ადგილობრივი საბჭოს პირობით ვადამდე გათავისუფლებაზე უარის მის მაკონტროლებელ ორგანოში-მუდმივმოქმედ კომისიაში გასაჩივრებას. ხოლო იმ შემთხვევაში, თუ მუდმივმოქმედი კომისიის გადაწყვეტილებაც უარყოფითი იქნება, ამ გადაწყვეტილების ადმინისტრაციულ სასამართლოში გასაჩივრება.

ადგილობრივი საბჭოს გადაწყვეტილების გასაჩივრების სამივე გზა გაცილებით უფრო მიზანშეწონილი და ევროპულ სტანდარტებთან დაახლოებული იქნებოდა, ვიდრე გასაჩივრების მოქმედი პროცედურა, რომელიც, როგორც უკვე ითქვა, გასაჩივრების არასრულფასოვანი მექანიზმია. თუმცა, იმისათვის, რათა ადგილობრივი საბჭოს გადაწყვეტილებათა გადასინჯვის პროცედურა ეფექტური და სრულყოფილი იყოს, ვთვლი, რომ უპირველეს ყოვლისა აუცილებელია საკანონმდებლო ცვლილება, რომლის თანახმად მუდმივმოქმედი კომისიის წევრებს ხელფასი დაენიშნებათ, რაც გაზრდის მათ პასუხისმგებლობას, მოტივაციას და აქცევს მუდმივმოქმედ კომისიას რეალურად და არა ფორმალურად ადგილობრივი საბჭოს გადაწყვეტილებათა მაკონტროლებელ ორგანოდ.

დასკვნა

ექვს არ იწვევს, რომ ნებისმიერი ცივილიზებული სახელმწიფოს კანონმდებლობა უნდა შეესაბამებოდეს ევროპულ სტანდარტებს, რადგან სწორედ ეს არის იმის საწინდარი, რომ კანონით განმტკიცებული და დაცული იქნება ადამიანის უფლებები და თავისუფლებები, აგრეთვე ყველა ის პრინციპი, რომელიც განვითარებული სამყაროს ქვაკუთხედს წამოადგენს. საქართველო ევროინტეგრაციისკენ მისწრაფის, რაც იმას ნიშნავს, რომ ის მზადაა კეთილსინდისიერად შეასრულოს საერთაშორისო სამართლით განსაზღვრული ვალდებულებები და დაიცვას საერთაშორისო სამართლის საყოველთაოდ აღიარებული პრინციპები,²⁶ რისთვისაც აუცილებელია კანონმდებლობის ევროპულ სტანდარტებთან შესაბამება. ეს განსაკუთრებით სენსიტიურია პატიმართა პირობით ვადამდე გათავისუფლების სისტემის თემასთან მიმართებით, რომელიც პირდაპირ კავშირშია ადამიანის ძირითად უფლებებთან და თავისუფლებებთან. სწორედ ამიტომ მოითხოვს ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია, რომ არსებობდეს გათავისუფლების ნათელი პროცედურები,

²⁶ ლ. ალექსიძე. თანამედროვე საერთაშორისო სამართალი. თბილისი 2008. გვ. 56.

თავისუფლების დაკარგვის შემთხვევაში,²⁷ რაც კიდევ ერთხელ უსვავს ხაზს პატიმართა პირობით ვადამდე გათავისუფლების სისტემის გამართულობის, ეფექტური საქმიანობის უზრუნველყოფის და ევროპულ სტანდარტებთან შესაბამისობაში ყოფნის მნიშვნელობას.

წინამდებარე კვლევამ ნათლად აჩვენა, რომ მიუხედავად ბოლო ათწლეულის განმავლობაში მრავალი წინგადადგმული ნაბიჯისა, საქართველოში მოქმედი პატიმართა პირობით ვადამდე გათავისუფლების სისტემა ჯერ კიდევ არ არის სრულ შესაბამისობაში ევროპულ სტანდარტებთან. პატიმართა პირობით ვადამდე გათავისუფლების ყველა იმ სტადიის განხილვის და ევროპულ სტანდარტებთან მათი შესაბამისობის ანალიზის შედეგად, რომელსაც მსჯავრდებული გადის, რათა მოიპოვოს თავისუფლება, ვხედავთ, რომ ნაკლოვანებები თითოეულ მათგანზე არსებობს. გამოვლენილ იქნა ევროპულ სტანდარტებთან შეუსაბამობები, როგორც მსჯავრდებულის პირობით ვადამდე გათავისუფლებისთვის მომზადების ეტაპზე, ასევე პირობით ვადამდე გათავისუფლების გადაწყვეტილების მიღების სტადიებზე. მომზადების ეტაპზე ნაკლი არის ის, რომ მსჯავრდებულის მიერ კანონით დადგენილი მინიმალური სასჯელის მოხდამდე გარკვეული პერიოდით ადრე მას არ ეძლევა სასშუალება იქონიოს ე.წ. „ციხის შვებულებები“, რაც ხელს შეუწყობს მის თავისუფლებისთვის მომზადებას. ნაკლოვანებები გამოვლინდა აგრეთვე პატიმართა განათლების და შრომის კუთხითაც. ევრო-სტანდარტებს არ აკმაყოფილებს აგრეთვე ადგილობრივი საბჭოს გადაწყვეტილების გასაჩივრების პროცედურაც, რომელიც არ არის სრულყოფილი. გასაჩივრების პროცედურის არასრულყოფილება იმაში მდგომარეობს, რომ ორგანო (ადმინისტრაციული სასამართლო), სადაც ის საჩივრდება რეალურად ვერ ცვლის მას, არამედ უბრალოდ უბრუნებს საქმეს ადგილობრივ საბჭოს და არ არსებობს არავითარი გარანტია იმისა, რომ საბჭოს მიერ სასამართლოს პოზიცია გათვალისწინებული იქნება, რაც გასაჩივრების ეფექტს ამცირებს. ხოლო მუდმივმოქმედი კომისიის მიერ საქმეთა გამოთხოვის საკითხი კანონით არაა სათანადოდ მოწესრიგებული. ყველა ჩამოთვლილი ხარვეზი, რომელიც პატიმართა პირობით ვადამდე გათავისუფლების სისტემას აქვს, კომპლექსში აუარესებს ამ ინსტუტის მიზნების მიღწევას და მის ეფექტურობას. ეს კი, თავისთავად ცხადია, აშორებს ქართულ პირობით ვადამდე გათავისუფლების სისტემას ევროპული სტანდარტებისგან. აქიდან გამომდინარე, საჭიროა ახლო მომავალში სათანადო რეფორმების გატარების გზით ყველა ამ ნაკლოვანების გამოსწორება და პატიმრის პირობით ვადამდე გათავისუფლებასთან დაკავშირებული საქართველოს კანონმდებლობის ევროპულ სტანდარტებთან მაქსიმალურად შესაბამისობაში მოყვანა. ეს აუცილებელია, რადგან მსჯავრდებულთა პირობით ვადამდე გათავისუფლების გამართული სისტემის არსებობა ურყევი გარანტიაა იმისა, რომ მოხდეს მსჯავრდებულის რესოციალიზაცია და მის მიერ განმეორებითი დანაშაულის ჩადენის თავიდან აცილება, რაც საზოგადოებრივი უსაფრთხოებისა და კეთილდღეობის ერთ-ერთი უმთავრესი წინაპირობაა.

²⁷ ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია. მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტი; გივი მიქანაძე, პატიმრის პირობით ვადამდე გათავისუფლება-ეროვნული გამოცდილება და საქართველოს რეალობა. კ. კორკელია სტატიათა კრებული. 2012. გვ. 139.

I. გამოყენებული ნორმატიული მასალა, საერთაშორისო აქტები, კონვენციები, რეზოლუციები და რეკომენდაციები:

1. საქართველოს კონსტიტუცია.
2. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი.
3. საქართველოს პატიმრობის კოდექსი.
4. საქართველოს სასჯელაღსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა მინისტრის ბრძანება №151 2010 წლის 28 ოქტომბერი ქ. თბილისი. „საქართველოს სასჯელაღსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა სამინისტროს ადგილობრივი საბჭოების რაოდენობის, ტერიტორიული განსჯადობისა და ადგილობრივი საბჭოს ტიპური დებულების დამტკიცების შესახებ,,
5. საქართველოს სასჯელაღსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა მინისტრის ბრძანება №185 2010 წლის 27 დეკემბერი ქ. თბილისი. „საქართველოს სასჯელაღსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა სამინისტროს მუდმივმოქმედი კომისიის დებულების დამტკიცების შესახებ,,
6. ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია.
7. Рекомендация Rec (2003) 22 Комитета министров Совета Европы "Об условно-досрочном освобождении,,
8. Рекомендация Rec (82) 16 Комитета министров Совета Европы „О предоставлении отпусков заключенным,,
9. Рекомендация Rec (99) 22 Комитета министров Совета Европы „О проблеме переполнения тюрем и увеличения числа лиц, находящихся под стражей,,
10. ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (2006)2 „წევრი სახელმწიფოებისადმი ევროპულ ციხის წესებთან დაკავშირებით,,
11. ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (2006)2 „წევრი სახელმწიფოებისადმი ევროპულ ციხის წესებთან დაკავშირებით,,

II. გამოყენებული ბიბლიოგრაფია:

- 1) გივი მიქანაძე. პატიმრის პირობით ვადამდე გათავისუფლება - ევროპული გამოცდილება და საქართველოს რეალობა. ვ. კორკელია (რედ.) სტატიათა კრებული. 2011.
- 2) ლევან იზორია, კონსტანტინე კორკელია, კონსტანტინე კუბლაშვილი, გიორგი ხუბუა. საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარები. გამომცემლობა „მერიდიანი,, თბილისი 2005.
- 3) კონსტანტინე კუბლაშვილი. ძირითადი უფლებები. 2003.
- 4) სსიპ „სასჯელაღსრულებისა და პრობაციის სასწავლო ცენტრი,, განათლება სკანდინავიის ციხეებში: მუდმივი სწავლის პერსპექტივა. 2007.
- 5) ლევან ალექსიძე. თანამედროვე საერთაშორისო სამართალი. თბილისი 2008.
- 6) Nicola Padfield, Dark van Zyl Smit & Frieder Dünkel. *Release from Prison: European Policy and Practice*, 2010.

პატიმართა პირობით ვადამდე გათავისუფლების შესაბამისობა ევროპულ სტანდარტებთან

იასონ (იანი) კანდელაკი

ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის მაგისტრატურის მეორე კურსის სტუდენტი (სპეციალიზაცია: სისხლის სამართალი)

რეზიუმე

პატიმართა პირობით ვადამდე გათავისუფლების ინსტიტუტი ყოველთვის იყო, არის და იქნება აქტუალური თემა ნებისმიერი ცივილიზებული სახელმწიფოსთვის. სტატიაში დასაბუთებულია ამ ინსტიტუტის გამართული მუშაობისა და სწორი საკანონმდებლო რეგულაციის მნიშვნელობა, რისთვისაც იგი აუცილებლად უნდა შეესაბამებოდეს ევროპულ სტანდარტებს. სტატია მიზნად ისახავს მოახდინოს პირობით ვადამდე გათავისუფლების ყველა ეტაპის, დაწყებული მომზადებიდან, დასრულებული ადგილობრივი საბჭოს მიერ გადაწყვეტილების მიღებით (თუმცა არის კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი მნიშვნელოვანი ეტაპი, პრობაცია, რომელიც ძალზე ფართო თემაა, და მას მომავალში ცალკე სტატია დაეთმობა) შედარება ევროპულ სტანდარტებთან. სტატიაში მოცემული კვლევა ემყარება ოფიციალურ სტატისტიკას, მოწოდებულს პრობაციის ეროვნული სააგენტოს მიერ, აგრეთვე საქართველოს კანონმდებლობის შედარებას ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაციებთან, რეზოლუციებთან, რომლებიც ამ ინსტიტუტს ეხება და ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა ევროპულ კონვენციასთან. სტატიაში განხილულია აგრეთვე რიგი საზღვარგარეთის ქვეყნების პრაქტიკა და საკანონმდებლო რეგულაციები, რომელთა იმპლემენტაცია ქართულ რეალობაში მიზანშეწონილი იქნებოდა.

სტატიაში მოცემული კვლევის შედეგად, აღმოჩენილ იქნა არაერთი ხარვეზი პატიმართა პირობით ვადამდე გათავისუფლების სისტემაში და დასახულ იქნა მათი გამოსწორების ოპტიმალური გზები. პირველი ხარვეზი, რაზეც ყურადღება იქნა გამახვილებული, არის ის, რომ კანონით დადგენილი კრიტერიუმები, რომლებიც პირობით ვადამდე გათავისუფლების უფლების მოპოვებას შეეხება არ არის ყოვლისმომცველი. ამასთან დაკავშირებით სტატიაში მოყვანილია რიგი ევროპული ქვეყნების პრაქტიკა, სადაც საკანონმდებლო კრიტერიუმები მეტად დახვეწილია, და მოსახდელი მინიმალური ვადა დამოკიდებულია არა მხოლოდ დანაშაულის კატეგორიაზე, არამედ დამნაშავის წარსულზე, საზოგადოებრივ საშიშროებაზე, რადგან ერთ-ერთ მაკვალიფიცირებელ გარემოებას იქ რეციდივიც წარმოადგენს. ნაკლოვანებები აღმოჩენილ იქნა პირობით ვადამდე გათავისუფლების მომზადების სტადიაზეც, რაც უკავშირდება ციხის შვებულებებს, რის თაობაზეც სტატიაში გამოთქმულია რიგი რეკომენდაციები. სტატიაში მოცემულია აგრეთვე ციხეებში განათლების და შრომის სისტემის გაუმჯობესების გზებიც, რისთვისაც განხილულია სკანდინავიის ქვეყნების წარმატებული პრაქტიკა.

კიდევ ერთი თვალსაჩინო ხარვეზი, რაც იქნა იდენტიფიცირებული კვლევის შედეგად არის ის, რომ საქართველოში არ არსებობს სრულფასოვანი მექანიზმი ადგილობრივი საბჭოების უარყოფითი გადაწყვეტილების გასინჯვისა.

ადმინისტრაციული სასამართლო, სადაც ის საჩივრება, რეალურად გადაწყვეტილებას ვერ ცვლის, მხოლოდ უბრუნებს უკან საბჭოს. ხოლო მუდმივმოქმედი კომისია, რომელიც უფლებამოსილია თავად გამოითხოვოს საქმეები ხელმძღვანელობს კანონით განუსაზღვრელი და ბუნდოვანი კრიტერიუმებით. ნაშრომში დასახულია ამ ხარვეზის აღმოფხვრის სამი ყველაზე მიზანშეწონილი გზა.

Prisoners parole correspondence with European standards

Jason (Ian) Kandelaki

second-year graduate master-degree student at Tbilisi State University named after

I. Javakhishvili (specialization in criminal law)

Summary

The institute of prisoners parole has always been actual for any civilized country, and will always remain such. Present article reasons crucial meaning of proper prisoners parole system and the meaning of right legislative regulation, concerning parole. For this reason, prisoner's parole must correspond the European standards for sure. Article aims to compare each phase of prisoners parole with the European standards. These phases include prisoners preparing for the parole and making the decision by the local soviets. (though, parole means one more phase, in particular, probation, which is the conclusive level of prisoners parole, but considering, that it's too wide topic, it will be discussed in the ulterior freestanding article in the future.) research, given in this article is based on the official statistics, furnished by the national probation agency of Georgia. Article not only presents you the comparison of Georgian parole regulations with the Recommendations of the Committee of Ministers to member states, resolutions and European human rights convention, but also offers the ways of correcting the vices and discordances with European standards. Article also presents the practices and legislation regulations of some foreign countries, which might be useful to be implemented in the Georgian reality.

Research, given in the article, reveals a handful of vices in Georgian prisoners parole system and identifies the most optimum ways of reducing and correcting them. The first drawback, revealed by the research, is that the criteria, concerning prisoners parole in Georgia are not comprehensive and perfect. In connection with this, article offers the practices of some European countries, whose criteria are more various wide and perfect. These canons consider not only the category of crime, but also criminal's past, menace of his personality, designating the minimal period he must serve in jail for parole. One of the **qualificatory conditions** there is the crime recrudescence. Vices have been revealed also at the stage of preparation for parole. These vices are connected to the regulation of prison vacations, and thereby article offers a number of recommendations in order to correct this minus. Article also provides with the ways of improvement educational and work systems in jails, and for that reason reviews the successful practices of some Scandinavian countries.

One more obvious vice, identified owing to the research, is that there is no sterling mechanism of local soviet's negative decisions revision. Administrative court, where this

decision is appealed, can't change it. It can only return the case back to the soviet, for repeated review. And the constant commission, wich can take out the cases from the soviet, to review them, guides with inexplicit and hazy criteria. Given work presents three best ways of correcting this vice.

**contrepartie conditionnelle premières libérations de prisonniers avec
standaptami européen**

Jason (Ian) Kandelaki
étudiante de deuxième année à l'Université d'état de Tbilissi nommé d'après I. Javakhishvili
(spécialisation en droit penal)

Résumé

L'institut de la libération à condition , avant terme est toujours actuel pour les pays civilisés. Dans cet article on donne l'importance de la régulation législative et du travail corrects de l'institut. Pour cela il doit entrer dans les critères europeens.L'article doit comparer tous les étapes de la libération à condition,avant terme: les préparatifs,les décisions du conseil local à ceux d'Europe.(il existe encore un étape important-la probation ,qui mérite d'être discuter dans un autre article).La recherche donnée dans l'article est basée sur la statistique officielle, présentée par l'Agence Nationale de Probation,aussi la comparaison de législation de la Géorgie aux recommandations et résolutions de la comité des ministres du Conseil Europeen, consernant cet institut et à la convention europeenne de droit de l'homme.On parle encore de la pratique des autres pays étrangers et des régulations législatives,dont l'implementation à la réalité géorgienne serait accessible.

Les recherches données dans l'article ont trouvé beaucoup de défauts au système de la libération à condition, avant terme des prisonniers.On a décidé de trouver les chemin à les corriger.Le premier défaut était suivant:les critères fixés par la loi , concernant le droit de la libération a condition,avant terme n'est pas complet.L'article donne les exemples des pays europeens ou les critères législatifs sont plus claires et le delai minimal de la prison dépend non seulement de la categorie du crime,aussi du passé du criminel,de danger pour la société,car la recidive porte des risques dans ces pays.On a trouvé de défauts à l'étape de la préparation du processus de libération à condition,avant terme ,ce qui est lié aux vacances à la prison.On en donne des recommandations.

L'article parle des succès des pays de Scandinavie qui est exemplaire à la question d'amélioration du système d'éducation et de travail.L'un des défauts est celui,qu'il n'existe pas en Géorgie le mécanisme complet pour étudier les décisions negatives des conseils locaux.La cour administrative ne change pas la décision du conseil et il le lui rend .La commission permanente qui a le droit d'exiger les affaires, travaille des critères moins claires,indeterminés par la loi.L'article présente les trois chemins pour éliminer ces défauts.

ვენჩურული ფირმების მენეჯმენტის და კონკურენტუნარიანობის ანალიზის სპეციფიკა

ნოდარ გრძელიშვილი
ეკონომიკის დოქტორი, თბილისის სასწავლო უნივერსიტეტი „გორგასალი“ -
ლექტორი
საქართველოს დავით აღმაშენებლის სახელობის უნივერსიტეტის ასოცირებული
პროფესორი

ვენჩურულ ფირმებში სამეცნიერო-კვლევითი სამუშაოების მსვლელობის აღრიცხვის, კონტროლისა და ანალიზის პროცესები მოითხოვს მკაფიო ორგანიზაციას, კოორდინაციას, მოტივაციას და წარმოადგენს მენეჯმენტის სპეციფიკურ ობიექტს. სახელწოდება „ვენჩურული“ წარმოიშვა ინგლისური სიტყვიდან Venture – რაც ნიშნავს გარისკვას. ვენჩურული საწარმო არ არის გარანტირებული კრახისაგან, იგი ფინანსდება რისკიანი კაპიტალით.

მაგრამ „ვინც არ რისკავს, ის ვერ იგებს“. მოძებნილია რისკის მინიმიზაციის ფორმები. სტატისტიკა გვიჩვენებს, რომ ინვესტორთა 80% მაღალ მოგებას იღებს. ვენჩურული, ისევე როგორც ნებისმიერი სხვა ფირმის, კონკურენტუნარიანობის ანალიზი იწყება მისი კადრების და საწარმოო – სამეურნეო საქმიანობის ზოგადი დახასიათებით. რას წარმოადგენენ ინოვაციები, რომლებზეც ფირმა მუშაობს? გამომგონებელთა ინჟინერ-ტექნიკური მუშაკების და მენეჯერების შემადგენლობა? როგორია ახალი პროდუქციის/მომსახურების გასაღების შესაძლებლობების მარკეტინგული კვლევის ანალიზის შედეგები? როგორია ახალი პროდუქციის/მომსახურების სამეცნიერო-ტექნიკური მახასიათებლები და უპირატესობები და რაში მდგომარეობს მათი ანალოგებისაგან განსხვავება? არის თუ არა ინოვაციური პროდუქციის დამუშავება და წარმოება მოცემული საწარმოს ძირითადი მიმართულება? გასული საუკუნის 90-იანი წლების ეკონომიკური კრიზისის პირობებში, თავის გადარჩენისა და კადრების შენარჩუნებისათვის ვენჩურული ფირმა იძულებული იყო აეთვისებინა არაპროფილური სამუშაოს ბევრი სახეობა, მათ შორის, უბრალო სამეურნეო პროდუქციის წარმოება, როგორც შემოსავლის დამატებითი წყარო.

როგორია ვენჩურული ფირმის კოლექტივის საქმიანობის ძირითადი შედეგები, ბოლო წლების განმავლობაში (პროდუქციის სახეობების მიხედვით, ნატურალურ და ღირებულებით გამოსახულებაში? როგორ დადგინდა ინოვაციური პროდუქციის პრაქტიკული ღირებულება ექსპლოატაციის პროცესში?). მხოლოდ ამ კითხვებზე პასუხის გაცემის შემდეგ შეიძლება გადავიდეთ ვენჩურული ფირმების ფინანსურ-ეკონომიკურ ანალიზზე.

ვენჩურული ფირმის საქმიანობის ფინანსურ-ეკონომიკური ანალიზი მოიცავს:

- ფირმის ფინანსური მდგომარეობის წინასწარი შეფასების ჩატარებას (ექსპრეს-ანალიზს). ანალიტიკური აგრეგირებული ბალანსის ფორმირებას;
- კორექტირების მეთოდის დასაბუთებას და ბალანსის მუხლების გადაფასების ჩატარებას;

- ფირმის ბალანსის სტრუქტურის მაჩვენებლების (მიმდინარე ლიკვიდურობის კოეფიციენტი, საკუთარი საშუალებებით უზრუნველყოფის კოეფიციენტი, გადახდისუნარიანობის აღდგენის კოეფიციენტი) გაანგარიშებას;

- ფინანსური არამდგრადობის მაჩვენებელი მუხლების ანალიზს (ფირმის ქონებრივი მდგომარეობის ანალიზი ჯამურად და %-ად: მიმდინარე აქტივები, მაღალლიკვიდური აქტივები, დებიტორული დავალიანება, მატერიალურ-საწარმოო მარაგები, ფიქსირებული აქტივები, ნასესხები კაპიტალი, კრედიტორული დავალიანება, გრძელვადიანი ვალდებულებები, საკუთარი კაპიტალი, ბალანსი);

- დასკვნას ფირმის ფინანსური მდგომარეობის შესახებ, ფინანსური ანგარიშგების წინასწარი ანალიზის შედეგების მიხედვით.

ფინანსური ანგარიშგების წინასწარი ანალიზის საფუძველზე შეიძლება გაკეთდეს დასკვნა იმის შესახებ, რომ ვენჩურულ ფირმას აქვს სერიოზული სირთულეები, თუ:

- მიმდინარე ლიკვიდურობის კოეფიციენტს დასაშვებზე ნაკლები მნიშვნელობა აქვს;

- საკუთარი საშუალებებით უზრუნველყოფის კოეფიციენტი საანგარიშო პერიოდის დასაწყისში და ბოლოს უარყოფითი მნიშვნელობისაა და შემცირების ტენდენციით ხასიათდება;

- ბალანსში გამოჩნდა საანგარიშო პერიოდის დაუფარავი ზარალი;

- მოხდა საკუთარი საშუალებების შემცირება;

- კრედიტორული დავალიანება აღემატება დებიტორულ დავალიანებას. გარდა ზემოთ აღნიშნული ანალიზისა, მენეჯერებისათვის აუცილებელია შექმნილი მდგომარეობის გაუმჯობესების გზების უფრო ღრმა და ეფექტიანი გამოვლენა. შესაძლებელია რეინჟინირინგის ჩატარება. აუცილებელია არარენტაბელურ წარმოებებზე უარის თქმა და შედარებით მომგებიანი წარმოებების გაზრდა. ამ მიმართულებით უნდა მოხდეს ხელმძღვანელობის ძალისხმევის წარმართვა. ამიტომ, თუ ექსპრეს – ანალიზის მიხედვით ვენჩურული ფირმა არარენტაბელურია, ეს არ ნიშნავს, რომ იგი თავის საქმიანობას უახლოეს მომავალში შეწყვეტს, რადგან მას აქვს თავისი მაჩვენებლების ზრდის გამოუყენებელი შესაძლებლობები, რომელთა მოქმედებითაც შეუძლია კონკურენტუნარიანობის ამაღლება ინოვაციური პროდუქციის ხარჯზე.

ვენჩურული ფირმის ფინანსური მდგრადობის განსაზღვრა გულისხმობს:

- გადახდისუნარიანობის ანალიზს.

- წმინდა მობილური საშუალებების სიდიდის გაანგარიშებას;

- წმინდა მობილური საშუალებების მანევრულობის კოეფიციენტის გაანგარიშებას;

- ლიკვიდურობის კოეფიციენტის გაანგარიშებას (გაანგარიშება მოიცავს მიმდინარე, სწრაფი და აბსოლუტური ლიკვიდობის მნიშვნელობების განსაზღვრას);

- კაპიტალის სტრუქტურისა და საკუთარი საშუალებებით ვენჩურული ფირმის მიმდინარე საქმიანობის უზრუნველყოფის მაჩვენებლებს (ავტონომიის, ფინანსური დამოკიდებულების, ნასესხები და მოზიდული საშუალებების თანაფარდობის, ნასესხები საშუალებების გრძელვადიანი მოზიდვის, ინვესტიციების დაფარვის, გრძელვადიანი ინვესტიციების უზრუნველყოფის, საკუთარი საშუალებების მანევრულობის, მარაგებისა და ხარჯების უზრუნველყოფის, წმინდა მო-

ბილური საშუალებების მანევრულობის, მიმდინარე აქტივებისა და ძირითადი საშუალებების თანაფარდობის მაჩვენებლებს).

საქმიანი აქტივობის მაჩვენებლების ანალიზს განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს მენეჯმენტში, როგორც კონკურენტუნარიანობის დონის გამოვლენის მნიშვნელოვან ინსტრუმენტს. იგი მოიცავს:

- აქტივების ბრუნვადობას;
- საკუთარი კაპიტალის ბრუნვადობას;
- ძირითადი ფონდების ბრუნვადობას;
- სასაქონლო-მატერიალური მარაგების ბრუნვადობას;
- დებიტორული დავალიანების ბრუნვადობას.

რენტაბელობის მაჩვენებლებს განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება ვენჩურული ფირმების საქმიანობაში. ასეთი მაჩვენებლებია: გაყიდვების რენტაბელობა. გაანგარიშება ხდება შემდეგი სქემით: მრიცხველში ნაჩვენებია მოგება, მნიშვნელში კი წმინდა ამონაგები. ამ ჯგუფის მაჩვენებლებით შესაძლებელია რენტაბელობის ცვლილების ანალიზი ფასის, გასაღების მოცულობის და თვითღირებულების ცვლილების საფუძველზე. აქტივების წმინდა რენტაბელობა (ROA). გვიჩვენებს ვენჩურული ფირმის მთელი ქონების გამოყენების ეფექტიანობას.

აქტივების წმინდა რენტაბელობა = წმინდა მოგება : აქტივების საშუალო წლიური ღირებულებაზე.

ამ კოეფიციენტის შემცირება გვიჩვენებს ვენჩურული ფირმის პროდუქციაზე კლებად მოთხოვნას, აქტივების ზედმეტ დაგროვებას.

საწარმოო ფონდების რენტაბელობა. ამ მაჩვენებლით მსჯელობენ ძირითადი საწარმოო ფონდებისა და მატერიალური საბრუნავი საშუალებების გამოყენების ეფექტიანობაზე. აქტივების წმინდა რენტაბელობა ინვესტორებს ნათელ სურათს აძლევს იმის შესახებ, თუ რამდენად ეფექტიანია დაბანდება ვენჩურულ ფირმაში. საკუთარი კაპიტალის წმინდა რენტაბელობა (ROE) ასახავს ვენჩურული ფირმის საკუთარი კაპიტალის გამოყენების ეფექტიანობას და დიდ გავლენას ახდენს ვენჩურული ფირმის აქციების კოტირების დონეზე.

საკუთარი კაპიტალის წმინდა რენტაბელობა = წმინდა მოგება : საკუთარი კაპიტალის საშუალო წლიური ღირებულება.

საკუთარი კაპიტალის რენტაბელობა დამოკიდებულია გაყიდვების რენტაბელობაზე, ერთობლივი კაპიტალის ბრუნვის სისწრაფეზე და კაპიტალის სტრუქტურაზე. ეს თანაფარდობა ცნობილია როგორც დიუპონის ფორმულა.

რენტაბელობის დაბალი მაჩვენებლები მიუთითებენ ვენჩურული ფირმის დაბალი მოგების შესახებ, უარყოფითი მნიშვნელობების არსებობა კი ზარალის მაჩვენებელია. ვენჩურულ ფირმებში მენეჯერები არ მოელიან რენტაბელობის სწრაფ ცვლილებებს, ახალი პროდუქციის წარმატებულ სტარტამდე. ფირმა თავის გადარჩენისათვის იბრძვის და უზრუნველყოფს შემოსავლების იმ მინიმალურ დონეს, რომელიც მას აძლევს სამეცნიერო-საწარმოო საქმიანობისა და ხელფასის დროულად გაცემის შესაძლებლობას. ბევრი რამ დამოკიდებულია სპონსორებზე. ვენჩურული ფირმის სპეციფიკა, რომლის საქმიანობის ძირითადი სახეობაც მეცნიერული კვლევებია, იმაში მდგომარეობს, რომ მისი შექმნისას არცაა გათვალისწინებული მაღალი მოგების სწრაფად მიღება. კვლევებისა და სა-

კონსტრუქტორო სამუშაოების პერიოდში, ბუნებრივია, მხოლოდ ხარჯებთან გვაქვს საქმე, მაგრამ ინოვაციების დანერგვამ წარმოებაში და ბაზარზე ახალი პროდუქციის გასვლამ, არსებითად უნდა შეცვალოს ვენჩურული ფირმის ფინანსური მდგომარეობა.

წინასწარი მარკეტინგული კვლევების გამართლების შემთხვევაში, ახალი პროდუქცია უნიკალური და ექსპორტუნარიანია, არა აქვს ანალოგები მსოფლიოში და მისი კონკურენტუნარიანობა მაღალია. ხელსაყრელ დაკვეთებს ფირმა კრიზისიდან გამოყავს და უზრუნველყოფს მის სწრაფ განვითარებას. ამის ნათელი მაგალითია ფირმა Xerox-ის ისტორია, რომელმაც თავისი საქმიანობა მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ დაიწყო ვენჩურული ფირმის სახით, რომლის შტატშიც 6 ადამიანი ირიცხებოდა. დაახლოებით 3 ათეული წლის შემდეგ ფირმა შევიდა მსოფლიოს ათი უმსხვილესი კონცერნის რიგებში. ვენჩურული საწარმოსათვის აზრი აქვს, წარმოების ხარჯების შემცირების პარალელურად, ზედმეტი რგოლების შემცირების შესაძლებლობების ძიებას, რაც ხელს უწყობს კონკურენტუნარიანობის ამაღლებას. ახალი ვენჩურული ინვესტიციების წყაროების ძიების აუცილებლობის გარდა, საჭიროა საწარმოო ხარჯების შემცირება თანამედროვე კომპიუტერული ტექნოლოგიებისა და ინტერნეტის დანერგვით.

სახელმწიფოს მხრივ ვენჩურული ფირმების მხარდაჭერა და ინტერნეტ-ტექნოლოგიების განვითარება, წარმოადგენს ქვეყნის ეკონომიკის ზრდის საკმაოდ ეფექტიან საშუალებას.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. ე. ბარათაშვილი, ლ. ქოქიაური, მენეჯმენტის პრინციპები, თბილისი, 2010
2. ე. ბარათაშვილი, ლ. თაკალანძე, ნ. გრძელიშვილი – ბიზნესის კონკურენტუნარიანობა და ადმინისტრირება, თბილისი, 2011
3. თ. ხომერიკი, მენეჯმენტი, თბილისი, “ინოვაცია” 2006.
4. თ. შენგელია, ბიზნესის ადმინისტრირების საფუძვლები, თბ., ახალი საქართველო, 2008
5. Дракер, Питер Ф. Практика менеджмента / Пер. с англ. М.: Вильямс, 2000
6. Качалина Л.Н.- Конкурентноспособный менеджмент- М. Eksmo-Edukation, 2006.
7. Кирцнер И. Конкуренция и предпринимательство /Пер. с англ. под ред. А.Н.Романова. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2001.

**ვენჩურული ფირმების მენეჯმენტის და კონკურენტუნარიანობის
ანალიზის სპეციფიკა**

ნოდარ გრძელიშვილი
ეკონომიკის დოქტორი, თბილისის სასწავლო უნივერსიტეტი „გორგასალი“ -
ლექტორი
საქართველოს დავით აღმაშენებლის სახელობის უნივერსიტეტის ასოცირებული
პროფესორი

რეზიუმე

ნაშრომში მოცემულია ვენჩურული ფირმის განმარტება. საუბარია იმაზე, თუ რას მოიცავს ვენჩურული ფირმის საქმიანობის ფინანსურ-ეკონომიკური ანალიზი, რის საფუძველზე შეიძლება გაკეთდეს ფინანსური ანგარიშგების წინასწარი ანალიზის დასკვნა იმის შესახებ, რომ ვენჩურულ ფირმას აქვს სერიოზული სირთულეები. გარდა ზემოთ აღნიშნული ანალიზისა, მენეჯერებისათვის აუცილებელია შექმნილი მდგომარეობის გაუმჯობესების გზების უფრო ღრმა და ეფექტიანი გამოვლენა. შესაძლებელია რეინჟინირინგის ჩატარება. საუბარია, საქმიანი აქტივობის მაჩვენებლების ანალიზზე, რომელსაც განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს მენეჯმენტში, როგორც კონკურენტუნარიანობის დონის გამოვლენის მნიშვნელოვან ინსტრუმენტს.

საკუთარი კაპიტალის რენტაბელობა დამოკიდებულია გაყიდვების რენტაბელობაზე, ერთობლივი კაპიტალის ბრუნვის სისწრაფეზე და კაპიტალის სტრუქტურაზე. ეს თანაფარდობა ცნობილია როგორც დიუპონის ფორმულა.

რენტაბელობის დაბალი მაჩვენებლები მიუთითებენ ვენჩურული ფირმის დაბალი მოგების შესახებ, უარყოფითი მნიშვნელობების არსებობა კი ზარალის მაჩვენებელია. ვენჩურულ ფირმებში მენეჯერები არ მოელიან რენტაბელობის სწრაფ ცვლილებებს, ახალი პროდუქციის წარმატებულ სტარტამდე.

სახელმწიფოს მხრივ ვენჩურული ფირმების მხარდაჭერა და განვითარება, წარმოადგენს ქვეყნის ეკონომიკის ზრდის საკმაოდ ეფექტიან საშუალებას.

Analysis of Management and Competitiveness of the venture capital firms

Nodar Grdzlishvili
Dr. of economics, Tbilisi Teaching University „GORGASALI“- Lector
Associated professor at David Agmashenebeli Universiti of Georgia
Summary

The work provides an explanation of the venture capital firm. It covers the financial – economic analysis of the the venture capital firm’s activities; It explains how the conclusion is made about the fact that the venture capital firm is experiencing serious difficulties. In addition to the above-mentioned analysis, it is necessary for managers to discover new ways how to improve the existing situation. Major reengineering efforts can be conducted. This work deals with the analysis of business activity index, which has

particular importance in management as an important tool for detecting the level of competitiveness.

Low level of profitability indicate that the venture capital firm has low profits, a negative value indicates the existence of a loss. Managers of Venture capital firms do not expect rapid changes in profitability, until the successful launch of new products.

Supporting Venture Capital Firms by the state is the precondition of the economic growth.

Analyse de la gestion et de Compétitivité des entreprises de capital-risque

Nodar Grdzeliçvili - PhD, Professeur

Résumé

Le travail fournit une explication de la société de capital -risque . Il comprend l'analyse financière et économique des activités de l' entreprise de capital-risque ; Il explique comment la conclusion est faite sur le fait que la société de capital -risque connaît de sérieuses difficultés . En plus de l' analyse ci-dessus , il est nécessaire pour les gestionnaires de découvrir de nouvelles façons comment améliorer la situation existante . D'importants efforts de réingénierie peuvent être menées . Ce travail traite de l'analyse de l'indice d'activité de l'entreprise , qui revêt une importance particulière dans la gestion comme un outil important pour détecter le niveau de compétitivité.

Faible niveau de rentabilité indiquer que la société de capital -risque a de faibles profits , une valeur négative indique l'existence d'une perte . Les dirigeants d'entreprises de capital-risque ne s'attendent pas à des changements rapides de la rentabilité , jusqu'à ce que le lancement réussi de nouveaux produits.

Soutenir Venture Capital Firms par l'Etat est la condition préalable de la croissance économique.

**ინვესტირება მომავალსთვის
BP–საქართველოს მიერ განხორციელებული სოციალური
პროგრამები (ზოგადი მიმოხილვა)**

ნინო შადური
თბილისის სასწავლო უნივერსიტეტი „გორგასალი“
სოციალურ მეცნიერებათა და ბიზნესის ფაკულტეტის მაგისტრანტი

საერთო საბაზრო ღირებულების, არსებული მარაგების და წარმოების მოცულობის მიხედვით, BP ნავთობისა და გაზის ერთ-ერთი მოწინავე კომპანიაა მსოფლიოში, რომელიც თავის საქმიანობას 100-ზე მეტ ქვეყანაში ახორციელებს და ყოველდღიურად მილიონობით ადამიანს უზრუნველყოფს. ნავთობისა და გაზის გარდა, მისი საქმიანობა მოიცავს განახლებადი ენერჯის წყაროებს, მზის და ქარის ენერჯიებს. კომპანია საძიებო და მოპოვებით სამუშაოებს 26 ქვეყანაში ასრულებს. კომპანიის ძირითადი საშუალებების დაახლოებით 40% ამერიკის შეერთებულ შტატებშია კონცენტრირებული, ხოლო, დაახლოებით 25%- ინგლისში და ევროპის სხვადასხვა ნაწილში.¹

BP საქართველოში 1996 წლიდან მუშაობს. მისი საქმიანობის ძირითადი მიმართულებაა: ენერგორესურსების უსაფრთხოდ ტრანსპორტირება და მიწოდება. BP საქართველოს ტერიტორიაზე გამავალ ნავთობისა და გაზის სამ დიდ მილსადენს უწევს ექსპლუატაციას. დასავლეთის მიმართულების საექსპორტო მილსადენი WREP (The Western Route Export Pipeline), ცნობილი აგრეთვე, როგორც ბაქო-სუფსის მილსადენი, BP-ს მიერ საქართველოში განხორციელებული პირველი ინვესტიციაა, რომელიც 1999 წლიდან უსაფრთხოდ და წარმატებით ფუნქციონირებს. მილსადენის წარმადობა 100,000 ბარელია. საქართველოს ტერიტორიაზე ნავთობსადენის 373 კილომეტრიანი მონაკვეთი გადის (სრული სიგრძე 830კმ). მილსადენის საშუალებით კასპის ზღვის აზერბაიჯანის ჩირაგის საბადოდან მოპოვებული ნავთობი სანგაჩალის ტერმინალის გავლით დასავლეთ საქართველოში სუფსის ტერმინალამდე მიედინება. 2012 წლის მონაცემით მილსადენის საშუალებით გადაიზიდა 29 მილიონი ბარელი ნავთობი.²

ბაქო-თბილისი-ჯეიჰანის მილსადენი BTC (The Baku-Tbilisi-Ceyhan)³ მსოფლიოში ერთ-ერთი ყველაზე გრძელი მილსადენია. იგი რეგიონული მნიშვნელობის პროექტია, რადგან მან ბოსფორის გადატვირთული სრუტის გვერდის ავლით კასპიის ზღვა უშუალოდ ხმელთაშუა ზღვასთან დააკავშირა. მილსადენის მარშრუტი 2002 წელს დაიგეგმა, ხოლო მშენებლობა 2003 წლის გაზაფხულზე დაიწყო. მილსადენის მშენებლობა საქართველოში 2005 წელს დასრულდა და ნედლი ნავთობის პირველი პარტიის ექსპორტი თურქეთში მდებარე ჯეიჰანის ტერმინალში 2006 წლის ივნისში განხორციელდა.⁴

BTC მილსადენის საქართველოს მონაკვეთის სიგრძეა 249 კილომეტრი (სრული სიგრძე 1770 კმ). ნავთობსადენს დღეღამეში ერთი მილიონი ბარელი ნავთობის გატა-

¹BP საქართველო, მდგრადი განვითარების ანგარიში, 2005
²BPსაქართველოში, მდგრადი განვითარების ანგარიში, 2012
³<http://ge.bp.com/go/doctype/1335/16944/>
⁴[http://ge.bp.com/go/doc/1335/145150/-](http://ge.bp.com/go/doc/1335/145150/)

რება შეუძლია. 2012 წლის მონაცემით ნავთობსადენით გადაზიდულმა ნავთობის მოცულობამ 246 მილიონ ბარელს გადააჭარბა.⁵

სამხრეთ კავკასიური მილსადენი SCP (The South Caucasus gas Pipeline) ბუნებრივი აირის მიწოდებას ახორციელებს კასპიის ზღვის „შაჰ დენიზი“-ს საბადოდან აზერბაიჯანის, საქართველოს და თურქეთის ბაზრებზე. ბუნებრივი აირის ახალი წყარო რეგიონისთვის უაღრესად მნიშვნელოვანია. მისი საშუალებით საქართველოში პირველი კომერციული გაზი 2007 წელს შემოვიდა. SCP მილსადენის საქართველოს მონაკვეთის სიგრძეა 249 კილომეტრი (სრული სიგრძე 690 კმ). 2012 წლის მონაცემით მოხდა 143 მილიარდი სტანდარტული კუბური ფუტი, გაზის ტრანსპორტირება, რაც 25 მილიონზე მეტ ბარელი ნავთობის ეკვივალენტს უდრის.⁶

კომპანიის ინვესტიციები და მიმდინარე საქმიანობა დადებით ზეგავლენას ახდენს საქართველოს სოციალურ და ეკონომიკურ სფეროებზე, რაც გამოიხატება არა მხოლოდ კომპანიის მიერ ქვეყნის ბიუჯეტში გადახდილი გადასახადებით, აგრეთვე სამუშაო ადგილების შექმნით და კონტრაქტორებისთვის გაჩენილი შესაძლებლობებით. კომპანიას მნიშვნელოვანი წვლილი შეაქვს ქვეყნის საბიუჯეტო შემოსავლებში, ტარიფის და მოგების გადასახადის სახით გადახდილი თანხების მეშვეობით, რომელთა რაოდენობა მილსადენებით გადაზიდული ნავთობის მოცულობების მიხედვით იანგარიშება. 2012 წელს ბაქო-თბილისი-ჯეიჰანის მილსადენის კომპანიის ყველა პარტნიორის მიერ გადახდილმა მოგების გადასახადმა 34,6 მილიონი დოლარი შეადგინა, ხოლო 2011 წელს იგივე მაჩვენებელი 33 მილიონი დოლარი იყო. 2012 წელს ბაქო-სუფსის ნავთობსადენის ყველა პარტნიორის მიერ, საქართველოს ბიუჯეტში ტარიფის სახით 6,8 მილიონი დოლარი გადაირიცხა. მნიშვნელოვანია კომპანიის წვლილი ქვეყნის ექსპორტის საერთო ღირებულებაში: ოფიციალური სტატისტიკის მიხედვით, 2012 წელს, BP-ს მილსადენების ოპერაციებმა ექსპორტის მომსახურების საერთო ღირებულების დაახლოებით 9% შეადგინა. კომპანია ასევე ახდენს კაპიტალდაბანდებას საქართველოში, საქართველოს ბიზნესის განვითარებისთვის. 2012 წელს საქართველოში გაწეულმა საოპერაციო ხარჯებმა 118 მილიონი დოლარი შეადგინა, ხოლო 2011 წელს იგივე მაჩვენებელი 104,5 მილიონი დოლარი იყო. 2012 წელს კაპიტალური დაბანდების მოცულობამ დაახლოებით 26,7 მილიონი დოლარი შეადგინა, ხოლო 2011 წელს ეს მაჩვენებელი 19,5 მილიონი დოლარი იყო.⁷

აღნიშნულის გარდა, კომპანია ახორციელებს ისეთ საქმიანობებს, რაც დადებით ზეგავლენას ახდენს საქართველოს სოციალურ და ეკონომიკურ სფეროებზე. კერძოდ, საკუთარი ბიზნესის სოციალურ პასუხისმგებლობის ფარგლებში, კომპანია ახორციელებს ინვესტიციებს, რომელიც დადებითი შედეგების მომტანია როგორც ადგილობრივი მოსახლეობისთვის, ასევე თავად BP-თვის.

ქვეყნის ეკონომიკაში განხორციელებულ ინვესტიციებთან ერთად BP-მ და ნავთობის და გაზის სფეროში მისმა პარტნიორებმა, იკისრეს ვალდებულება საქართველოში განხორციელებინათ სოციალური ინვესტირების პროგრამები, მათ შორის საზოგადოებრივი ინვესტირების პროგრამა, რომლის განხორციელებაც 2003 წელს დაიწყო და ბაქო-თბილისი-ჯეიჰანისდა სამხრეთ კავკასიური მილსადენების გასწვრივ მდებარე 79 სასოფლო თემში მიმდინარეობს. იმავე პერიოდში მსგავსი პროგრამა

⁵BP საქართველოში, მდგრადი განვითარების ანგარიში, 2012

⁶BP საქართველოში, მდგრადი განვითარების ანგარიში, 2012

⁷ <http://ge.bp.com/go/doc/1335/152753/>

დაიწყო აზერბაიჯანში და თურქეთში და დღემდე გრძელდება სამივე ქვეყანაში. აღნიშნულ პროგრამას, რომელსაც მოგვიანებით ადგილობრივი თემების განვითარების ინიციატივა ეწოდა, განხორციელების კონკრეტული ფაზები და მიმართულებები გააჩნია.

პროგრამის მიმართულებების განსაზღვრა, მრავალმხრივ ანალიზს და შეფასებას ეყრდნობა, რაც ძირითადად ექსპერტებთან, მოსახლეობასთან და ადგილობრივ მთავრობასთან მჭიდრო ურთიერთ თანამშრომლობის შედეგად ხორციელდება. პროგრამის ძირითადი კომპონენტები იმის გათვალისწინებით შეირჩევა, თუ როგორ იცვლება მთავრობის პრიორიტეტები, მოსახლეობის ინტერესი, ჩაებას ამ თუ იმ კომპონენტის განხორციელებაში, როგორ შეფასებას აძლევს თავად კომპანია პროგრამის მიერ მიღწეულ შედეგებს, რომელ პროექტებს ასრულებენ სხვა დონორები სამიზნე რეგიონებში და ა.შ.

პროგრამის მთავარ მიმართულებებს შორის გამოირჩევა: ადგილობრივი სამოქალაქო საზოგადოების განვითარების უზრუნველყოფა, სასოფლო ინფრასტრუქტურის რეაბილიტაციის ხელშეწყობა, მოსახლეობისთვის სოფლის მეურნეობის ახალი ტექნოლოგიების დანერგვა, ფერმერების მომზადება, ვეტერინარული მომსახურების კონსულტირება, მეწარმეების დახმარება და სესხის გაცემა, მცირე ბიზნესების დაწყების შესაძლებლობების გაჩენა, განათლების და ახალგაზრდების ხელშეწყობა, სკოლების სარეაბილიტაციო სამუშაოები, სასკოლო ეკო-კლუბების ჩამოყალიბება⁸.

პროგრამის მიმართულებების და კომპონენტების ცვლილებების მიუხედავად, მის მთავარ ამოცანად ყოველთვის რჩება მილსადენის მარშრუტის გასწვრივ, მიმდებარე დასახლებებში მდგრადი სოციალური და ეკონომიკური განვითარების ხელშეწყობა, თითოეული სოფლის დონეზე არსებული ყველაზე მნიშვნელოვანი პრობლემების გადაწყვეტა.

როგორც აღინიშნა, პროექტის განხორციელების ძირითადი არსი ადგილობრივი მოსახლეობის ჩართულობას გულისხმობს. პროგრამის ფარგლებში ფინანსური დახმარებით მოსახლეობა თავად ირჩევს მისთვის პრიორიტეტულ პროექტებს და საკუთარი თანამონაწილეობით ახორციელებს მათ. მოსახლეობის მიერ შერჩეულ და განხორციელებულ პროექტებს შორისაა: ინფრასტრუქტურის განვითარება, სასმელი წყლის და სარწყავი სისტემების გაუმჯობესება, ამბულატორიების, სოფლის კლუბების, სპორტული მოედნების და დარბაზების, გზების აღდგენა. პროგრამის განხორციელების მთელ პერიოდში განხორციელდა 260-ზე მეტი სასოფლო ინფრასტრუქტურის რეაბილიტაცია. შეიქმნა 400 სადემონსტრაციო ნაკვეთი, სადაც სხვადასხვა სასოფლო ტექნოლოგიების დანერგვით სოფლის მოსახლეობა შესაბამის ცოდნას იძენს. დაფუძნდა სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის მწარმოებელთა და მომსახურების ჯგუფები, რომელთა საქმიანობით 2000-ზე მეტმა ადამიანმა მიიღო სარგებელი, ასევე შეიქმნა 6 საკონსოლიდაციო ცენტრი, რომლებიც სამიზნე სოფლების 600-ზე მეტ ფერმერს ეხმარებიან მიაწოდონ საკუთარი პროდუქცია ბაზარს. პროგრამის დახმარებით ადგილობრივმა მოსახლეობამ შეძლო-ზე მეტი მცირე ბიზნესის დაფუძნება.

ადგილობრივი თემების განვითარების ინიციატივა, არასამთავრობო ორგანიზაციების მიერ ხორციელდება, რომლებიც სათანადო სექტორში სპეციალიზებული, კვალიფიციური ორგანიზაციებია. მათთან თანამშრომლობა განაპირობა პრობლემების და საკითხების მრავალფეროვნებამ, სამიზნე ტერიტორიების გეოგრაფიულმა

⁸<http://ge.bp.com/go/doc/1335/176900/BP-2009->

არეალმა და პროგრამაში ეროვნული და საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაციების ჩართვის სურვილმა. პროგრამის განმახორციელებელი პარტიორი არასამთავრობო ორგანიზაციები ტენდერის საშუალებით ირჩევა.

პროგრამის განხორციელების საწყის ეტაპზე, განმახორციელებელი პარტიორები საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაციები CARE International და Mercy Corps შეირჩა, რომლებიც კონსორციუმის ფარგლებში ადგილობრივ არასამთავრობო ორგანიზაციებთან ერთად ახორციელებდნენ პროგრამის სხვადასხვა ფაზას.

2012 წელს, ნაციონალიზაციის სტრატეგიის ფარგლებში, კომპანიამ მიიღო გადაწყვეტილება, განეხორციელებინა შესაბამის ქმედებები, რათა დახმარებოდა საქართველოს ადგილობრივ არასამთავრობო ორგანიზაციებს მონაწილეობა მიეღოთ პროგრამის განმახორციელებელი პარტიორის შესარჩევ ტენდერში და უშუალო კონტრაქტის სახით მიეღოთ პროგრამის განხორციელების შესაძლებლობა.

აღნიშნული სტრატეგიის წარმატებად შეიძლება ჩაითვალოს ის ფაქტი, რომ პროგრამის მიმდინარე ფაზას, რომელიც 2012 წლის მაისში დაიწყო და 2015 მაისში დამთავრდება, ადგილობრივი ქართული არასამთავრობო ორგანიზაციები ახორციელებენ. კერძოდ, ტრენინგების და კონსულტაციები ცენტრი და რეგიონული განვითარების ასოციაცია. რუსუდან მეძმარიაშვილი, BP საქართველოს სოციალური პასუხისმგებლობის მენეჯერიადგილობრივი არასამთავრობო ორგანიზაციების მიერ პროგრამის განხორციელების დაწყებას პროგრამის ფარგლებში ერთ-ერთ მნიშვნელოვან წარმატებად მიიჩნევს.

პროგრამის გამოცდილების გათვალისწინებით, 2007 წელს კომპანიამ მიიღო გადაწყვეტილება დაეწყო მსგავსი ინიციატივის განხორციელება დასავლეთის მიმართულების საექსპორტო მოლსადენის გასწვრივ მდებარე სოფლებში, რომელთა რაოდენობა 120 შეადგენს. პროგრამის განხორციელების სხვადასხვა პერიოდში მთავარი მიმართულებები იყო სამიზნე სოფლების სკოლებში მცირე ინფრასტრუქტურის პროექტების განხორციელება, ახალგაზრდების უნარ-ჩვევების განვითარების ხელშეწყობა. პროგრამის ფარგლებში შეიქმნა 45 ახალგაზრდული ჯგუფი, სადაც 1200 ახალგაზრდა გაერთიანდა. მათ მიერ განხორციელდა 544 მცირე და 45 დიდი მასშტაბის გარემოსდაცვითი პროექტი.

პროგრამა კვლავ გრძელდება და მისი განმახორციელებელი პარტიორია ადგილობრივი არასამთავრობო ორგანიზაცია, საქართველოს სკაუტური მოძრაობა. პროგრამის მთავარი მიმართულება ამ ეტაპზე მცირე ბიზნესის დაწყების ხელშეწყობაა, რაც გულისხმობს მილსადენის მიმდებარე სოფლების მოსახლეობისთვის იმ შესაძლებლობების შექმნას, რაც მათ დაეხმარება განავითარონ მცირე მასშტაბიანი სასოფლო და არასასოფლო-სამეურნეო ბიზნესი, მათთვის საჭირო უნარ-ჩვევების, ცოდნისა და საშუალებების გადაცემის გზით. პროგრამის ფარგლებში მთლიანად დაფუძნებულ 400 მცირე ბიზნესს შორის, 260 მცირე ბიზნესი ბაქო-სუფსის მილსადენის გასწვრივ არის დაფუძნებული. პროგრამა ასევე ხორციელდება ბაქო-სუფსის მილსადენის ახლოს მდებარე იძულებით გადაადგილებულ პირთა 4 სამიზნე დასახლებაში, სადაც პროექტი ახალგაზრდებთან ერთად, გარემოსდაცვითი საგანმანათლებლო ინიციატივების განხორციელებას უწყობს ხელს. პროგრამის ფარგლებში გარემოს დაცვის სფეროში მოსწავლეებისთვის აუცილებელი ცოდნის გადაცემა ხდება, რაც შეცვლის მათ დამოკიდებულებას ბუნებრივი გარემოს მიმართ.

დღეისთვის, საქართველოში ადგილობრივი თემების განვითარების ინიციატივის ფარგლებში დაახლოებით 20 მილიონი აშშ დოლარი დაიხარჯა და ამ ინიციატივის შედეგები ნათლად არის აღნიშნული პროგრამის შემფასებელი დამოუკიდებელი ექსპერტების მიერ.

- სამიზნე სოფლებში საგრძნობლად გაიზარდა აგრარული პროდუქტიულობის და მატერიალური უკუგების მაჩვენებლები, შექმნილია მნიშვნელოვანი სოციალური კავშირების ქსელი;

- წარმატებულები აღმოჩნდნენ პროგრამის ნაციონალიზაციის ფარგლებში შერჩეული ადგილობრივი განმახორციელებელი პარტნიორები;

- პროგრამის უწყვეტობამ და მიზანმიმართულობამ უზრუნველყო პროგრამის განხორციელების დანახარჯებზე ბევრად მეტი ღირებულება;

ბევრი სანიშნო შედეგია, რომელიც მეტყველებს პროგრამის დადებით გავლენაზე, დაძლეულია მრავალი დაბრკოლება.

მნიშვნელოვანია ის მექანიზმები, რომელსაც პროგრამა იყენებს და რაც მნიშვნელოვან როლს ასრულებს სოფლის განვითარების საქმეში. განსაკუთრებული შედეგები განსაკუთრებით კომპანიის მიმართ საზოგადოების მხრივ ის დადებითი დამოკიდებულება და ნდობა, რომელიც კომპანიის ძალისხმევით მრავალი წლის მანძილზე ჩამოყალიბდა.⁹

გამოყენებული ლიტერატურა

1. BP in Georgia, Leaflet.
2. BP საქართველოში, მდგრადი განვითარების ანგარიში (2005 წელი).
3. BP საქართველოში, მდგრადი განვითარების ანგარიში (2012 წელი).
4. BP საქართველო, ადგილობრივი მოსახლეობის განვითარების ინიციატივის ანგარიში, ოქტომბერი-დეკემბერი, 2013
5. <http://www.bpgeorgia.ge/go/doctype/1339/18346/Reports-and-Publications>
6. <http://ge.bp.com/go/doctype/1335/16944/>
7. [http://ge.bp.com/go/doc/1335/152753/-](http://ge.bp.com/go/doc/1335/152753/)
8. <http://ge.bp.com/go/doc/1335/176900/BP-2009->
9. <http://ge.bp.com/go/doctype/1335/19120/?offset=20>
10. <http://ge.bp.com/external/content/document/1335/1487883/1/BP-Publication-2012-FINAL-GEO.pdf>
11. [http://ge.bp.com/go/doc/1335/145150/-](http://ge.bp.com/go/doc/1335/145150/)

⁹ ადგილობრივი მოსახლეობის განვითარების ინიციატივის ანგარიში, ოქტომბერი-დეკემბერი, 2013

ინვესტირება მომავალსთვის

ნინო შადური
თბილისის სასწავლო უნივერსიტეტი „გორგასალი“
სოციალურ მეცნიერებათა და ბიზნესის ფაკულტეტის მაგისტრანტი

რეზიუმე

წინამდებარე სტატიაში მიმოხილულია BP-ს საქმიანობა საქართველოში, კერძოდ, ადგილობრივი თემების განვითარების ინიციატივის პროგრამა, რომელიც ემსახურება სამოქალაქო საზოგადოების განვითარებას, მათთვის ახალი შესაძლებლობების გაჩენას და ამ გზით ქვეყნის სოციალური და ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესებას, რაც ამავდროულად ხელს შეუწყობს კომპანიასა და მოსახლეობას შორის ჰარმონიული ურთიერთობების და ურთიერთნდობის ჩამოყალიბებას.

Investing in the future

Nino Shaduri
Tbilisi Teaching University “Gorgasali”
Faculty of Social Sciences and business, Master

Summery

The present article reviews the operation of BP in Georgia ,in particular , Community Development Initiative, a program that serves the development of civil society , giving them new opportunities, which helps to improve country's social and economic conditions. It also promotes harmonious relations and mutual trust between the population and the company.

Investirdans'l'avenir

Nino Shaduri
Tbilissi formation Université „Gorgasali“
Master de la faculte des des affaireset de sciences sociaux

Rezume

Dans l'article précédent est passe en revue l'activité de BP en Géorgie. En particulier, le programme de l'initiative du développement des communautés de paysans locales, qui sert au développement de la Société Civile, ainsi que leur trouver des nouvelles possibilités et de cette manière, améliorer la situation sociale et économique du Pays. Tout cela servira en même temps a la formation des relations harmoniques et la confiance réciproques entre la compagnie et la population.

ქვეითი ტურიზმი - მისი მნიშვნელობა და ევროპული გამოცდილება

როინ გრძელიშვილი - გეოგრაფი, მაგისტრი

ტურიზმი მსოფლიო ეკონომიკის ერთ-ერთი ყველაზე უფრო შემოსავლიანი და დინამიურად განვითარებადი დარგია. ზრდის სწრაფი ტემპების გამო მას სამართლიანად უწოდებდნენ მე-20 საუკუნის ფენომენს, რომელიც არც 21-ე საუკუნეში კარგავს თავის აქტუალურობას.

ტურიზმის სფერო, გავლენას ახდენს რა მეურნეობის ისეთ საკვანძო სექტორებზე, როგორცაა ტრანსპორტი და კავშირგაბმულობა, ვაჭრობა, მშენებლობა და სხვა მრავალი, შესაძლოა გახდეს და ზოგიერთ ქვეყანაში გვევლინება კიდევ, როგორც ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების კატალიზატორი.

კვლევები აჩვენებს, რომ თანამედროვე ეკონომიკაში ტურიზმისა და მოგზაურობის სექტორზე მოდის ერთი სამუშაო ადგილი თერთმეტი სამუშაო ადგილიდან, რაც ადასტურებს სექტორის მდგრადობას გლობალური ეკონომიკური ვარდნის პირობებში და მას განვითარებული ქვეყნების მაღალეფექტური დივერსიფიცირებული ეკონომიკის საკვანძო ფაქტორად გარდაქმნის.

შეიძლება ითქვას, რომ მსოფლიოს თითქმის ყველა ქვეყნის, ერთ-ერთი უპირველესი პრიორიტეტი ტურისტული ინდუსტრიის განვითარებაა. ტურისტული ინფრასტრუქტურის განვითარება, ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ფაქტორია ტურისტთა მოსაზიდად, ქვეყნის სახის დადებითად წარმოსაჩენად, შემოსავლების მისაღებად. ამ მხრივ ქვეყნები სხვადასვა წარმატებას აღწევენ, რასაც კომპეტენტური საერთაშორისო ორგანიზაციების გამოქვეყნებული მონაცემებიც მოწმობს. მაგალითად, მსოფლიო ეკონომიკური ფორუმის წარმოდგენილ ანალიზსა და მონაცემებზე დაყრდნობით დასტურდება, რომ ტურიზმის სფეროში მოწინავე ადგილებს მაღალგანვითარებული ეკონომიკის ქვეყნები იკავებენ - ქვეყანა ტურისტთათვის მიმზიდველია მაშინ, როდესაც მთლიანად ქვეყანა მიმზიდველია.

რეიტინგში პირველი 25 ადგილი შემდეგ ქვეყნებს უჭირავთ

Travel and Tourism Competitiveness Index 2013

რეიტინგი	ქვეყანა	ინდექსი
1	შვეიცარია	5.66
2	გერმანია	5.39
3	ავსტრია	5.39
4	ესპანეთი	5.38
5	დიდი ბრიტანეთი	5.38
6	აშშ	5.32
7	საფრანგეთი	5.31
8	კანადა	5.28
9	შვედეთი	5.24

10	სინგაპური	5.23
11	ავსტრალია	5.17
12	ახალი ზელანდია	5.17
13	ნიდერლანდები	5.14
14	იაპონია	5.13
15	ჰონკონგი	5.11
16	ისლანდია	5.10
17	ფინეთი	5.10
18	ბელგია	5.04
19	ირლანდია	5.01
20	პორტუგალია	5.01
21	დანია	4.98
22	ნორვეგია	4.95
23	ლუქსემბურგი	4.93
24	მალტა	4.92
25	სამხრეთ კორეა	4.91

საქართველო 4.10 ბალით 66 ადგილზე იმყოფება.

რა თქმა უნდა, ქვეყნის ბუნებრივ-რეკრეაციული პოტენციალი, უნიკალური ისტორიული ობიექტები, ტურიზმის განვითარების მნიშვნელოვან წინაპირობას წარმოადგენს, თუმცა რაც არ უნდა თვალწარმტაცი იყოს გარშემომყოფი ლანდშაფტები, რაც არ უნდა უნიკალური ძეგლები მდებარეობდეს, გარშემომყოფი სერვისი უნდა შეესაბამებოდეს 21-ე საუკუნის ყველაზე მოთხოვნად სტანდარტებს. დღეს, დასათვალისწინებლად (სანახავად) საინტერესო ობიექტების არჩევანი განისაზღვრება არა მხოლოდ და არა იმდენად მისი უნიკალურობით, რამდენადაც ტურისტული მომსახურების სრულყოფილი სისტემის არსებობით.

საქართველოში სულ აღრიცხულია 103 კურორტი, 30 საკურორტო ზონა და რაიონი, თუმცა თანამედროვე ინფრასტრუქტურა 2012 წლისთვის მოწყობილი იყო მათგან მხოლოდ 29%-ზე. 2013-2014 წლებში ამ თვალსაზრისით განსაკუთრებული გარღვევა არ მომხდარა. სასტუმროების ბაზარზე ამჟამად აჭარის ზღვისპირა რეგიონი და თბილისი დომინირებს. ოფიციალური სტატისტიკის თანახმად, სულ საქართველოს ტერიტორიაზე 1051 განთავსების საშუალებაა, 34 751 საწოლი ადგილით. საწოლების რაოდენობის მხრივ, პირველ ადგილზე აჭარის რეგიონია. მათი რაოდენობის 63% სასტუმროებზე მოდის. შემდეგ არის სასტუმრო სახლები (16%) და საოჯახო სასტუმროები (16%). ერთ-ერთი მთავარი პრობლემა, ცხადია, ტურიზმის სექტორის სეზონურობაა.

ტურისტული მომსახურების დაბალი ხარისხის და განუვითარებელი ინფრასტრუქტურის მიზეზითაცაა გამოწვეული, რომ მთლიანად, ქვეყნის მასშტაბით, დღემდე საქართველოში მოგზაურთა უმეტესობა - 86 პროცენტი - მეზობელი ქვეყნებიდანაა: სომხეთი, აზერბაიჯანი, რუსეთი და თურქეთი. მხოლოდ ვიზიტორების 14% ეწვია საქართველოს სხვა ქვეყნებიდან.

ეს მონაცემებიც საკმარისია დასკვნის გამოსატანად, რომ ქვეყანა კომპლექსურად უნდა განვითარდეს, სხვა მხრივ მხოლოდ ტურიზმის და მოგზაურობის სექტორის განვითარება წარმოდგენლად გვეჩვენება.

აქ დგება მეორე საკითხი, იმ პირობებში როდესაც ცხადია, ტურიზმი ვერ იქნება პანაცეა ეკონომიკისათვის, რამდენად ზრუნავს სახელმწიფო შიდა ტურიზმის განვითარებისათვის. ადგილობრივი მოსახლეობა, ყოველთვის ნაკლებად კრიტიკული მიწოდებული სერვისისადმი, თუმცა მძიმე ეკონომიკური პირობების გათვალისწინებით, როდესაც შიდა ტურების ფასიც საკმაოდ მაღალია, საჭიროა ახალი და ამავე დროულად არაკომერციული მიდგომები, რადგანაც მოსახლეობის სიჯანსაღე ნებისმიერი ნორმალური სახელმწიფოს მთავარი საზრუნავია.

ევროპასთან პოლიტიკურ-ეკონომიკური დაახლოების პარალელურად, ქვეყანაში უპირველესად უნდა დაინერგოს მხოლოდ ჯანსაღი მიდგომები, მათ შორის ტურიზმის სფეროში, რომლებიც ევროპის ქვეყნებში უკვე კარგადაა აპრობირებული. ერთ-ერთი მათგანია ქვეითი ტურიზმი.

2013 წელს ევროპაში უპირველესი ტრენდი საკუთარ ქვეყანაში მოგზაურობა გახდა, ხოლო ქვეითი ტურიზმი „Let's go“ ყველაზე პოპულარულია. ევროპაში ქვეითი ტურიზმის დევიზია - „უფასოდ და სუფთა ჰაერზე“. რა თქმა უნდა ქვეითი ტურიზმის ინფრასტრუქტურაც გასავითარებელია და აქ დგება სახელმწიფოს არჩევანი, შექმნას პირობები მოსახლეობის სიჯანსაღისა და დასვენებისათვის თუ ყველაფერი მიმდინარე ეტაპზე ტურისტული ბაზრის კონიუქტურას მიანდოს.

ქვეითი ტურიზმის ინფრასტრუქტურა უპირველესად ტურისტული ბილიკების დადგენას და მთელი წლის განმავლობაში, მათ მოწესრიგებულ მდგომარეობაში ყოფნას გულისხმობს. ამ მიმართულების ტურიზმის მოსახლეობაში პოპულარიზაციისათვის, ბევრ სხვა პიარ და პრაქტიკულ ღონისძიებებთან ერთად, საჭიროა თითოეული რაიონისათვის, დაწვრილებითი ტურისტული ატლასების გამოცემა და მისი ხელმისაწვდომობა, სადაც ღირშესანიშნავი ობიექტების გარდა, ტურისტული ბილიკებიც იქნება დატანილი.

როგორც აღვნიშნეთ, ქვეითი ტურიზმი ევროპის ქვეყნებში სულ უფრო და უფრო პოპულარული ხდება, როგორც ასეთი დასვენების მოყვარულები აღნიშნავენ, გაცნობა საკუთარი ქვეყნისაც კი, მხოლოდ მაშინაა შესაძლებელი, თუკი მას ფეხით შემოივლი. ხარჯები კი ასეთი ტიპის ტურისტული ლაშქრობის ორგანიზებისას მინიმალურია, კარვების, ზურგჩანთების და სხვადასხვა ნივთების შეძენა, თითქმის ყველა სპორტულ მაღაზიაში თუ ბაზრობებზე შეიძლება, ერთხელ შეძენილი ნივთი კი შეიძლება მრავალჯერ გამოიყენო.

ადგილობრივი ტურისტების მრავალრიცხოვანი ჯგუფები, დასვენების თუ შვებულების დღეებში გამოდიან ტურისტულ ბილიკებზე და მოგზაურობაში გულმოდგინედ სწავლობენ მშობლიური ქვეყნის ადგილებს. ხშირად ასეთი მოგზაურობის მიზანი, არა რომელიმე კონკრეტული ადგილი, არამედ თავად გზა, მოგზაურობაა.

ასეთი ხიზლისა და „ტურისტული სიიაფის“ გამო, მაგალითად ყოველწლიურად 34 მილიონი გერმანელი (ევროპის ყველაზე მდიდარი ქვეყნის მოქალაქე) მონაწილეობს ქვეით ტურისტულ ლაშქრობაში, ამისათვის იქ შექმნილია 200 000 კილომეტრის სიგრძის მოწყობილი მარშრუტები. ლაშქრობაში ატარებენ არა მარტო თავისუფალ დროს, ხშირად მთელ შვებულებასაც. არჩევანია დიდია, შეიძლება მარტოც, შეიძლება ჯგუფურად, თანამოაზრეებთან, ოჯახთან ერთად, ყველანაირ ასაკში. ასე შეიძ-

ლება ბუნებასთან ახლოს ყოფნა, დასვენება და ორგანიზმის გაკაჟება. ღამის გათენება შეიძლება როგორც კარავში, ასევე ტურბაზასა (Herberge), და ქალაქგარე სასტუმროებში(Gasthaus) - ვარიანტები ბევრია.

ქვეითი ტურიზმის ევროპული ასოციაცია, ERA (European Ramblers Association- Federacion Europea de Senderismo), წარმოადგენს ორგანიზაციას, რომელიც პასუხისგებელია ამ ტიპის ტურიზმის განვითარებაზე და ორგანიზებაზე.

მაგალითად ბერძნულ კუნძულ ნაქსოსზე, 120კმ-ზე მეტი ტურისტული ბილიკი დგას რიგში, ამ ორგანიზაციისაგან ხარისხის სერტიფიკატის მინიჭებაში. ეს სერტიფიკატი, გზებზე საუკეთესო პირობების გარანტიაა ტურისტებისთვის. მაჩვენებლების რიცხვში, რომლითაც ხდება ბილიკების შეფასება, შედის სისუფთავე, ხელმისაწვდომობა და პირობითი და ნავიგაციური ნიშნულების არსებობა.

ნებისმიერ ქვეყანაში, მაღალი ხარისხის ტურისტული ბილიკების მოწყობა, უსაფრთხო გარემოს შექმნა ეს რა თქმა უნდა, ხარჯებთანაა დაკავშირებული, თუმცა ყველაზე დიდი მოგება რაც შეიძლება სახელმწიფომ ნახოს, ეს მისი ჯანსაღი ცხოვრების წესით მცხოვრები მოქალაქეებია. ქვეით ტურიზმს გააჩნია ეფექტები 1) გამაჯანსაღებელი: ფიზიკური გაჯანსაღება (კუნთების ვარჯიში, გაკაჟება, შრომისუნარიანობის მომატება, იმუნიტეტის გაძლიერება); ემოციურ-ფსიქოლოგიური გაჯანსაღება, (დამბულობის მოხსნა, ყოველდღიური საზრუნავისგან გარიდება, ახალი ტიპის ურთიერთობები); 2) შემეცნებითი: ახალი ადგილების აღმოჩენა, საკუთარი თვალით ხილვა, მიზანმიმართული დაკვირვება, ახალი უნარების შეძენა, ბუნებასთან უშუალო კავშირი.

ადამიანს ერთი ტურისტული ლაშქრობაც კი ოპტიმიზმით მუხტავს, აკეთილშობილებს და უკეთეს ხდის.

ამასთან საქართველოს ტურისტული სპეციფიკიდან გამომდინარე, როდესაც ტურისტთა აბსოლუტური უმრავლესობა ბათუმსა და თბილისს სტუმრობს, ქვეითი ტურიზმის ინფრასტრუქტურის განვითარებას, უცხოელ ტურისტთა მოსაზიდად, წმინდა კომერციული დატვირთვაც ექნება.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. ა.დევაძე, ნ გრძელიშვილი., ტურიზმი საქართველოში. თბ. 2012
2. Дмитриевский Ю. Д. Туристские районы мира
3. Комаров М.П. Инфраструктура регионов мира
4. Воскресенский В.Ю. Международный туризм
5. [www. wttc.org](http://www.wttc.org)
6. www. unwto.org
7. weforum.org
8. geostat.ge
9. tourism-association.ge

ქვეითი ტურიზმი - მისი მნიშვნელობა და ევროპული გამოცდილება

როინ გრძელიშვილი - გეოგრაფი, მაგისტრი

რეზიუმე

სხვადასხვა ტურისტული მიმართულებებიდან, სახელმწიფოს უპირველესი საზრუნავი უნდა ტურიზმის განვითარება, მისი ხელმისაწვდომობა უნდა იყოს. ამ მხრივ პირველ პლანზე გამოდის ქვეითი ტურიზმი, რომელიც მოქალაქეთათვის, სათანადო ინფრასტრუქტურის მოწყობის და მისი პოპულარიზაციის შემდგომ, ევროპული გამოცდილებიდან გამომდინარე, ყველაზე პოპულარულ მიმართულებად იქცევა.

Pedestrian Tourism – Its significance and European Experience

Roin Grdzelishvili - Geographer, M.A.

From various branches of tourism the primary concern of government should be the development of domestic tourism. In this regard pedestrian tourism appears in the foreground. It could become the most popular branch of tourism for citizens after the creation of the appropriate infrastructure and after its popularization.

Piéton Tourisme - Son importance et européenne Expérience

Roin Grdzelichvili - Géographe, M.A.

De différentes branches du tourisme la principale préoccupation du gouvernement devrait être le développement du tourisme intérieur. À cet égard piétonne tourisme apparaît au premier plan. Il pourrait devenir la branche la plus populaire du tourisme pour les citoyens après la création de l'infrastructure nécessaire et après sa popularisation.

ადმინისტრირების როლი ფირმის მენეჯმენტში

ნოდარ გრძელიშვილი
ეკონომიკის დოქტორი, თბილისის სასწავლო უნივერსიტეტი „გორგასალი“ –
ლექტორი
საქართველოს დავით აღმაშენებლის სახელობის უნივერსიტეტის ასოცირებული
პროფესორი

ტერმინი „ადმინისტრაცია“ წარმოადგენს არანაკლებ ტევად და რთულ ცნებას, ვიდრე „მენეჯმენტი“. იგი გამოიყენება ძირითადად ორგანიზაციის მართვის აპარატთან მიმართებით. ადმინისტრაციის ცნებაში შეიძლება იგულისხმებოდეს მთლიანად სახელმწიფოს მმართველობითი საქმიანობა; სახელმწიფოებრივ ადმინისტრაციას შეადგენენ სახელმწიფოს აღმასრულებელი და განმკარგულებელი ორგანოები.

გარდა ამისა, ტერმინი „ადმინისტრაცია“ შეიძლება გამოყენებული იქნეს სახელმწიფო ხელისუფლების უმაღლესი ეშელონების მიმართაც, მაგალითად, პრეზიდენტის აპარატის მიმართ. მოცემულ შემთხვევაში საქართველოს პრეზიდენტის ადმინისტრაციის აპარატი წარმოადგენს საქართველოს პრეზიდენტის აღმასრულებელ აპარატს, რომელიც უზრუნველყოფს სახელმწიფოს მეთაურის უფლებამოსილების შესრულებას.

ამგვარად, ადმინისტრირება შეიძლება განვიხილოთ, როგორც თანამედროვე მენეჯმენტის მნიშვნელოვანი მიმართულება, რომელიც შეისწავლის მართვის ადმინისტრაციულ-მბრძანებლურ ფორმებს.

ადმინისტრირების თეორიასა და პრაქტიკაში განასხვავებენ ორ ძირითად მიმართულებას. პირველი მიმართულება დაკავშირებულია ორგანიზაციის მართვის რაციონალური სისტემის შემუშავებასთან, მეორე ეხება ორგანიზაციის სტრუქტურას.

ორგანიზაციის რაციონალური სისტემის შემუშავება დაიყვანება საქმიანობის ძირითადი ფუნქციების განსაზღვრებამდე, რაც, თავის მხრივ, საშუალებას იძლევა მიგნებულ იქნეს ორგანიზაციის ქვედანაყოფებად და სამუშაო ჯგუფებად დაყოფის საუკეთესო წესი, რომლებიც შეადგენენ ძირითად „სამშენებლო ბლოკს“ ანუ ორგანიზაციის სისტემის ელემენტებს, ამის შემდეგ ხორციელდება ორგანიზაციის ელემენტების განლაგება სივრცეში, ანუ მათი განაწილება მართვის დონეების მიხედვით და გეოგრაფიული ადგილმდებარეობის განსაზღვრა. მართვის სისტემის პროექტირების დამაგვირგვინებელ ეტაპს წარმოადგენს ინფორმაციული ურთიერთკავშირის დადგენა ორგანიზაციის ელემენტებს შორის და მისი შიგა სამყაროში მიმდინარე პროცესების რეგლამენტის შემუშავება.

ორგანიზაციის რაციონალური სტრუქტურის აგების საფუძველში დევს მართვისა და ორგანიზაციის ფუნქციონირების კანონების, აგრეთვე საერთო და სპეციალური პრინციპების გამოყენება.

ზოგიერთი მკვლევარი, რომელთა რიგებს განეკუთვნებიან ჰერბერტ ა. საიმონი, დონალდ უ. სმიტბერგი და ვიქტორ ა. ტომპსონი, თვლიან, რომ მეცნიერული კვლევები ადმინისტრირების სფეროში მიზნად ისახავს ორ ძირითად ამოცანას. ამ მიზანს ისინი აკუთვნებენ: უპირველეს ყოვლისა, ორგანიზაციაში

დასაქმებული ადამიანების ქცევის შესწავლას; მეორე, პრაქტიკული რეკომენდაციების შემუშავებას ორგანიზაციის ფუნქციონირების ეფექტიანობის ასამაღლებლად. ასეთი მიდგომა მთლიანად კორექტული არ არის.

ადამიანურ ქცევებს სწავლობენ სხვა მეცნიერებები: მაგალითად, ფსიქოლოგია (ცალკეული ინდივიდის ქცევის შესწავლა), სოციოლოგია (ადამიანთა ჯგუფის ქცევის შესწავლა). რასაკვირველია, ქცევითი ასპექტი არსებით გავლენას ახდენს მართვაზე, და მისი უყურადღებოდ დატოვება არაფრით არ შეიძლება.

ამრიგად, სწორი იქნებოდა იმის მტკიცება, რომ ადმინისტრირების, როგორც მეცნიერების, ძირითადი დებულებები ფორმულირებულ უნდა იქნეს ორგანიზაციული ქცევის თავისებურებათა გათვალისწინებით, და პერსონალის ქცევა არ უნდა განიხილებოდეს როგორც კვლევის დამოუკიდებელი ობიექტი.

ორგანიზაციის ფუნქციონირების ეფექტიანობის ამაღლების პრაქტიკული რეკომენდაციების შემუშავება უდაოდ მნიშვნელოვანი ასპექტია. ამასთან, არამართებულია პრაქტიკა თეორიაზე მალლა დავაყენოთ. პრაქტიკული რეკომენდაციები უნდა იყოს დასკვნებისა და გადაწყვეტილებების შედეგი, რომლებიც გაკეთებულია მეცნიერული კვლევების საფუძველზე.

დაბოლოს, მიზანშეწონილია მოკლედ ითქვას ადმინისტრირების განმასხვავებელ თვისებებზე.

ადმინისტრირებაში ძირითადი აქცენტი კეთდება მმართველობითი პროცესების კვლევაზე, რომელიც მიმდინარეობს სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოებში, რაც უმეტესწილად განსაზღვრავს ძირითად ნიშნებს, რომლებიც განასხვავებს ადმინისტრირებას მართვის საერთო თეორიისა და პრაქტიკისაგან:

1. მართვის ხაზობრივ-ფუნქციონალური სისტემების უპირატესი გამოყენება;
2. მკაცრი იერარქია.
3. მმართველობითი გადაწყვეტილებების მიღებისა და ფიქსაციის ფორმალიზებული წესი;
4. თანამდებობრივ უფლებამოსილებათა მკაფიო გამიჯვნა, რომლებიც განმტკიცებულია ბრძანებებითა და თანამდებობრივი ინსტრუქციების სახით;
5. ძალაუფლების დანაწილება (ანუ ნებისმიერი, თვით უმაღლესი თანამდებობის პირი ყოველთვის სხვა პიროვნების ანუ მართვის ზემდგომი ორგანოს კონტროლქვეშა).

„ადმინისტრაციისა“ და „ადმინისტრირების“ ცნებებს შორის არსებობს გარკვეული თანაფარდობა. კრიტერიუმად გვევლინება ამ ცნებების გამოყოფისა და ჩამოყალიბების პირველადობა და წარმოებულობა. პრაქტიკაში ჯერ ჩამოყალიბდა ადმინისტრაციული ფუნქციები და შემდეგ შესაბამისი ორგანოები, ამიტომ მკვლევარებსა და პრაქტიკოსებს შორის ფართოდაა გავრცელებული წარმოდგენა იმის შესახებ, რომ ადმინისტრირება წარმოადგენს ადმინისტრაციის საქმიანობის შინაარსს, რაც სერიოზულ კრიტიკას იმსახურებს.

ჯერ ერთი, ადმინისტრაციისათვის დამახასიათებელია სხვადასხვა სახეობის საქმიანობის საკმაოდ ფართო სპექტრი, რომელიც მოიცავს ეკონომიკურ ზემოქმედებას. მათი გამოყენების უფლებამოსილება, როგორც წესი, მხოლოდ ხელმძღვანელებს აქვთ, მაგრამ არა ადმინისტრაციის მთელ შემადგენლობას. პრაქტიკაში მათ მხოლოდ მონაწილეობის მიღება შეუძლიათ ხელმძღვანელის შესაბამი-

სი გადაწყვეტილებების რეალიზაციაში. ეს გვიჩვენებს, რომ ნებისმიერი ხელმძღვანელის საქმიანობის შინაარსი შეიძლება გასცდეს ადმინისტრირების ფარგლებს.

მეორე, ნებისმიერი ხელმძღვანელის საქმიანობაში, მათ შორის, რომელიც არ შედის ადმინისტრაციაში, გამოიყენება ფორმალიზაციის, რეგლამენტაციის, კონტროლის მრავალფეროვანი ფორმები და მეთოდები. ისინი ხსნიან ადმინისტრირების კონკრეტულ შინაარსს. უნდა გვახსოვდეს, რომ ადმინისტრაციის შემადგენლობაში უშუალოდ შედიან მართვის ზედა და ზოგჯერ საშუალო დონის ხელმძღვანელები. დაბოლოს, ფუნქციონალურ-სტრუქტურული ანალიზის გაგრძელება გვიჩვენებს, რომ ადმინისტრირების ესა თუ ის ფორმები გამოიყენებიან პრაქტიკულად ფირმის ყველა მონაწილისა და მისი კონტრაგენტების მიერ. ეს თვალნათლივ გვიჩვენებს, რომ ადმინისტრირება, როგორც საკმაოდ უნივერსალური ქმედებების სახეობა, შეიძლება გამოყენებულ იქნას როგორც ფირმის განსაზღვრული მონაწილეების, ისე ნებისმიერი მისი კონტრაგენტის მიერ. როგორც ანალიზი გვიჩვენებს, ადმინისტრირება, როგორც ქმედებების სახეობა, ფორმა ან შინაარსი, ამა თუ იმ ზომით შეიძლება გამოყენებულ იქნას მართვის ყველა მონაწილის მიერ. ფართო გაგებით ადმინისტრირება, როგორც ზემოქმედების გარკვეული საშუალებების გამოყენება, დამახასიათებელია ფირმასთან დაკავშირებული ყველა მონაწილისათვის.

თანამედროვე წარმოდგენით ფირმის მენეჯმენტი შეიძლება ხელოვნებას შევადაროთ. გარეგნულად კარდინალური წინააღმდეგობა და ანტაგონიზმიც კი ცნებების „ხელოვნებისა“ და „ადმინისტრირების“ არსსა და შინაარსს შორის, ზოგიერთ მკვლევარში და პრაქტიკოსში აყალიბებს წარმოდგენას მენეჯმენტში მათი შეუთავსებლობის შესახებ. ეს, თავის მხრივ, გამოიყენება „მენეჯერის მეფური წარმომობის“ კონცეფციის აპოლოგეტების მიერ, რომლებიც ამტკიცებენ, რომ „ხელმძღვანელობას არ ასწავლიან, მენეჯერად უნდა დაიბადო!“ მართლაც, მენეჯერის პროფესია რჩეულთა ხვედრია და პრობლემა მხოლოდ მათ მიგნებაშია?

ბიზნესის განვითარების თანამედროვე ტემპები მუდმივად მზარდ მოთხოვნილებას აყენებს პროფესიონალ და კვალიფიციურ მენეჯერებზე, რომელიც ამ პროფესიას არა მხოლოდ პრესტიჟულს, არამედ ფართოდ გამოყენებადსაც ხდის. მენეჯერის პირადი თვისებები, მისი შრომისუნარიანობა, ხასიათი, ტემპერამენტი, ყოველივე ის, რაც პროფესიულ დიაგნოსტიკაში განისაზღვრება, როგორც პიროვნების ფსიქოფიზიოლოგიური კოდი, მართლაც არსებითი მნიშვნელობისაა პროფესიული საქმიანობის შერჩევისა და ათვისებისათვის. მაგრამ ეს სრულიადაც არ ნიშნავს, რომ მენეჯერების შერჩევასა და მომზადებაში შეიძლება დავეყრდნოთ მხოლოდ ლიდერის განსაკუთრებულ პიროვნულ ტალანტს.

ობიექტების პალიტრა, პირობების მრავალფეროვნება, ბიზნესის სპეციალიზაცია მოითხოვს პირადული მიდგომების ფართო სპექტრს, რაც პროფესიულად მომზადებული მენეჯერების უმრავლესობას აძლევს მასში ეფექტიანად პოზიციონირების შესაძლებლობას.

ორგანიზაციის მენეჯმენტის ადმინისტრირების სისტემა, ორგანიზაციული საფუძვლების სახით, თანმიმდევრულად აერთიანებს და კომპლექსური ზემოქ-

მედების განხორციელების ფარგლებში მიზანმიმართულად იყენებს ისეთ შემადგენელ ნაწილებს, როგორცაა:

- მენეჯმენტის ობიექტებისა და სუბიექტების ფორმირების წესები, ერთიანი ორგანიზაციის სისტემის ელემენტების სახით;
- მათი შინაგანი ურთიერთკავშირების აგების ფორმები, მართვის ორგანიზაციული სტრუქტურის სახით;
- ხელმძღვანელების, სპეციალისტების და შემსრულებლების ფუნქციების განაწილებისა და განმტკიცების რეგლამენტები;
- მენეჯმენტ-პროცესების აგების ორგანიზაციის წესები, დამოკიდებულებების, თანმიმდევრულობების, ციკლების და ა.შ. სახით;
- ორგანიზაციის მენეჯმენტის დასაბუთების, დამუშავების, აგებისა და განხორციელების პროცედურები.

ბუნებრივია, რომ ადმინისტრირების რესურსების პალიტრის შემადგენლობა და შინაარსი შეიძლება საკმაოდ ფართოდ ვარიირებდეს.

მენეჯმენტის ადმინისტრირებაში ხშირად გვხვდება კონსტრუქციულ-ინტეგრაციული მომენტები, რომლებიც რეალიზდება ისეთი პროცედურების სახით, როგორცაა:

- 1) მიზნის დასახვის სისტემის და პროცესის რეგლამენტაცია, რომელიც უზრუნველყოფს ორგანიზაციის მიზნების ხის დამუშავებას, აგებას და რეალიზაციას;
- 2) პროფესიული ოპერაციების და უნივერსალური ქმედებების შინაარსის ფუნქციონალური შესრულების განაწილება, ორგანიზაციული სტრუქტურის მუშაკებსა და ქვეგანაყოფებს შორის;
- 3) მენეჯმენტის პროცესის აგებისა და რეალიზაციის ორგანიზაცია, ქმედებების, ოპერაციების, ეტაპების, ფაზების და ციკლების პროცესში თანმიმდევრული გაერთიანების გზით;
- 4) ფუნქციონალური ზემოქმედების ორგანიზაციის მოდელის დამუშავება, ადაპტაცია და გამოყენება, მენეჯერის ზემოქმედების დამუშავებისა და განხორციელების დროს.

როგორც ანალიზი გვიჩვენებს, არსებობს ადმინისტრირების უაღრესად მრავალფეროვანი გამოვლინებები, რის გამოც ვერ ხერხდება მათი ამომწურავი კლასიფიკაცია. ამასთან ერთად, მენეჯმენტში ადმინისტრირების გამოვლინების შემადგენლობისა და შინაარსის ასეთი მრავალფეროვნება ზოგადი სახით შეიძლება დახასიათდეს ფართოდ გამოყენებადი სტატისკური და დინამიკური პარამეტრების სისტემით (იხ. ცხრილი).

ცხრილში სისტემატიზებული პარამეტრები ასახავენ მხოლოდ ორგანიზაციაში ადმინისტრირების გამოვლინების ყველაზე გავრცელებულ კრიტერიუმებს, ფორმებს, იდენტიფიკაციას და შეფასებებს. მათი დაყოფა სტატისკურ და დინამიკურ ფორმებად საკმაოდ პირობითია, რადგან რეალურ ორგანიზაციაში ისინი ხშირად გადაიკვეთებიან და მჭიდროდ ურთიერთქმედებენ.

მენეჯმენტში ადმინისტრირების გამოვლენის პარამეტრები

პარამეტრები	სტატიკური	დინამიკური
დროითი	ვადები	პერიოდები
რეჟიმული	წესები	დაშვებები
კრებსითი	რეგლამენტები	განრიგები
რანჟირებული	იერარქიები	თანმიმდევრულობები
რაოდენობრივი	პროპორციები	პროგრესიები
შინაარსობრივი	კლასიფიკაციები	პროგრამები
ორგანიზაციული	სტრუქტურები	პროცედურები
განკარგულებითი	უფლებამოსილებები	ქმედებები
განაწილებითი	წესრიგები	გრაფიკები
კომპლექსური	სისტემები	მექანიზმები
სპეციალიზირებადი	ვალდებულებები	ფუნქციები

ცხრილში წარმოდგენილი პარამეტრების მრავალფეროვნება ფართოდ გამოიყენება მენეჯმენტის ადმინისტრირებაში.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. ე. ბარათაშვილი, ლ. თაკალანძე, მენეჯმენტის საფუძვლები, თბილისი, “ინოვაცია”, 2010.
2. ე. ბარათაშვილი, ლ. ქოქიაური, მენეჯმენტის პრინციპები, თბილისი, 2010
3. ე. ბარათაშვილი, ლ. თაკალანძე, ნ. გრძელიშვილი _ ბიზნესის კონკურენტუნარიანობა და ადმინისტრირება, თბილისი, 2011
4. თ. ხომერიკი, მენეჯმენტი, თბილისი, “ინოვაცია” 2006.
5. თ. შენგელია, ბიზნესის ადმინისტრირების საფუძვლები, თბ., ახალი საქართველო, 2008
6. Райченко А.В. Административный менеджмент. М.: ИНФРА-М., 2007..
7. Дафт Р.Л. Менеджмент. СПб.: Питер, 2001.

ადმინისტრირების როლი ფირმის მენეჯმენტში
ნოდარ გრძელიშვილი
ეკონომიკის დოქტორი, თბილისის სასწავლო უნივერსიტეტი „გორგასალი“ -
ლექტორი
საქართველოს დავით აღმაშენებლის სახელობის უნივერსიტეტის ასოცირებული
პროფესორი

რეზიუმე

ნაშრომში საუბარია, რომ ადმინისტრირება შეიძლება განვიხილოთ, როგორც თანამედროვე მენეჯმენტის მნიშვნელოვანი მიმართულება, რომელიც შეისწავლის მართვის ადმინისტრაციულ-მბრძანებლურ ფორმებს. ადმინისტრირების თეორიასა და პრაქტიკაში განასხვავებენ ორ ძირითად მიმართულებას. პირველი მიმართულება დაკავშირებულია ორგანიზაციის მართვის რაციონალური სისტემის შემუშავებასთან, მეორე ეხება ორგანიზაციის სტრუქტურას.

ნაშრომში აღნიშნულია, რომ ადმინისტრირების, როგორც მეცნიერების, ძირითადი დებულებები ფორმულირებულ უნდა იქნეს ორგანიზაციული ქცევის თავისებურებათა გათვალისწინებით, და პერსონალის ქცევა არ უნდა განიხილებოდეს როგორც კვლევის დამოუკიდებელი ობიექტი.

The role of administration in firm's management

Nodar Grdzelishvili

Dr. of economics, Tbilisi Teaching University „GORGASALI“- Lector
Associated professor at David Agmashenebeli Universiti of Georgia

Summary

This paper argues that the administration could be seen as an important direction of modern management that studies administrative-commanding forms of management. There are two main directions in the theory and practice of administration. The first direction is related to the rational management system of organization, the second deals with the structure of the organization.

The paper notes that the basic provisions of administration as a science, should be formulated taking into account the peculiarities of organizational behavior, and human behavior is not to be treated as an independent object of study.

Le rôle de l'administration dans la gestion de l'entreprise

Nodar Grdzelichvili- PhD, Professeur

Résumé

Cet article soutient que l'administration pourrait être considéré comme une orientation importante de la gestion moderne qui étudie les formes administrative-commandants de gestion. Il ya deux directions principales de la théorie et de la pratique de l'administration. La première direction est liée au système de gestion rationnelle de l'organisation, la seconde porte sur la structure de l'organisation.

Le document note que les dispositions fondamentales de l'administration en tant que science, devraient être formulées en tenant compte des particularités de comportement organisationnel, et le comportement humain ne doit pas être traitée comme un objet d'étude indépendant.

ავტორთა საყურადღებოდ:

ავტორთა თვალსაზრისი შეიძლება არ ემთხვეოდეს რედაქციისას.
რედაქცია პასუხს არ აგებს წარმოდგენილი მასალების სიზუსტეზე.
იბეჭდება ავტორთა მიერ წარმოდგენილი სახით.

Notice to the authors:

The authors and the redaction may have different points of view.

რეგისტრირებულია თბილისის გლდანი-ნაძალადევის
რაიონულ სასამართლოში
რეგისტრაციის ნომერი – 1/9-68

Registered at Gldani-Nadzaladevi Regional Court of Tbilisi
Number of registration - 1/9-68

EAN 9771987830003

ტირაჟი 100